

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

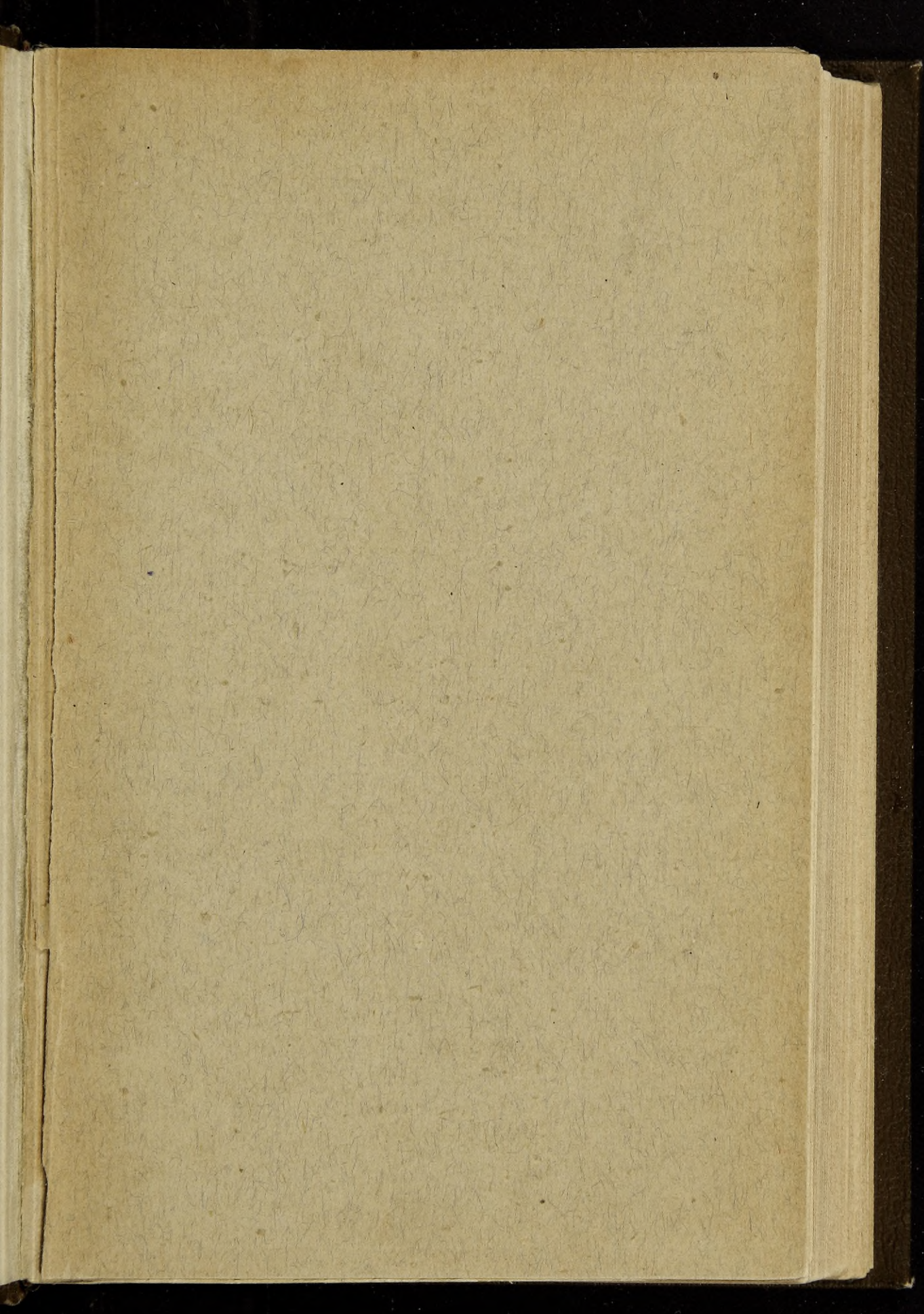

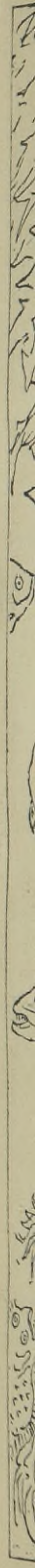
Will.
Lr.

85

I HAFSBANDET

AF AUGUST STRINDBERG.

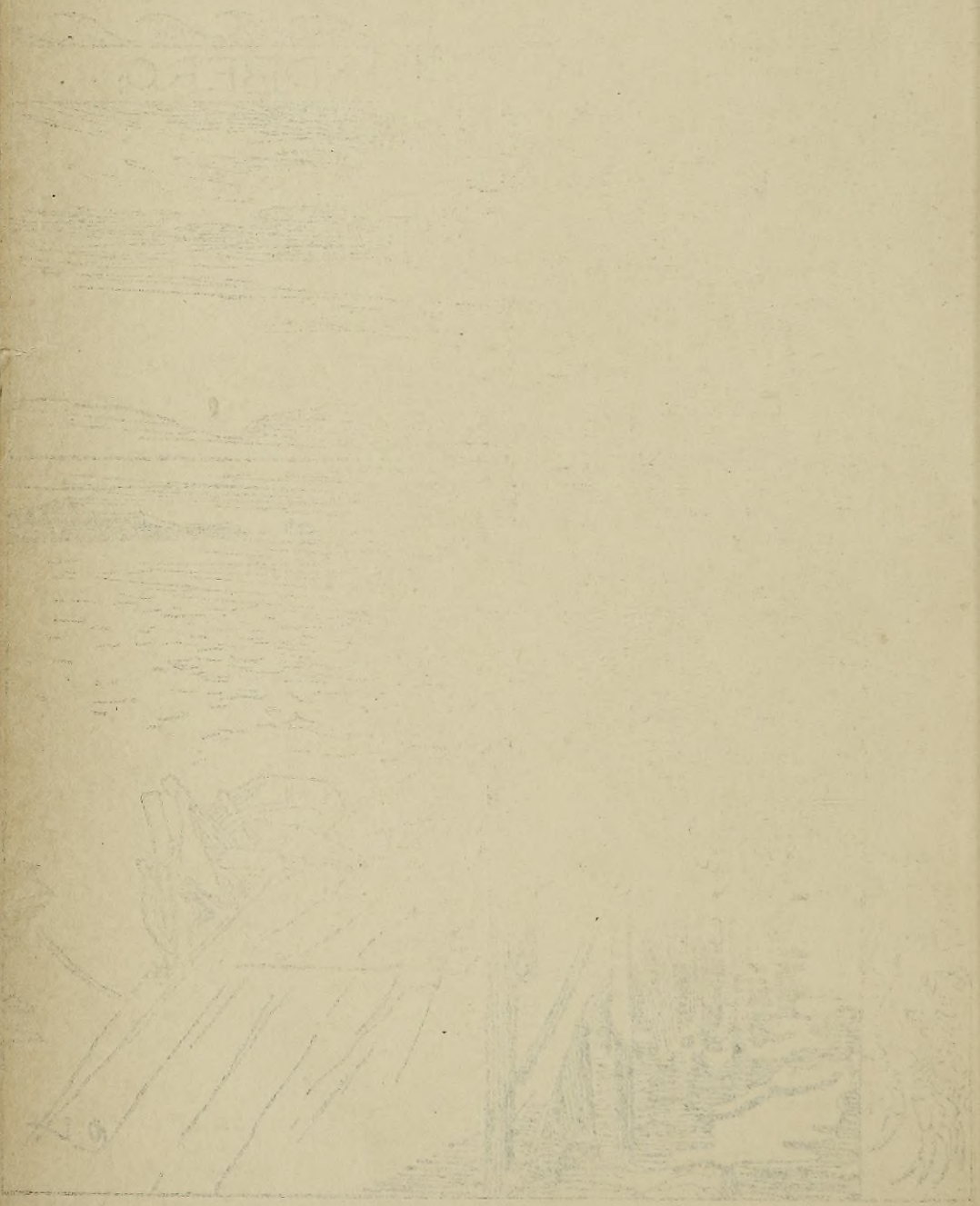

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris 3: 75.

ANDRE

STOCKHOLM ALBERT BOKHUSBYGGERIEN

I HAFSBANDET

AF

AUGUST STRINDBERG.

I HAFSBANDET

AF

AUGUST STRINDBERG.

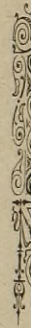

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1890.

1890

för
se
sig
ba

Ös
oc
tv
hv
st

sö
kr

FÖRSTA KAPITLET.

En skötöka låg en majafton för bidevind ute på Gås-stensfjärden. Rökarna med sina i skärgården ökända tre pyramider började blåna, och på den klara himmeln bildade sig moln, när solen tog till att sjunka; det skvalpade redan utanför uddarna, och obehagliga ryckningar i råseglet antydde, att landvinden snart skulle bryta sig mot nyväckta luftdrag ofvanifrån, utifrån, bakifrån.

Vid rodret satt tulluppsyningsmannen på Österskären en kämpe i svart, långt helskägg och tycktes då och då byta ögonkast med de två vaktmästarne, som sutto för öfver och af hvilka den ene skötte klostången, som höll det stora råseglet i vinden.

Emellanåt kastade rorsmannen en undersökande blick på den lilla herrn, som satt hopkrupen vid masten och syntes rädd och frusen

och då och då drog schalen hårdare om magen och underlifvet.

Tullkarlen måtte ha funnit honom löjeväckande, ty han vände sig tidt och ofta i lä för att med tobakssaliven liksom spotta bort ett hotande skratt.

Den lilla herrn var klädd i en bäfverfärgad vårrock, under hvilken ett par vida benkläder af mossgrön trikå framstucko, öppnande sig nertill öfver ett par krokodilchagrinkängor med svarta knapprader på skaft af brunt kläde. Af underdräkten syntes nästan intet, men om halsen hade han virad en crème-färgad foulard, och hans händer voro väl skyddade af ett par laxfärgade glacé-handskar med tre knappar och af hvilka den högras skaft var omslutet af ett tjockt guldarmband ciseleradt i form af en orm, som bet sig i stjärten. Under handskarna syntes upphöjningar på fingrarna såsom af ringar. Ansiktet, så mycket som kunde ses, var magert och likblekt, och ett par små svarta, tunna mustascher friserade uppåt i ändarna förhöjde blekheten och gaf något exotiskt åt uttrycket. Hatten var skjuten bakåt och lät en svart, jämnklippt lugg synas som en bit af en kalott.

Det som mest och outtröttligt syntes fångarorsmannens uppmärksamhet var armbandet, mustascherna och luggen.

Under den långa färden från Dalarö hade han, som var en stor humorist, sökt inleda muntra samtal med fiskeri-intendenten, hvilken han fått

i uppdrag att segla ut till stationen vid Österskären, men den unge doktorn hade visat en sårande oemottaglighet för de närgångna kvickheterna, hvaraf tullkarlen stadgat sin mening om att »instruktören» var högfärdig.

Emellertid friskade vinden när de släppte Hansten i lofvart, och det lifsfarliga seglet började lefva. Intendenten, som suttit med ett af flottans sjökort i handen och gjort anteckningar efter de frågor han då och då framkastat, stoppade nu kortet i fickan och vände sig mot rorsmannen med en stämma, som mera liknade en kvinnas än en mans.

— Var så god och segla litet försiktigare!

— Är instruktören rädd? — svarade rorsmannen gäckande.

— Ja, jag är rädd om mitt lif, för det håller jag på — svarade intendenten.

— Inte på andras? — tillrättavisade rorsmannen igen.

— Åtminstone inte så mycket som på mitt eget — replikerade intendenten. — Och segla är en farlig sysselsättning, i synnerhet med råsegel.

— Såå. Då har herrn seglat mycket med råsegel förr?

— Aldrig i mitt lif! Men jag kan ju se hvar vinden anbringar kraften, kan räkna ut hur stort motstånd båtens tyngd kan göra och förstår mycket väl bedöma, när seglet slår back

— Nå sitt till rors själf då! — halfsnäste tullkarlen.

— Neej! Där är er plats; jag åker inte på kuskbocken, när jag reser i kronans ärenden.

— Kan väl inte segla, förstås.

— Om jag inte kan det, så är det visst mycket lätt att lära, eftersom hvarannan skolpojke kan det och hvarenda tullvaktmästare kan det, alltså ingen skam för mig att inte kunna det! Segla nu försiktigt bara, för jag vill inte bli våt och vill ogärna förstöra mina handskar.

Det var besked, och tullkarlen som ändock var högsta hönset på Österskären kände sig något afsatt. Efter en rörelse på rodret fylldes seglet igen, båten tog god gång och höll ut på skäret, hvars hvita tullstuga lyste bjärt i solnedgångens påljus.

Inre skärgården tonade af, och man kände att man lemnade allt huld och skydd, när man skulle ut på det stora vattnet, som nu gränslöst öppnade sig och åt öster mörkt hotande. Det fanns ingen utsikt att kunna krypa dit i lä för holmar eller skär, ingen möjlighet i händelse af storm att lägga upp och refva; ut, midt i fördärfvet måste man och öfver det svarta svalget, ut till det lilla skäret, som icke såg större ut än en boj kastad i hafvet. Intendenten, hvilken, såsom antydt, höll starkt på sitt enda lif och var nog intelligent att kunna beräkna sin obetydliga motståndskraft mot en öfvermäktig naturs

omätliga krafter, kände det kusligt. Han var alltför klarsynt vid sina trettiosex år för att öfverskatta rorsmannens insikter och mod, och han såg icke alls med tillförsikt på dennes bruna anlete och helskägg, han trodde icke, att en muskulös arm rådde på en vind, som blåste med tusentals skålpunds tryck mot en vinglande segelyta, och han genomskådade detta slags mod, som endast var grundadt på bristfälligt omdöme. Hvilken dumhet, tänkte han, att riskera sitt lif i en liten öppen båt, då det fanns däckade farkoster och ångbåtar. Hvilken otrolig enfald att hissa ett så stort segel på en granmast, som böjde sig likt en sprätthåge, när vinden tog starkt i. Lävantet hängde slappt, förstaget likaledes, och hela vindpressen låg på lofvartsvant, som till på köpet såg murket ut. Att öfverlemna sig åt en så oviss slump som några hamp-tågors större eller mindre kohesion, ville han ej, och därför vände han sig vid nästa vindstöt till vaktmästaren, som satt vid fallet, och med en kort men genomträngande röst befallde han: — ta ner seglet!

Vaktmästaren tittade akter öfver för att vänta rorsmannens order, men intendentens befallning upprepades ögonblickligen och med sådant eftertryck, att seglet sjönk.

Nu började uppsyningsmannen akter öfver att skrika:

- Hvem fan kommenderar manövern i min båt?
- Jag! — svarade intendenten.

Och därpå vände han sig till vaktmästarne med en ny order:

— Stick ut årorna!

Årorna stuckos ut, och båten vräkte några tag, ty uppsyningsmannen hade i vredesmod lemnat rodret med beskedet:

— Ja, då må han sitta själf till rors!

Intendenten hade genast tagit platsen akter öfver, och rorkulten låg under hans arm, innan uppsyningsmannen hunnit svära slut.

Glacéhandsken sprack genast i tumändans sömmar, men båten gjorde jämn gång, allt under det uppsyningsmannen satt med löjet i skägget och en åra färdig att läggas ut för att ge kurs åt båten. Men intendenten hade ingen uppmärksamhet att skänka åt den tviflande sjökarlen, utan stirrade endast uppmärksamt åt vindsidan; kunde snart skilja på dyningen med dess många meter långa dalgång, på vindvågen med dess korta vattenfall, och sedan han med en hastig blick akter öfver mätt ut afdriften och i kölvattnet afmärkt strömsättningen, hade han alldeles klart för sig den kurs han måste hålla för att icke drifvas förbi Österskären.

Uppsyningsmannen, som länge sökt att få möta de svarta, brinnande blickarna för att de skulle märka hans löje, tröttnade snart, ty det såg ut som om dessa ögon icke ville ta emot något från honom, som om de ville hålla sig rena från beröringen med något som kunde störa eller smutsa, och efter en stunds tiggeri blef upp-

syningsmannen nedslagen och tankspridd samt tog sig till att observera manövern.

Solen hade nu kommit ner i horisonten, och sjöarna bröto sig, purpursvarta nere vid foten, djupt gröna på branterna, och när kammarna reste sig som högst lyste det gräsgrönt, och skummet sprutade och fräste i solen rödt, champagnefärgadt, och båten med manskap låg nere i skymning, medan ett ögonblick uppe på vågryggen de fyra ansiktena lystes upp för att strax därpå slockna.

Men icke alla sjöar bröto, utan somliga endast gungade fram och vaggade sakta på farkosten, lyfte den och sög den framåt. Det föreföll dock såsom om den lille rorsmannen kunde på afstånd bedöma när en brottsjö skulle komma, och med en lätt tryckning på rorkulten höll han då stånd, föll undan eller smög emellan den fruktansvärda gröna väggen, som hotande sprang fram och ville slå sitt hvalf öfver båten.

Saken var den, att faran verkligen ökats genom seglets nertagande, ty den drifvande kraften hade minskats, och seglets lyftande förmåga måste man umbära, och därför började uppsyningsmannens förvåning öfver den otroligt fina manövreringen att bytas i beundran.

Han såg på det bleka ansiktets växlande uttryck och de svarta ögonens rörelser, att därinnanför skedde kalkyler af mera kombinerad art, och sedan han för att icke förefalla öfverflödig stuckit ut sin åra, ansåg han tiden vara

nne att gifva sitt erkännande godvilligt, innan det frånvreds honom.

— Den har varit på sjön förr, han!

Intendenten, som dels var strängt upptagen, dels icke ville komma i något slags kontakt för att ej i ett öfverraskadt ögonblicks svaghet bli narrad af det skenbart öfverlägsna i kämpens yttre, svarade ingenting.

Hans högra handske hade remnat utefter hela tumroten, och armbandet hade glidit ner. När nu brasorna uppe på vågkammarna slocknat och skymningen föll, tog han med venstra handen fram en enkellorgnett och kastade in i högra ögat, rörde hastigt hufvudet åt flera streck såsom om han tog landkänningar där intet land var att se; därpå kastade han en stänkfråga för öfver:

— Ni har ingen fyr på Österskären?

— Nej, gunås så visst, — svarade uppsyningsmannen.

— Ha vi några grynnor då?

— Rent vatten.

— Men känning på Landsort och Sandhamns fyrar?

— Obetydligt på Sandhamn, men mera på Landsort — svarade uppsyningsmannen.

— Sitt nu stilla på era platser, så gå vi rätt — slutade intendenten, hvilken tycktes ha tagit ett bestick på de tre karlarnes hufvuden och några okända fasta punkter i fjärran.

Molnen hade skockat sig, och majslymnings ställe intogs af ett halft mörker. Det var

som att gunga fram i någon tunn men ogenomtränglig materia, utan ljus, och sjöarna reste sig numera endast som mörkare skuggor mot luftens halfskugga, stucko hufvudena under båten, togo den på ryggen och dök upp på andra sidan, där de kaflades ut flata. Men att nu skilja vän från fiende blef svårare och beräkningarna osäkrare. Två åror voro ute på läsidan och en på lofvart, och med anbringandet af mer eller mindre kraft i rätta ögonblicket skulle båten hållas flott.

Intendenten, som snart icke såg mer än de båda fyrarna i norr och söder, måste nu ersätta ögat med örat, men innan han kunde vänja sig af vågens dånande, suckande och fräsande skilja på en brottsjö eller en vindvåg, hade redan vatten kommit i båten, så att han måste rädda sina fina kängor genom att sätta dem upp på betten.

Snart hade han dock studerat sjöarnas harmonilära och han hörde till och med på tempot af svallet, när faran nalkades, han kände på högra örats trumhinna, när vinden tryckte hårdare och hotade rifva upp vattnet högre, det var såsom om han improviserat nautiska och meteorologiska instrument af sina känsliga sinnen, till hvilka ledningarna stodo öppna från hans stora hjärnbatteri, som doldes af den lilla löjliga hatten och den svarta hundluggen.

Karlarne, som ett ögonblick vid vattnets inträngande mumlat upproriska ord, hade tystnat när de kände huru båten ilade fram, och vid

hvarje kommandoord: lofvart eller lä, visste de på hvilken sida de skulle ta i.

Intendenten hade tagit sin pejling på de två fyrarna och begagnat lorgnettens fyrkantiga glas som distansmätare, men svårigheten att hålla kursen låg däri, att intet ljus syntes från stugufönstren på skäret, af den orsak, att husen blifvit lagda i lä om bergknallarna. När nu den farliga färden pågått en timme eller mer, började en mörk förhöjning märkas i horisonten för ut. Rorsmannen, som icke ville genom inhämtandet af tvifvelaktiga råd störa sina intuitioner, på hvilka han litade mera, höll tyst ner på det han antog vara skäret eller någon af dess kobbar, tröstande sig med att uppnåendet af ett fast föremål, hvad det än kunde vara, alltid vore bättre än detta sväfvande mellan luft och vatten. Men den mörka väggen nalkades med en hastighet som var större än båtens fart, så att misstankar började vakna hos intendenten, att allt icke var rätt stäldt med kosan. För att få visshet om hvad det kunde vara och på samma gång ge en signal i händelse det mörka föremålet skulle vara ett fartyg, som försummat hissa lanternor, tog han upp sin ask med stormtändare, strök hela buntens mot plånet och höll dem upp i luften ett ögonblick, hvarpå han slungade dem så, att de lyste upp några meter omkring båten. Ljuset hade endast en sekund genomträngt mörkret, men den tafla, som likt en trollyktas uppenbarat sig, stannade ännu flera sekunder inför intendentens ögon. Och han såg

en drifis uppkrängd på ett grund, mot hvilket en sjö bröt sig som ett grotthvalf öfver en jättekörtel af kalkspat; och han såg en svärm alfåglar och hafstrutar lyfta och drunkna i mörkret, ur hvilket endast hördes ett mångstämmigt skri. Åsynen af brottsjön hade verkat på intendenten som anblicken af den kista, i hvilken den dödsdömdes delade kropp skall ligga, och han kände i föreställningens ögonblick den dubbla dödsfaran af köld och kväfning, men ångesten, som förlamade hans muskulatur, väckte däremot alla själslifvets dolda krafter, så att han på en bråkdels sekund kunde utföra en säker uppskattning af farans storlek, uträkna de enda medlen att undkomma och därpå utropa kommandoordet *stopp!*

Karlarne, som suttit med ryggen åt brottet och icke märkt detsamma, hvilade på årorna; båten sögs in mot brottsjön, som kunde ha en höjd af tre à fyra meter, vågen bröt sig högt öfver farkosten som en grön kupol af buteljglas, gick ner på andra sidan med hela sin vattenmassa, och ökan liksom spyddes ut på andra sidan, visserligen half med vatten och passagerarne till hälften kväfda af det förfärliga lufttrycket. Tre anskrin såsom af marridna sofvande hördes på en gång, men från den fjärde, rorsmannen förnams ingenting. Han gjorde endast en gest med handen åt skäret till, där nu ett ljus på några kabel-längder i lä syntes glindra, och så sjönk han ner mot akterstäfven och blef liggande.

Ökan upphörde att gunga, ty man hade kommit i smult vatten, roddarne sutto ännu som rusiga och doppade årorna som icke behöfdes, då båten sakta drefs in i hamn af påvinden.

— Hvad har ni i båten, godt folk? — helsade en gammal fiskare, sedan han sagt ut ett i blåsten bortsopadt god afton!

— Det ska föreställa en fiskeri-instruktör! — hviskade tulluppsyningsmannen, när han drog upp ökan bakom en sjöbod.

— Jaså, det är en sån där, som ska snoka på noten! Nå, den ska komma att må efter som han är sjuk till — menade fiskaren Öman, som tycktes vara preses för skärets fattiga och fåtaliga befolkning.

Uppsyningsmannen väntade att intendenten skulle ge tecken till att landstiga, men när ingen rörelse förspordes från det lilla knytet, som låg i akterstäfven, klef han orolig ner i båten, fattade med sina båda armar under den hopfallna kroppen och bar honom i land.

— Är han slut? — frågade Öman icke utan en viss ton af förhoppning.

— Inte är det mycket med honom — svarade uppsyningsmannen och bar sin våta börda upp till stugan.

Det låg något af jätten och tummeliten i denna syn, när den storväxte uppsyningsmannen inträdde i sin broders kök, där svägerskan stod vid spisen. Och när han lade ner den lilla kroppen på en soffa, lyste ett drag af medlidande

med den svagare ur det stora skägget under den låga pannan.

— Si här ha vi fiskeri-inspektören, Mari —
helsade han därpå sin svägerska och tog henne
om lifvet. — Hjälp oss nu att få något torrt på
honom och något vått i honom, så får han komma
på sitt rum!

Intendenten gjorde en ömklig och löjlig figur
där han låg på den hårda träsoffan. Den upp-
stående hvita skjortkragen snodde sig som en
smutsig trasa om halsen; alla högra handens fingrar
stucko ut ur den spruckna handsken, öfver hvilken
de uppmjukade manschetterna hängde ner fast-
klibbade af den lösta stärkelsen; de små kängorna
af krokodilskinn hade förlorat all glans och form,
och det var med största möda tullmannen och
hans svägerska kunde draga dem af foten.

När värdfolket slutligen beröfvat haveristen
de mesta kläderna och kastat filter öfver honom,
buro de fram kokt mjölk och brännvin. Sedan
de ruskat på hvar sin arm af den sjuke, reste
uppsyningsmannen den lilla kroppen mot sin arm
och hällde mjölken sakta i den, under ett par
slutna ögon, gapande munnen. Men när så sväger-
skan skulle hälla supen efteråt, tycktes lukten
verka som ett häftigt gift på intendenten. Med
en gest af handen slog han tillbaka glaset, öpp-
nade därpå ögonen, och klarvaken som om han
just slutat en stärkande sömn frågade han efter
sitt rum.

Det var naturligtvis inte i ordning, men det skulle bli om en timme, bara nu han ville ligga stilla här och vänta.

Och nu låg intendenten där och fördref en odräglig timme med att låta ögonen flyga öfver den tråkiga stugans inredning och bebyggare. Det var statens boställslägenhet åt uppsyningsmannen vid den lilla tullafdelningen på Österskären. Allt var tilltaget knappt, anordnad såsom tak öfver hufvudet. De hvita, otapetserade väggarna voro abstrakta såsom kronans begrepp, fyra hvita rektanglar som inneslöto ett rum, hvilket täcktes af en hvit rektangel. Opersonligt, hårdt som ett hotellrum, hvilket icke är ämnadt att bebos, endast att logeras i. Att sätta upp tapeter åt sina efterträdare eller åt kronan hade hvarken denne uppsyningsman eller hans föregångare haft hjärta till. Men midt i denna döda hvithet stodo mörka möbler af dåligt fabriksarbete, men halfmodernt snitt. Ett rundt matbord af kvistig furu struket med valnötsbets och fullt med hvita tallriksringar; stolar af samma ämne och snitt med höga ryggar och gungande på tre fötter i sänder; en utdragssoffa gjord såsom färdiggjorda manskläder af minsta möjliga virke till billigaste pris. Allt var oändamålsenligt; ingenting tycktes kunna uppfylla sin bestämmelse att inbjuda till hvila eller bekvämlighet och var därför oskönt oaktadt de pålimmade papiermaché-ornamenten.

När uppsyningsmannen satte sin breda stuts på stolens rotting och lutade sin väldiga rygg

mot stödet, åtföljdes manövern af ett störande knakande i möbeln och en vresig uppmaning från svägerskan att vara aktsam om andras saker, hvarpå uppsyningsmannen svarade med en när-gången klappning åtföljd af ett ögonkast, som icke lemnade några tvifvel om arten af de bådas förbindelse.

Den beklämning, som hela rummet framkallat hos intendenten ökades vid upptäckten af denna disharmoni. Som naturforskare hade han icke de gängse begreppen om tillåtet och otillåtet, men däremot en starkt utpräglad instinkt af det ändamålsenliga i vissa naturens lagbundna ordningar, och han led invärtes när han såg naturens bud öfverträdde. Detta var för honom som om han på sitt laboratorium skulle ha funnit en sådan syra, som sedan världens skapelse endast brukade förena sig med en bas, nu emot sin natur bilda förening med två.

Det rörde om i hans föreställningar om utveckling från allmän beblandelse till engifte, och han kände sig tillbaka i urtid bland vilda människo-hjordar, som lefde korall-lif med masstillvaro innan urval och variering hunnit stadga individuel personlig existens och nerstamning.

Och när han såg en tvåårig flicka med för stort hufvud och fiskögon gå omkring i rummet med kattfjät, som om hon var rädd att synas, märkte han strax att den tvifvelaktiga bördens kastat tvedräktsfrö, verkat upplösande, störande, och han kunde lätt räkna ut, att den stund måste

komma, då det lefvande vittnet skulle få umgälla alla ett farligt vittnes ofrivilliga skulder.

Under dessa hans tankar öppnades dörren, och mannen i huset trädde in.

Det var uppsyningsmannens broder, som stannat tills vidare i den underordnade befattningen som vaktmästare. Han var kroppsligen ändå bättre utrustad än uppsyningsmannen, men han hade ett blondt, öppet, vänsällt och förtroendefullt utseende.

Sedan han helsat ett gladt god afton, slog han sig ner vid bordet bredvid brodern, tog upp barnet i sitt knä och kysste det.

— Vi ha fått främmande! — upplyste uppsyningsmannen och visade åt soffan där intendenten låg. Fiskeri-instruktören, som ska bo här ofvanpå.

— Såå men, är det han? — svarade Vestman och reste sig för att gå fram och helsa.

Med barnet på armen nalkades han soffan, och alldenstund han var värd på stället, då brodern såsom ogift endast var inackorderad hos honom, ansåg han sig böra bedja sin gäst välkommen.

— Vi ha det enkelt härute, — tillade han efter några välönskingsord — men min gumma är inte alldeles så bortkommen i matlagning, för hon har tjänat i bättre hus förr, innan hon kom och blef gift med mig för tre år sedan, men efter att vi fick ungen här, så har hon fått litet annat att tänka på — jaja, barn får man när man hjälps

åt — det vill säga — inte för att jag behöver någon hjälp som man säger!

Intendenten förvånades öfver den tvära vändningen den långa satsen tog, och han frågade sig själf om den mannen visste något eller om han ännu bara kände på sig, att något var i olag. Själf hade han ju på tio minuter sett hur allt stod till — hur var det då möjligt, att den som var intresserad i frågan icke sett något på ett par års tid?

Han betogs af vämjelse öfver alltsammans och vände sig åt väggen för att blunda och med egna syner af angenämare natur fördrifva den återstående halftimmen.

Men han kunde icke ännu göra sig döf, utan han hörde mot sin vilja ett samtal, som nyss varit lifligt, knaggla sig fram som om orden utmätits med tumstock innan de gåfvos ut, och när det uppstod tystnad, fylldes den af mannen, hvilken liksom afskydde tystnaden, fruktade höra något han ej ville höra och icke kunde bli lugn förrän hans egen ordström berusade honom.

När slutligen timmen var ute och intet besked hördes af om rummet, reste sig intendenten och frågade, om det var färdigt ännu.

Jo, menade värdinnan, det var nog färdigt på visst sätt, men —

Intendenten anhöll i en befallande ton att genast bli förd på sitt rum, erinrande i valda ordalag, att han icke kommit hit för att bo inne, att han icke gästade någon, utan reste i kronans

bestämda ärenden och att han endast begärde hvad han hade rätt till — och det skulle han ha, på grund af det memorial, som från Civildepartementet genom Generaltullstyrelsen ingått till kungliga Tullkammaren i Dalarö.

Därmed var saken ställd på sin rätta ända, och med ett ljus i näfven följde Vestman den stränge herren en trappa upp i en frontispisekammare, där ingenting i anordningen kunde förklara den begärda timmens uppskof.

Det var ett ganska stort rum med lika hvita väggar som nere i stugan, och det stora fönstret öppnade sig midt på långväggen som ett svart hål, ur hvilket mörker strömmade in i rummet, utan att hindras af några gardiner.

En säng stod där bäddad, enkel som om den endast vore en upphöjning af golfvet för att förekomma golfdrag; ett bord, två stolar, en kommod. Intendenten kastade en blick af förtviflan omkring sig, när han, som var van att få ögat mättadt af intryck, endast såg dessa spridda förnödenhetsartiklar utplanterade i tomrummet, där talgljuset stred sin kamp med mörkret och där det stora fönstret tycktes förtära hvarje ljusstråle, som alstrades af den brinnande talgen.

Han kände sig så bortkommen som om han efter en half mansålders kamp uppåt mot förfining, god ställning, lyx, ramlat ner i fattigdom, flyttats ner i en lägre klass, som om hans skönhets- och vishetsälskande sinne satts i fängelse, beröfvats dess näring, kommit på en straffanstalt.

Dessa nakna väggar voro medeltidens klostercell, där askesen i bild, där tomheten i miljon jäktade den hungrande fantasien att gnaga sig själf, framkalla ljusare eller mörkare syner endast för att komma ut ur intet. Det hvita, det formlösa, det färglösa intet i väggarnas kalkstrykning tvingade fram en bilddrift, som vildens grotta eller löfhydda aldrig frammanat, som skogen med dess alltid växlande färger och rörliga konturer gjort outhärlig, en drift, som icke slätten, icke heden med luftens rika färgspel eller det aldrig tröttande hafvet pressat fram.

Han kände på en gång en jäsande lust att i ett ögonblick stryka väggarna fulla med soliga landskap af palmer och papegojor, spanna en persisk matta öfver taket, lägga hudar af djur på de som en kontorsbok linierade golftiljorna, ställa hörnsoffor i vråarna med små bord framför, hissa upp en taklampa öfver ett rundt bord med tidskrifter och böcker på, resa ett pianino mot en kortvägg och kläda den långa väggen med bokhyllor; och borta i soffhörnet sätta en liten kvinnofigur, sak samma hvilken! — Liksom ljuset på bordet stred sin kamp mot mörkret, arbetade hans fantasi på rummets inredning, men så släppte den taget, allt försvann, och den rysliga omgifningen skrämde honom i säng, hvarpå han släckte ljuset och drog täcket öfver hufvudet.

Vinden ristade hela frontispisen, vattenkaraffinen skallrade mot dricksglaset, luftdraget gick genom rummet från fönstret till dörren och

rörde stundom hans hårtestar, som torkat ur af sjövinden, så att han tyckte att någon strök med sin hand öfver hans hufvud, och mellan vindstötarna såsom pukslagen i orkestern slå de stora brottsjöarna doft mot de urholkade klipporna ute på skärets södra udde. Och när han slutligen vant sig vid vindens och vågens enformiga ljud, hörde han strax innan han somnade huru en mansröst i stugan inunder förestafvade aftonbönen för ett barn.

ANDRA KAPITLET.

är intendenten efter en tung dödssömn, framkallad af föregående dagens ansträngningar och af den starka hafsluften, vaknade om morgonen och såg upp öfver täcket, märkte han först en obegriplig tystnad och iakttog, att örat uppfångade smäljud, som han eljes icke brukade lägga märke till. Han hörde hvarje liten rörelse i lakanet, när det höjde sig efter hans andhämtning, han hörde hårstrånas gnidning mot kuddvaret, pulsarnas slag i halsådern, den rankiga sängens upprepande af hjärtslaget i mycket liten skala. Han hörde tystnaden, ty vinden hade lagt sig helt och hållet, och endast darningens bultande mot den sammanpressade luften i strändernas håligheter återkom en gång hvar half minut. Ifrån sängen, som stod midt emot fönstret, såg han i den nedre rutan såsom en blå half jalusi något blåare än luften, och den rörde sig emot

honom sakta som om den ville komma in genom fönstret, öfversvämna rummet. Han visste, att det var hafvet, men det såg så litet ut och det reste sig som en lodrät vägg i stället för att sträcka ut sig som en vågrät yta, ty de långa dyningarna fullt solbelysta gåfvo inga skuggor af hvilka ögat kunde bilda en perspektivisk bild.

Han steg upp, tog något kläder på sig och öppnade fönstret. Den rå, fuktiga luften inne i kammaren rusade ut, och ifrån hafvet kom en varm drifhusluft värmd af den strålande majsolen sedan flera timmar tillbaka. Nedanför fönstret såg han endast sönderrifna stenhällar, i hvilkas skräfvor lågo små dammiga snödrifvor och bredvid hvilka blommade små hvita rågblommor, väl skyddade i mossbäddar, och fattiga styfmorsblommor, blekgula som af svält och blågredelina som af köld, hissande sitt fattiga lands fattiga färger vid första vårsol. Längre ned kröp ljungen och kråkriset, tittande ner öfver branterna, nedanför hvilka låg ett upplag af vit sand, som hafvet pulveriserat, och i hvilken sandhafrens spridda stånd voro nerstuckna; så kom tångbältet som ett mörkt skärp eller en skoning på den hvita sanden; längst upp nästan bensvart af fjolårstängen med instuckna snäckor, barr, riskvistar, fiskben, och åt sjösidan såpbrun af de sista färska tångbålarna, som krusiga och knotttiga bildade sniljor utåt garneringen. Och innanför på sandtrottoaren låg en skate af en tall, af barkad, flådd, sandskurad, tvättad af vattnet, polerad af vinden,

blekt af solen, liknande bröstkorgen af ett skeletteradt mammutdjur. Och rundt omkring det samma ett helt osteologiskt museum af dylika skelett eller fragment af desamma.

Där låg en uppkastad prickstång, som visat segelleden i åratat och med sin tjocka underända såg ut som lårpipan med ledskålen af en giraff; där en hel enbuske som karkassen af en dränkt katt med den hvita, smala roten utsträckt som svanspiskan.

Utanför stranden lågo ref och klippor, hvilka ena ögonblicket glänste våta i solskenet, andra ögonblicket dränktes af dyningarna, som med en duns gingo öfver eller, om de ej hade tillräcklig kraft, krossades, reste sig och vräkte ett vattenfall af skum rätt upp i luften.

Därutanför låg hafvet blankt; där kom man ut på stora flacket som fiskaren kallade det, och nu i morgonstunden sträckte sig hafvet som en blå duk, utan rynkor, men gungande som en flagg. Den skulle ha tröttat, den stora runda ytan, om icke en röd boj legat ankrad utanför refvet och med sin mönjefläck suttit som lacksigill på ett bref, lysande upp i en enformig yta.

Detta var hafvet, visserligen ingen nyhet för intendenten Borg, som sett åtskilliga kanter af världen, men det var det ödsliga hafvet och likasom sedt i ett mellan-fyra-ögon. Det skrämde icke som skogen med dess dunkla gömmor, utan det verkade lugnt som ett öppet, stort, blått, trofast öga. Allt kunde öfverses på en gång, inga

bakhåll, inga skrymslor! Det smickrade åskådaren, när han såg denna cirkel omkring sig, i hvilken han själf alltid förblef medelpunkten, hvilken plats han än intog. Den stora vattenytan var såsom en förkroppsligad utstråling från betraktaren, existerade endast i och med betraktaren, hvilken, så länge han stod på land, kände sig intim med denna nu ofarliga makt, öfverlägsen öfver dess ofantliga kraftmedel, för hvilka han nu var oåtkomlig. När han erinrade sig de lifsfaror han aftonen förut utstått, den ångest, den vrede han genomgått i kampen mot en brutal fiende, som han dock lyckats öfverlista, log han ädelmodigt mot den besegrade och slagne, som endast varit ett blindt verktyg i vindarnas tjänst och nu sträckte ut sig för att återtaga sin hvila i solskenet.

Detta var Österskär, det klassiska, därför att det har sin gamla historia, lefvat länge, blomstrat och förfallit; det gamla Österskär, som i medeltiden var ett stort fiskläge, där den viktiga artikeln strömming upptogs, och för hvilket en egen skråstadga var utfärdad och ännu är upprevarad. Strömmingen har i Uppsverige och Norrland haft samma uppgift som sillen för Vestkusten och Norge och är icke annat än en sill, anpassad efter och produkt af Östersjöns små förhållanden. Eftersökt i de tider, då sillen varit sällsynt och dyr, mindre eftersökt, då sillen varit ymnig, har den långa tider varit mellersta Sveriges vinterföda, och detta så grundligt, att man ännu bevarar i en visa de af drottning Kristina innarrade

fransmännens klagomål öfver det eviga kakebrödet och den oändliga stremlingen. För en mansålder sedan utgjorde ännu de stora jordegarne sin stat till statfolket i sill, men när så sillfisket aftog, förvandlades naturaprestationen sill i salt strömming. Priset steg och fisket, som dessförinnan bedrifvits måttligt och till husbehof, antog nu spekulationens häftigare natur. Österskärsgrynnorna, de rikaste i Södermanlands skärgård, började anlitas i stor skala; fisken oroades i sin lektid, skötarnas maskor blefvo allt mindre, och den naturliga följdén blef den, att fisket aftog, icke kanske så mycket af att fisken utöddes utan mera måhända däraf, att den flydde de vanliga lekplatserna och gaf sig ut på djupen, där ännu ingen fiskare varit så rådig att söka upp den flyende fienden.

Länge bråkade de lärde med sina undersökningar om orsaken till strömmingsfiskets aftagande, tills Landtbruksakademien tog initiativet att medelst tillsättande af kunniga fiskerientendenter både utröna orsakerna till missförhållandet och söka vinna botemedlen mot det samma.

Detta var nu intendenten Borgs närmaste bestämmelse på Österskären för den stundande sommaren. Platsen var icke en af de lifligare, ty skäret ligger icke vid något af hufvudinloppen till Stockholm. Söderifrån gå de stora fartygen vanligen in genom Landsort förbi Dalarö och Vaxholm; österifrån, och vid vissa vindar äfven

söderifrån, söker sjöfarten sig in genom Sandhamn-Vaxholm; och från Norrland med Finland intränger kofferdisten genom Furusund-Vaxholm.

Österskärsleden är en nödfallsutväg, mest uppsökt af estländare, som i regeln komma från sydost, och af andra som af vind, ström eller storm ligga öfver Landsort och under Sandhamn. Därför är platsen endast besatt med en tredje klassens tullstation under en uppsyningsman och en liten lotsafdelning under Dalarö.

Där är världens ände; tyst, stilla, öfvergifven, utom under fisketiden höst och vår, och kommer en enda speljakt under en högsommar-dag ditut, helsas den som en uppenbarelse från en ljusare, gladare värld. Men fiskeri-intendenten Borg, som kommit i andra ärenden, för att »snoka» som folket kallade det, helsades där- emot med en påfallande köld, hvilken haft sina första yttringar i föregående aftonens likgiltighet och nu tog sitt uttryck i ett miserabelt och kallt kaffe, som bars upp på hans kammare.

Begåfvad med ett ytterst känsligt smaksinne, hade han tillika genom sträng öfning förvärfvat förmågan att tillbakatrycka obehagliga förnim- melser. Därför sväljde han drycken utan att blinka och steg därpå ner för att bese ängden och helsa på folket.

När han gick förbi tullkarlens kök, blef det tyst, och innevånarne tycktes vilja göra sig osyn-

liga, stängde dörrar och afbröto samtal för att ej röjas.

Med det obehagliga intrycket af att vara ovälkommen fortsatte han sin promenad ut på skäret och kom ner till hamnen. Där låg en samling små stugor af den mest enkla konstruktion, likasom trafvade af sammanplockade stenflisor, med litet murbruk här och hvar påsmettadt; skorstenen ensam reste sig af tegel öfver spismuren; i ett hörn var en brädbod tillskarfvad; i ett annat endast ett lider af bangar och ris för att härbergera grisarna, som fördes hit ut på gödning under fisktiden. Fönstren syntes tagna ur skeppsvrak, och taket var täckt med allt som hade utsträckning i några dimensioner och kunde suga upp regn eller låta det rinna af; tång, sandhafre, mossa, torf, jord. Det var härbergena, som nu stodo öde och af hvilka hvart och ett eljes plägade hysa ett tjugotal sofvande, när det stora fiskafänget pågick och då hvarje koja var en lönkrog.

Utanför den ansenligaste af dessa kåkar stod skärets storman fiskaren Öman och raskade ur flundernätet med ett spö. Som han icke på något sätt kunde räkna sig som underhafvande under en fiskeri-intendent, men likväl förnam en känsla af tryck från dennes närvaro, reste han borst och beredde sig på skarpa svar.

— Fiskar det bra? — helsade intendenten.

— Ännu inte, men det skall väl bära till nu, när regeringen kommer med — svarade Öman någorlunda ohöfligt.

— Hvar har ni strömmingsgrynnorna lig-
gande? — frågade intendenten å nyo, lemnande
regeringen åt sitt öde.

— Ja si det trodde vi, att instruktören visste
bättre än vi, efter som han har betaldt för att
lära oss — menade Öman.

— Ser du, ni vet bara hvar grynnorna
ligga, men jag vet hvar strömmingarna står,
och det är ett strå hvassare, det.

— Jaså — rallierade Öman — vi ska ta
i sjön, så få vi fisk! — Ja, så där är det, man
är aldrig för gammal för att lära.

Hustrun kom ut ur kojan och öppnade ett
lifligt samtal med sin man, så att intendenten
icke fann inbringande söka återknyta under-
handlingarna med den fientliga fiskaren, utan
stälde sina steg vidare framåt hamnen.

Där sutto några lotsar på bryggan och
ökade ifvern i det slappa småpratet de hade
emellan sig och syntes icke benägna att vilja
helsa.

Han ville icke vända om, utan fortsatte
framåt stranden; men nu tog strax den bebodda
delen slut och det nakna skäret låg där öde,
utan ett träd, utan en buske, ty allt hvad af
eld förtäras kunde var uppbrändt. Han gick ut-
med vattnet, stundom i fin mjuk sand, stundom
på stenar, och när han gått en timme, alltjämt
dragande åt höger, befann han sig på det ställe där
han börjat, och han erfor det som om han
vore instängd. Det lilla skärets bergshöjd tryckte

honom och hafvets kretsformiga horisont klämde honom. Den gamla känslan af att icke få rum nog öfverföll honom, och han klättrade upp för bergknallarna tills han kom upp på den högsta platån, hvilken kunde vara kanske femtio fot högre än hafsytan. Där lade han sig på rygg och såg uppåt i rymden. Nu när ögat icke kunde uppfånga något, hvarken af landet eller hafvet, utan han endast såg den blå kupan öfver sig, då kände han sig fri, isolerad som en kosmisk flisa, sväfvande i etern, endast lydande tyngdlag och gravitation. Han var fullkomligt ensam på jordkulan, föreföll det honom, och jorden var endast ett fordon, på hvilket han åkte genom jordbanan, och han hörde i vindens svaga sus endast det luftdrag som planetens fart genom etern måste framkalla, och i vågens dån förnam han det skvalp som vätskan måste råka i, när den stora vattenbehållaren rullade ikring sin axel. All påminnelse om medmänniskor, samhälle, lag, sed, hade blåst bort, när han icke såg ett enda kroppsligt fragment af den jord, vid hvilken han var bunden, och han lät sina tankar löpa som lössläppta kalfvar, kesande öfver alla stängsel, alla hänsyn; och därmed berusade han sig ända till bedöfningsåsom Indiens nafvelskådare, hvilken glömde både himmel och jord under betraktandet af en likgiltig ytterdel af själfvet.

Intendenten Borg var ingen naturdyrkare, lika litet som indiern dyrkade nafveln, tvärt om

hyste han, såsom själfmedveten och stående högst i den telluriska skapelsekedjan, en viss ringaktning för de lägre existensformerna, och han förstod mycket väl, att den själfmedvetna andens frambringelser voro delvis mycket finurligare än den omedvetna naturens och framför allt förmanligare för människan som skapat sina skapelser med fäst afseende på den nytta och skönhet de kunde ega för skaparen. Men ur naturen hämtade han råmaterialet till sina verk, och fastän man kunde frambringa både ljus och luft med maskin, så föredrog han solens oöfverträffliga etervibrationer och atmosfärens outtömliga syrekälla. Han älskade däremot naturen såsom en medhjälpare och såsom en underlägsen, den där skulle tjäna honom; och det roade honom att kunna narra denna mäktiga fiende att ställa sina krafter till hans förfogande.

Emellertid, efter att ha legat en obestämd tid och känt den absoluta ensamhetens stora ro, frihet från inflytelser, från tryck, reste han sig och gick ner för att söka sitt rum.

När han trädde in i den halftomma kammaren, som återgaf genljudet af hans steg, kände han sig infångad, och de hvita kvadrater och rektanglar som inneslöto det rum, där han skulle dväljas, påminde om människohänder, men lågt stående människors, som endast rörde sig med den oorganiska naturens enkla former. Han var innesluten i en kristall, en hexaeder eller dylikt, och de räta linierna, de lika stora

ytorna likasom rutade in hans tankar, linierade upp hans själ, förenklade den från det organiska livets frihet i former, återförde hans hjärnas rika urskogsvegetation af växlande förnimmelser till naturens första barnsliga försök att ordna.

Sedan han ropat på pigan, lät han bära in sina kistor och skred genast till rummets förvandling.

Hans första omsorg var att reglera ljusets inträde medelst ett par tunga, köttfärgade persiska gardiner, som genast stämde rummet i en mjukare ton. Därpå slog han upp ett stort matbords tvenne skifvor, och tomrummet på det stora hvita golvet fylldes genast. Men den hvita bordsytan störde ännu, och han dolde den med en vaxduk i en enda varm, mossgrön ton, som harmonierade med gardinerna och gaflugn. Därefter reste han sina bokhyllor mot den värsta väggen, som däraf visserligen ännu icke förbättrades, ty den randades endast in i kolumner som en så kallad lathund, och den hvita rappingen skrek ännu mer mot det valnötsfärgade trävirket, men han ville först skizzera det hela, innan han gaf sig in på detaljerna.

På en spik i taket hängde han sina sänggardiner, och därmed hade det kommit liksom ett rum i rummet, och sofplatsen var afskild från det öfriga arbetsgemaket såsom uppslagen under ett tält.

De långa, hvita golftiljorna med deras parallela, svarta springor, där smuts från skodonen,

dam från möbler och kläder, tobaksaska, skurvatten och viskans affall bildade drifbänkar för svampar och gömställen för trämaskar, skylde han med här och hvar utkastade mattstumpar af olika färger och mönster, hvilka flöto som grönskande, blomstrande öar på det stora, hvita flacket.

När nu det kommit färg och värme i tomrummet, gick han öfver till finarbetet. Här hade han först att skapa en härd, ett arbetets altare, som skulle bli centrum, kring hvilket allt skulle gruppera sig och utstråla ifrån. Därför började han att ställa upp sin stora lampa på skrifbordet. Den var två fot hög och höjde sig som ett fyrtorn öfver den gröna bordsduken; dess målade porslinsfot med arabesker och blommor och djur, som icke liknade vanliga sådana, gaf ett muntert färgspel och erinrade med sin ornamentik om menniskoandens makt att våldföra naturens fixerade, enahanda former. Här hade målaren förvandlat en styf spåmanstistel till en slingerväxt, tvingat en hare att sträcka ut sig som en krokodil och med bössan mellan framtassarnas tigerklor sikta efter en jägare med räfhufvud.

Omkring och under lampan placerade han mikroskopet, dioptern, vågen, djuploden och pejlstockarna, hvilkas fernissade mässing strålade ett varmt solgult ljus omkring sig.

Bläckhornet, en stor glaskub, slipad i facetter, gaf det svagblå ljuset af vatten eller is;

pennskaften af piggsvinstaggar gäfvö en anstrykning af animaliskt lif med deras obestämda, feta toner; lackstängernas skrikande cinnober, pennaskarnes brokiga vignetter, saxens kalla stålglans, cigarrkoppens lack och guld, pappersknifvens brons, alla dessa massor af småsaker till nytta och skönhet fyllde snart det stora bordet med en myckenhet af fläckar, vid hvilka ögat dröjde ett ögonblick för att få ett intryck, ett minne, en ingifvelse, så att det alltid höll sig i verksamhet och aldrig tröttnade.

Nu gällde det att fylla hålen i bokhyllorna och blåsa en lefvande anda i tomrummen mellan de mörka bräderna. Och snart stodo där rad vid rad den brokigaste samling af uppslagsverk och handböcker, ur hvilka egaren kunde hämta upplysningar om allt som händt i förfluten och närvarande tid. Encyclopedier, som likt en lufttelegraf svarade vid en tryckning på den rätta bokstafven, läroböcker i historia, filosofi, arkeologi och naturvetenskaperna, resor i alla jordens länder med kartor, till och med Bädekers alla handböcker, så att egaren kunde sitta och planera den kortaste och billigaste färden till den och den orten, bestämma hotellet och veta hur mycket han skulle ge i drickspengar. Men som alla dessa verk egde förgängelsens oundvikliga frö i sig, hade han bemannat en särskild hylla med en observationskår af facktidsskrifter, i hvilka han genast erhöll rapport om hvarje, det minsta framsteg, hvarje om än aldrig

så obetydlig upptäckt. Och till sist en hel samling dyrkar till allt tidens vetande i de bibliografiska notiserna, förlagskatalogerna och bokhandelstidningarna, så att han innestängd i sitt rum visste precis huru högt eller lågt barometern stod inom alla de vetenskaper, som rörde honom.

När han nu betraktade väggen med bokhyllan, syntes det honom som om rummet nu först var bebodt af lefvande väsen. Dessa böcker gjorde intryck af individer, ty det fanns icke två arbeten af samma yttre, utan den ena kom som Bådeker i skarlakansrödt och guld lik den som en måndagsmorgon lemnar sorgen bakom sig och reser ifrån alltsammans, andra högtidliga, svartklädda i en hel procession som Encyclopædia Britannica eller alla de häftades ljusa, glada, lätta sommarrockar, den laxröda Revue des deux Mondes, den citrongula Contemporaine, den hvassgröna Forthnightly, den gräsgröna Morgenländische. Och från ryggarna helsade stora namn såsom från bekanta, hvilka han hade hos sig inne i rummet, och här hade han det bästa af dem, mer än de kunde ge en resande, som kom på visit att störa deras middagssömn eller frukostmåltid.

Med skrifbordets och bokhyllans iordningsställande kände han sig återställd efter resans störande inflytande, hans själ återvann sin styrka, sedan han fått sina verktyg tillgängliga, dessa instrument och böcker, hvilka vuxit fast på hans

tillvaro såsom nya sinnen, andra organ, starkare och finare än dem, naturen gifvit honom i fädernearf.

Det tillfälliga anfallet af fruktan, som framkallats af isolering, ensamhet och instängning med fiender — ty så betraktade han med skäl skärkarlarna — gaf vika för det lugn, som inställningen måste medföra, och nu satte han sig som en väl rustad general att lägga planen till kampanjen, sedan högkvarteret var uppslaget.

TREDJE KAPITLET.

Inden hade gått nordostlig om natten och drifisen hade dragit ner från Åland, när intendenten gick i ökstocken för att göra förberedande undersökningar om hafsbottnens beskaffenhet, vattnets djup, hafsfloran och hafsfaunan.

Lotsen, hvilken medfördes som roddare, blef snart trött på att meddela upplysningar, då han såg, att intendenten medelst ett sjökort, lod och åtskilliga andra instrument tog reda på saker, som han aldrig tänkt på. Hvar grunden lågo, det visste lotsen, och på hvilka grund man skulle sätta strömmings-skötarna, det visste han också. Men intendenten var icke nöjd med det, utan han draggade på olika djup och fick upp småkräk och växtslem, som han trodde, att strömmingen lefde af; han hissade ner lod till botten och fick upp prof på leror, sand, slam, mylla och grus, som han sorterade och numrerade och lade i små glas med påskrifter.

Och slutligen tog han fram en stor kikare, som liknade en ropare, och tittade ner i sjön. Det hade lotsen aldrig drömt om, att man kunde kika i vattnet, och i sin förvåning bad han att få lägga ögat till glaset och skåda ner i det fördolda.

Intendenten, som å ena sidan icke ville spela trollkarl, å andra icke hade lust att söka genom förhastade utredningar af just det, som skulle utredas, ingifva alltför höga förhoppningar om resultatet, inskränkte sig till att bevilja lotsens anhållan och därefter afgifva några populära förklaringar till de lefvande taflor, som upprullade sig nere i djupet.

— Ser ni blåstången uppe på grynnan? — började intendenten sin föreläsning. — Ser ni, att den är såpgul först, att den blir lefverbrun längre ner och slutligen röd vid botten? Det är det aftagande ljusets skuld!

Han rodde några årtag från grundet alltjämt i lä om skäret, så att han gick fri från isen.

— Hvad ser ni nu? — frågade han igen den på magen liggande karlen.

— Oj Jessuss! Nej jag tror det är strömming! Och de står så tätt, så tätt som korten i leken.

— Ser ni nu, att strömmingen inte bara går på grynnor. Och förstår ni nu, att man skulle kunna fiska den på djupet, och tror ni nu, när jag säger, att man aldrig borde fiska den på grundet, där han endast går upp för att lägga

sin rom, som där träffas af solvärmens bättre än på det djupa vattnet.

Intendenten rodde vidare, tills han såg vattnet bli grågrönt i följd af bottenens leriga beskaffenhet.

— Hvad ser ni nu? — upptog han, medan årorna hvilade.

— Jag tror min själ, det är orm på sjöbotten! Det är rent af ormstjärtar, som sticka upp ur gyttjan — och där sitter hufvuna.

— Det är ål, min gosse! — upplyste intendenten.

Lotsen såg klentrogen ut, ty ål i hafvet hade han aldrig hört talas om, men intendenten ville icke ge ut sina bästa kort i förhand och icke heller slösa krafter på långrandiga förklaringar öfver oklara saker. Därför lemnade han årorna och återtog sin kikare, läggande sig öfver båtkanten att observera.

Han tycktes söka något med ovanlig ifver, söka något som måste finnas där på de och de grunderna, men som han naturligtvis ej der sett förr, då han ej undersökt vattnet.

De rodde omkring i två timmars tid efter intendentens anvisning. Stundtals släppte denne ner sin bottenkrapa ömsom med lodet, och efter hvarje prof lade han sig framstupa med sin kikare. Hans bleka ansikte föll ihop af ansträngningen, och ögonen sjönko in i hufvudet. Handen, som höll tuben, darrade, och armen tycktes stel som en stör af domning. Den kalla, fuktiga vinden, som gått igenom lotsens stortröja, syntes icke

bita på den späda figuren, som endast var svept i en halfknäppt vårrock. Hans ögon tårades af sjövidnen och bemödandet att se skarpt ner i det halft ogenomträngliga elementet, dessa tre fjärdedelar af jordytan, om hvars lif den sista fjärdedelen visste i allmänhet så litet och gissade så mycket.

Genom sin sjökikare, som han icke uppfunnit, utan efter hörsagor upptagit från brobyggare och arbetare vid undervattenssprängningar, såg han ner i den lägre värld, ur hvilken den stora öfvervattensskapelsen utvecklats sig. Tångskogen, som nyss skridit öfver gränsen från oorganiskt lif till organiskt, vajade för den kalla bottenströmmen, liknande nyss löpnad ägghvita, som lånat sin gestalt af hafsskvalpet, erinrande om vattnets växtformer, när det fryser på fönsterrutan, utbredda sig därnere i stora parker med gyllene löf, där hafsbottnens invånare släpade sig på sina bukar, sökte mörkret och kölden, döljande sin skam öfver att ha blifvit efter på den långa vandringen mot solen och luften. Längst ner i leran hvilar flundran, till hälften nergräfd i dyn, lat, orörlig, utan uppfinningsförmåga att låta en simblåsa utveckla sig till lyftning, väntande in en lycklig slump, som leder rofvet förbi nosen utan någon drift att tumma måfåt till sin fördel, och som af bara lättja vridit sig, sträckt sig, så att ögonen af bekvämlighetsskäl kommit att stanna på högra sidan om det skrufvade hufvudet.

Tånglaken har redan satt ut ett par åror för öfver, men är akterlastad och påminner om de första försöken att bygga båt, visar mellan tångens heraldiska löfverk sitt arkitektoniska stenhufvud med en kroats knävelborrar och lyfter sig ett ögonblick ur gruset för att strax därpå sjunka ner igen i slammet.

Stenbiten med sina sju ryggar går med kölen i vädret, en ofantlig näsa, hela fisken, som bara luktar efter mat och honor, lyser ett ögonblick upp det blågröna vattnet med sin rosafärgade buk, spridande en svag morgonrodnad omkring sig nere i dunklet, men slår sig snart fast igen med sin sugskifva på en sten för att afvakta utgången af de millioner år, som skola bringa förlösning åt de efterblifna på utvecklingens ändlösa bana.

Den rysliga ulken eller skrabben, det kroppvordna raseriet, med ilskan uttryckt i ansiktets piggar, hvars simlemmar blifvit klor, mera för att tortera än anfälla och försvara, ligger njutningslysten på sidan och smeker sin egen kropp med den slemmiga stjärten.

Men högre upp, i det ljusare och varmare vattnet går den vackra men djupsinniga abborren, Österhafvets kanske mest utmärkande fisk. Välbyggd och stadig, men ännu något klumpig som en kosterbåt, bär han Östersjöns egendomliga blågröna färg och nordiskt lynne: lite filosof och lite sjöröfvere; en sällskaplig enstöring, en ytlig, som gärna söker djupen och stundom når dem, en lättjefull, excentrisk, som långa stunder står

och stirrar på strandstenarna, tills han vaknar och skjuter fram som en pil, tyrann mot sina egna men snart tam, återvänder gärna till samma plats och hyser sju inälfmaskar.

Och så hafvets örn, Östersjöfiskarnas konung, den smäckert byggda kuttertacklade gäddan, som älskar solen och, som den starkaste, icke behöfver sky de ljusa färgerna, som står med näsan i vattenytan och sofver med solen i ögonen, drömmande om blomsterängarna och björkhagarna därofvän, dit han aldrig kan komma, om den tunna blå kupan, som hvälfver sig öfver hans våta värld, där han skulle kväfvas och där fåglarna dock simma så lätt med sina håriga bröstfenor.

Båten hade kommit in ibland isflottarna, och öfver tångparkerna på botten tågade isflakens skuggor som strömoln. Intendenten, som sökt i flera timmar, men ej funnit hvad han ville, lyfte nu kikaren ur vattnet, torkade den och lade den ifrån sig.

Därpå föll han ner på akterbetten, höll handen för ögonen, såsom om han ville hvila dem från intryck, och tycktes försjunken i sömn några minuter, hvarefter han gaf lotsen ett tecken att ro vidare.

Intendenten, som hela förmiddagen haft sin uppmärksamhet på djupet, tycktes nu först varseblifva den storartade tafla, som utrullade sig på hafsytan. Ultramarinblått bredde sig vattensegmentet framför båten ett stycke väg framåt, tills drifisen vidtog och visade ett fullkomligt arktiskt

landskap. Öar, bukter, vikar, sund tecknades som på en karta, och där isen ridit upp på refven, hade bergshöjder bildat sig genom att det ena blocket pressat ner det andra och det efterföljande klifvit upp på det föregående. Och öfver kobbarna hade likaledes isen trafvat sig upp, slagit hvalf och bildat grottor, byggt upp torn, kyrkoruiner, kassematter, bastioner, och det förtrollande i dessa former låg däri, att de tycktes danade af en ofantlig människohand, ty de hade icke dessa den omedvetna naturens slumpaktiga former, utan väckte minnen om mensklig uppfinning under förgångna historiska perioder. Där hade blocken trafvat sig som cyklopmurar, ordnat sig terrassformigt som det assyrisk-grekiska templet; här hade vågen genom upprepade slag gräft sig ett romaniskt tunnhvalf, frätt fram en rundbåge, som satt sig till en arabisk hästskobåge, ur hvilken solstrålar och vågstänk hackat ut stalaktiter och biceller; här hade hela vågräckan ur en redan staplad mur ätit ut en linie med hvalf till en romersk vattenledning; där stodo grundmurarna till ett medeltidsslott, bärande spåren af nerramlade spetsbågar, vimperger, fialer.

Detta gungande mellan tankeförbindelser af arktiskt landskap och historierad arkitektur försatte betraktaren i en egendomligt simmig stämning, ur hvilken han rycktes genom det bullrande lif, som de ströfvande fågelskarorna förde rundt omkring på de flytande isöarna och på det rena, blå vattnet.

I skaror om hundra sinom hundra flöto ejdrarna, som här togo hvila, medan de väntade öppet vatten åt Norrland; de obetydliga, rostbruna honorna omringade af de praktfulla hanarna, som flöto högt, med de snöhvita ryggar stundom lyftande sig till en kort flykt, då de läto se de sotsvarta bukarna; lommarna i mindre skaror visade sina gråverksbukar, sina reptilhalsar och, när de fälde, de schackspelsrutade vingspeglarna; de lifliga alfåglarnas legioner i svart och hvitt, simmande, dykande, sträckande; grissloras och hafspapegojornas små band; de dystra, kolsvarta svärtornas ströfkårer, stickande af mot skrakarnas, prackarnas mera lysande följen med panascher i nacken; och öfver hela den dykande, småflaxande fågelhären, som lefde amfibielif, sväfvade mäsarna och trutarna, som redan utvalt luften till sitt element, endast begagnande vattnet till fiskplats och badställe.

Insmugen i denna idoga arbetsvärld satt en ensam kråka halfgömd på skäret och med sin låga panna, sin misstänkta färg, sina tjuflater, sin brottslingstyp, sin hela vattenskygga, smutsiga anstrykning utgjorde föremålet för de sträfsammes hat, hvilka kände boplundraren, äggsugaren.

Och från hela denna bevingade värld, hvars strupar kunde försätta atmosferisk luft i dallring, ofvanför hufvena på de stumma nere i vattnet, hördes en samklang af ljud: från reptilens första, svaga försök att yttra vreden genom hväsning ända upp till musiken, från människans harmoniska

tonverktyg. Där fräste åden som en huggorm, när gudungen ville bita henne i nacken och trampa ner henne under vattnet, där koakkade skraken som en groda, tärnorna skriade, måsarna kraxade, trutarna häfde barnskrik, ejdrarna korrade som hankattor i brunnstid, men öfver alla, högst och därför skönast, ljudade alfåglarnas underbara musik, ty sång var den ännu icke. En oren treklang i dur, klingande som vallhjonets lur, och hur och när den föll in, stämmande med de andras tre toner till ett ofullständigt ackord, en kanon för jagthorn utan slut och början, reminiscenser från mensklighetens barnaår, från herdens och jägarens första tider.

Det var icke med poetens drömfantasi med de dunkla och därför oroande känslorna och orediga förnimmelserna, betraktaren njöt af det stora skådespelet, utan det var med forskarens, den vakne tänkarens lugna blickar, han öfverskådade sammanhanget i denna skenbara oreda, och det var endast genom sitt hopade väldiga material af minnen, han kunde sätta alla dessa åskådade föremål i förbindelse med hvarandra. Och när han sökte orsaken till det väldiga intryck, särskildt denna natur utöfvade, och när han fann svaren, erfor han den omätliga glädjen, som den högst utvecklade i skapelsens kedja måste erfaras, då slöjorna lyftas öfver det fördolda, denna sällhet, som åtföljt allt skapadt på den oändliga färden mot klarhet och som kanske utgjort den drifvande kraften framåt mot vetande ifrån dröm-

mande, en salighet, som måste likna en supponerad, medveten skapares, som vetat hvad han gjort.

Detta landskap återförde honom till urtid, då jorden stod under vatten och de högsta bergstopparna började höja sig öfver ytan; skären behöllo ju ännu urformationens karakter med grundberget direkt uppe i ljuset.

Men nere i vattnet, samtidigt med att afsvalningsperiodens alger redan infunnit sig, simmade primärtidens fiskar och bland dem den äldsta afkomlingen, sillen, under det på skären ännu växte stenkolstidens ormbunkar och lummer. Längre inåt fastland, först på de större holmarna, skulle man träffa sekundärtidens barrträd och reptiler och ändå djupare in tertiärtidens löfträd och däggdjur. Men här ute i urformationen syntes naturens nyckfullhet ha hoppat öfver lagringstiderna, kastat själarna och uttrarna ner i urtiden, vräkt in istiden i dag på morgonen midt i kvarterperioden liksom matjord på urberget, och själf satt han som en representant för den historiska tiden och ostörd af det skenbara virrvarret njutande dessa lefvande bilder af skapelsen och förhöjande njutningen genom att känna sig i stort taget som den högsta i denna kedja.

Detta var hemligheten i detta landskaps tjuvningsförmåga, att den och endast den återgaf en historierad skapelse med uteslutningar och förkortningar, där man på några timmar kunde färdas genom jordens bildningsserier och stanna

framme vid sig själf, där man kunde uppfriska sig med en återtagning af förnimmelser, som ledde tanken tillbaka på ursprunget, hvila sig i förflutna stadier, låta den tröttande spänningen i att vinna högre grader på kulturskalan slappas af, liksom återfalla i en hälsosam dvala och känna sig ett med naturen. Det var sådana ögonblick, han begagnade som ersättning för de flydda religiösa njutningarna, då tanken på himmelen endast var en utbytt form af driften framåt och odödlighetskänslan en förklädd yttring af aningen om materiens oförstörbarhet.

Huru lugnt att känna sig hemma här på jorden, som han i sin barndom fått skildrad som jämmerdalen, hvilken endast skulle genomvandras på väg till det okända; huru fast och förtröstansfullt att ha fått vetskap om det förut obekanta, att ha fått blicka in i, genomskåda Guds hittills hemliga rådslag, som de kallades, alla de företeelser, hvilka ansetts ogenomträngliga, därför att de dittills icke kunnat genomträngas. Nu hade man kommit fram till klarhet om människans ursprung och ändamål, men i stället för att tröttna och slå sig i ro såsom den ena kulturnationen efter den andra, när de tänkt sig fördärfvade, så hade det nu lefvande släktet tagit sitt parti, funnit sig i att vara det högsta djuret och gripit sig an att på ett förnuftigt sätt förverkliga himla-tankarna här nere, och därför var tiden, som gick, den bästa och största af alla tider, som fört människorna fram längre, än århundraden förr hade hunnit göra.

Efter denna stund af andaktsöfning i umgänget med tankarna om sitt ursprung och sin bestämmeelse lät intendenten sina erinringar löpa igenom sin personliga utvecklingshistoria, så långt tillbaka han kunde spåra den, för att liksom söka sig fram till sitt själf och kunna i de förflutna stadierna läsa sitt sannolika öde.

Han såg sin far, den aflidne fortifikationsmajoren med den oafgjorda typen från århundradets början, blandad som ett konglomerat och hopkittad af flisor, affall från föregående perioder, hopplockade på måfå efter den stora eruptionen vid förra århundradets utgång. Troende intet, emedan han sett allt förgås, allt återupptagas, alla statsformer pröfvade, helsade med jubel vid mottagandet, kasserade inom några år, framburna igen såsom nya och å nyo helsade som universalupptäckter, hade han till sist stannat vid det bestående såsom det enda påtagliga, det måtte nu ha tillkommit af en ledande vilja, hvilket var osannolikt, eller af ett slumpkomplex, hvilket var tämligen säkert, men farligt att säga. Genom universitetsstudier hade fadern kommit in på unghегelianernas panteism, hvilken var en fintlig vändning af saken, som då sattes på sin spets, och individerna blefvo det enda verkliga och Gud blef inbegreppet af det personliga i menskligheten. Denna lefvande föreställning om människans intima samband med naturen, i det hon själf stod som högsta ledet i världsprocessens kedja, skapade en elitkår af personligheter, hvilka

i det tysta föraktade de politiska svärmarnes upprepade försök att ställa sig utom de styrande naturlagarna och söka på konstgjord väg tota till nya världsordningar genom filosofiska system och riksdagsbeslut. Obemärkta gingo de sin väg framåt, oanvändbara af höga och låga. Upptill sågo de medelmåttor genom naturligt urval samlas kring den medelmåttige monarken, nedtill träffade de okunnighet, lättrogenhet, förblindelse och midt emellan, hos borgareklassen, sådana afgjorda handelsintressen, att de som själfva icke voro handlande, icke kunde arbeta tillsammans med dem. Som de voro dugliga, kloka och redbara män, befordrades de vid tillfällena, men som de ej kunde ansluta sig till något parti och ej hade lust att göra enskild gagnlös opposition, då de icke voro nog talrika att bilda hjord och de tillika såsom starka individualister ej ville gå efter någon skällko, förblefvo de tämligen tysta, buro sitt missnöje gömdt under storkors och kraschan, logo som augurer, när de råkades vid rådsbordet eller i riddarhussalen, och läto världen ha sin gång.

Fadern tillhörde en visserligen icke urgammal adelssläkt, som genom borgerliga förtjänster vid upphjälpan det af bergshandteringen och icke genom tvetydiga krigarbragder, vunna med hjälp af naturslumpar eller fiendens felsteg, blifvit belönad med adelsköld och ganska måttliga privilegier, såsom att bära adelsuniform och lönlöst deltaga med en fjärdedel i det tunga regerings-

bestyret. Han räknade sig således till förtjänstadeln, och medvetandet om att ha utgått från talangfulla förfäder, verkade som en sporre ända ner i den då lefvande representanten. Rättmätigt, genom förfäders begåfning och arbete förvärfvade egodelar, satte honom också i tillfälle att utbilda sig i sitt yrke. Han blef en framstående topograf, hade deltagit i Göta kanals byggande och i de första järnvägsanläggningarna. Detta sysslande med ett helt konungarike, som han blef van att, på kartblad utbredda öfver ett skrifbord, betrakta uppifrån, öfverskåda i ett ögonblick, förlänade under hand hans sinne en vana att se sakerna i stort. Där satt han och med en lineal öppnade en kommunikationsled, som skulle ändra hela landskaps fysionomi, lägga igen gamla städer, skapa nya, förändra varuprisen, leta fram nya produktionskällor. Kartan skulle ändras, de gamla vattenvägarna glömmas och de svarta, räta linierna, som angåfvo de nya vagnvägarna, bli de bestämmande; höjderna skulle bli lika fruktbara som dalarna och kampen om floderna upphöra; gränserna mellan riken och land icke mer märkas.

Det följde en stark känsla af makt med detta handskande med länders och folks öden, och fadern kunde icke undgå att så småningom angripas af den makten åtföljande benägenheten att öfverskatta sitt jag. Allting började hägra i fågelperspektiv; länderna blefvo kartor och människorna tennsoldater; när topografen på några

veckor lät verkställa en nivellering af en höjd, som årtusenden skulle behöft att denudera, kände han något af skapare i sig; lät han spränga tunnlar, flytta sandåsar ut i sjöar, grunda upp träsk, undgick han icke förnimmelsen af att ha tagit jordkulans nydaning om händer, kastande de lagbundna geologiska formationerna huller om buller, och därvid svällde hans personlighetskänsla otroligt.

Härtill kom hans ställning som officer med en helmenighet af subordinerade, dem han endast meddelade sig med befallningsvis och hvilka sålunda blefvo betraktade som tjänstgörande muskler åt hans viljande stora hjärna.

Med militärens fysiska mod och beslutsamhet, den lärdes grundlighet, tänkarens besinningsfullhet, den ekonomiskt oberoendes lugn och den hederlige mannens värdighet och själfaktning, företedde han en typ af högsta ordning, där skönhet och klokhets ingått en förening, som gaf en måttfull, harmonisk personlighet till resultat.

Af denne fader erhöll sonen både en förebild och en lärare, då modern tidigt aflidit. För att spara sonen missräkningarnas bittra stunder och ogillande hela den gängse uppfostringsmetoden, som med sagböcker och skrämhistorier uppfostrade barnen till barn i stället för till män, öppnade han genast hela förlåten till livvets tempel och invigde den unge i livvets svåra konst. Lärde honom det intima sammanhanget mellan människan och den öfriga skapelsen, där visserligen människan på sin planet stod

högst, men ändock fortfor att stå midt i, själf kunnande i viss mån modifiera verkningarna af naturkrafterna, men ändock förblef regerad af dem, alltså en förnuftig naturdyrkan, om med natur menas allt existerande och med dyrkan ett erkännande af afhängigheten af rådande naturlagar. Därigenom borttog han kristendomens stormansmani, fruktan för det okända, döden och Gud, och danade en klok, på sina handlingar vaksam man och för sina gärningars följder ansvarig personlighet. Regulatorn för människans lägre drifter fann han i det organ, som just genom sin fullkomligare daning skilde människan från djuren, eller stora hjärnan. Omdömet, grundadt på allsidigt vetande, skulle styra och, när så behöfdes, undertrycka de lägre drifterna för att hålla typen högt uppe. Näring och fortplantning voro de lägsta drifterna, därför att de egdes gemensamt med växterna; känslorna, såsom djurens lägre tankerudiment kallades, måste, emedan de voro lokaliserade i blodkärl, ryggmärg och andra lägre organ ovilkorligen subordnera under stora hjärnan hos en människa af den högre typen, och de individer, som icke kunde reglera sina låga drifter, utan tänkte med ryggmärgen, voro lägre former. Därför varnade den gamle mot tron på ungdomlig hänförelse och entusiasm, som lika lätt kunde föra till brott som till dygd. Men detta uteslöt icke stora allmännyttiga passioner, hvilka icke hörde till känslorna, utan voro väldiga yttringar af viljan

till godt. Allt hvad ungdomen kunde prestera vore komplett värdelöst, då det i regel saknade ursprunglighet och endast vore de äldre föregångarnes rena tankar, som den följande ungdomen upptagit som sina och med stora åthäfvor ville kolportera. Originalitet kunde nämligen endast uppstå, när hjärnan vore mogen, likasom verklig fortplantning med åtföljande uppfostran af afkomman endast kunde ega rum, när mannen var manbar och egde förmågan att skaffa existensmedel åt barns uppfostran. Och ett säkert tecken på den omogna hjärnans oförmåga att döma vore den konstanta Grössenwahn, i hvilken ungdom och kvinnor lefde. Ungdomen hade framtiden för sig, brukade man säga, men det var så bristfälligt det påståendet, emedan mandomen visade mindre dödlighetsprocent än ungdomen, och det okvicka svaret, att ungdomen, om den är ett fel, dock går bort med åren, kullkastade ju icke regeln, att ungdomen nu var ett lyte, en brist, alltså ett fel, hvars existens ju medgafs genom erkännandet, att det kunde gå bort, då ju det som aldrig fanns, icke kunde gå bort. Alla ungdomens angrepp på det bestående voro hysteriska utbrott af den svages oförmåga att bära tryck, vittnande om lika liten klokhets som getingens att angripa människan och gå en säker undergång till mötes. Ett godt bevis på de unges brist på omdöme och slutledning framhöll han i förhållandet med boken Robinson, hvilken var skriven i tydlig afsikt att förklena natur-

tillståndet och isoleradt lif och ändock i ett århundrade regelbundet missuppfattats af ungdomen såsom en lofsång öfver vildlifvet, hvilket just i boken framställes som ett straff för den fåvitske ynglingen, hvilken missbrukat kulturens håfvor som en vilde. Och detta lilla drag visade tillika, hvilken lägre ontologisk form ynglingen var, röjande sig i hans sympati för indianer och andra rudimentära efterblifvare, alldeles som känslorna, hvilka skulle en gång läggas igen såsom sköldkörteln, hvilken fallit ur bruket hos människan, men dock ännu kvarsatt på sin gamla plats.

När sonen icke kunde vederlägga dessa beska sanningar med förnuftsskäl, förklarande, att hans känslor, ja, hans heligaste känslor uppreste sig mot denna torra lära, förklarade fadern honom vara en geting, som ännu tänkte med ganglier. Och han varnade honom för fantasiens utsväfningar, eller slutledningar på otillräcklig grund, af brist på stort material, icke att förväxla med vetenskaplig snabbslutning, som kunde ur skenbart få premisser, hvilka föreföllo få, emedan mellanleden blifvit glömda, draga nya resultat, där likasom genom en kemisk förening tvenne äldre föreställningar ingingo i hvarandra och bildade en ny tanke. Ontogenien hade ju visat, hur människofostret genomlefde alla äldre studier från amöben genom grodan fram till antropomorfen, hur kunde ungdomen då betvifla, att menniskoanden hos barnet måste genomgå människans historia genom djuret och vilden framåt,

så länge kroppen växte, och att således mannen stod långt högre än ynglingen! Särskildt varnade han för att låta omdömet grumlas af den lägsta af drifterna, könsdriften, hvilken genom sin styrka så länge förblindat det sunda förnuftet, att upplysta män ännu lågo under den vidskepelsen, att kvinnan, som dock endast var en intermediär form mellan mannen och barnet, hvilket framgick af fosterhistorien, där mannen under ett stadium var kvinna, men kvinnan aldrig man, att kvinnan var en lika hög typ som mannen, ja, enligt någras mening en högre. Att varna den unge för könsimpulsernas öfvermakt var det samma, som att kasta skugga på kvinnan, och sonen började snart göra hvad fadern kallade ganglieslut, gående ut på att öfverstelöjtnanten var kvinnohatare. Och hur kunde han annat, då han alltjämt hörde berättelser om hur den och den satt bort sin framtid på fruntimmershistorier, hur stora begåfningar ödslat sin talang under prokreationsarbetet, offrat lycka och verksamhet för hustru, som varit otrogen, och barn, som dött före mogen ålder. Fortplantningen vore endast för mindre andar, de större skulle lefva i sina verk och så vidare.

Under en sådan ledning växte sonen upp. Han var född ett ovanligt spädt barn men med en harmoniskt utvecklad kropp, han hade fint danade sinnen, snabb och säker uppfattning, skärande förstånd och en adel i tänkesättet, som yttrade sig i undseende och tillgänglighet mot

menniskorna. Han förstod tidigt att ordna sitt lif, undertrycka växt- och djurdrifterna, och sedan han samlat ett stort material af iakttagelser och vetande, började han bearbeta detsamma. Hans hjärna visade sig snart ega förmågan af frukt-samhet, att af ett par bekanta kunna finna det sökta okända, att af gamla tankar kunna fram-bringa nya, med ett ord egde förmågan af hvad man kallar originalitet. Han var en blifvande nydanare och egde förmågan att genomskåda sammanhanget i det oordnade, upptäcka den osynliga kraften bakom företeelserna, men äfven de dolda, så ytterst sammansatta motiven till människors handlingar. Därför betraktades han med misstänksamhet af kamrater i skolan, och lärarne kände i honom en tyst kritik öfver hvad de meddelade såsom orubbliga sakförhållanden.

Hans ankomst till universitetet inföll sam-tidigt med de stora folkrörelser, som egde rum omkring parlamentsreformen. Borg, som mycket väl insåg det bristfälliga i fyrståndsrepresentation, då staten bestod af minst tjugo stånd med olika intressen och olika förmåga att kunna bedöma så invecklade problem som folkstyrelsens, kunde å andra sidan icke vara med att återgå till hordens eller stammens organisation, där alla hade lika mycket eller lika litet att säga; han insåg genast, att denna förenkling af styrelse-sättet, där »mängden skulle göra't», icke var en efter tidens fordran lämpad reform, helst han nyss sett den allmänna rösträtten i Frankrike

frambringa en kejsare och en skenrepresentation af advokater, köpmän och militärer, från hvilken sålunda arbetare, jordbrukare, lärde och vetenskapsmän voro uteslutna, alltså endast tre godtyckligt af kejsaren valda stånd voro representerade. Han hade däremot uträknat, att en utvecklad ständsrepresentation med proportionel representationsrätt, noga afvägd efter klassintressen och med hänsyn tagen till de högsta intressena eller de vises högre rätt att ega öfvervikten, emedan de mera befordrade framåtskridandet än de fåvitske, vore den riktigare. Detta hade ju redan kammarsystemets författare anat, då de insett nödvändigheten af frågornas behandling i utskott och vissa frågors utredning af tillfälliga utskott, ja, af kommittéer med fackmän. För att nu få folkförsamlingen fullständig, så att alla intressen blefvo bevakade, alla synpunkter anlagda och alla upplysningar om rikets tillstånd tillgängliga, skulle hvarje folkklass från den högsta till den lägsta välja delegerade i förhållande till dels sin mängd, dels sin vikt för hela landets förkofran. Med utstrykande af hofstaten, som jämte monarken borde sortera under utrikesdepartementet, dit den hörde, då monarken endast finge representera nationen gent emot utländska makter, så fick han sin rådgifvande, men icke lagstiftande fackriksdag så uppbyggd. Första klassen: Jordegare med arrendatorer, torpare, inspektorer, rättare o. s. v. Andra klassen: Idkare af bergverks- och bruksrörelse med fabriker

och arbetare. Tredje klassen: Handlande, sjö-
män, med hotellvärdar, bärare, åkare samt bank-,
tull-, post-, järnvägs-, telegraf- och lotspersonal.
Fjärde klassen: Civile och militäre ämbetsmän,
präster med betjäning, vaktmästare och gemen-
skap. Femte klassen: Lärde, lärare, litteratörer
och artister. Sjette klassen: Läkare, apotekare,
fattigvårdstjänstemän. Sjunde klassen: Husegare,
kapitalister, räntetagare.

I huru stor proportion det skulle väljas ur
hvarje klass vore en fråga, som ej kunde lösas
på fri hand, utan därvid måste skicklige och
i statskonsten kunnige män pröfva sig fram och
därför representationsförordningen endast och
alltid vara provisorisk. Öfver denna rådgifvande
församling skulle sitta en konselj af fackmän i
statsvetenskap, för det svåra kallet enkom utbil-
dade, så att den svåraste af alla konster icke
komme att utöfvas af fuskare och tilltagsna ama-
törer, såsom hittills skett, och skulle statsmännens
tillträde till ämbetet föregås af en noga under-
sökning om deras föregående lif, deras enskilda
ekonomiska och sociala förhållanden. Detta senare
skulle sporra ungdomen till en själfuppfostran
och en uppmärksamhet på sitt låtande och gö-
rande och dana en stam af utmärkta män, utan
att å andra sidan enbar så kallad fläckfri vandel
eller negativa dygder utan begåfning kunde som
hittills blifva en genväg till befordran. Detta
skulle bli den nya adeln, som finge efterträda
den gamla tjänste-, militär- och hofadeln, och

genom att densamma endast gjorde sig själf genom naturligt urval af de bästa, vore den en garanti för att landet blefve styrdt på bästa sätt. Riksdagen blefve därigenom, då den endast fick rösta en opinion, icke beslut, ett stort undersökningsmaterial och icke någon legionararmé, som mutades eller tummades att öfva röstvåld.

Den unge mannen var dock redan för klok att yttra dessa sina meningar, och i tider, då adelsman var liktydig med urartad, öfverblifven, utlevvad, och massorna stormade fram så blindt, att industriarbetarne blefvo de som arbetade mest i händerna på sina blifvande klassfiender bönderna, kunde en klok man endast le och vänta. Och han väntade, tills han fick se fyrståndsrepresentationen efterträdd af enståndsrepresentationen, då riket dädanefter representerades af förra bondeståndet ensamt. Emellertid hade denna historiska tilldragelse haft ett mycket stort inflytande på den unges tankeriktning och hela utveckling. Han hade därvid insett, i hvilken förfärlig oreda tankemekanismen hos flertalet befann sig, och när han läste ståndsprotokollen och lade märke till de mest inflytelserika och lysande talares anföranden, iakttog han, huru det han kallade ganglieräsonnemanget, framkallandet af blodkärlskontraktioner och hjärtkongestjoner, utöfvade det största inflytandet på allmänna opinionen. Det föreföll honom understundom, som om det alls icke gällde fäderneslandet eller framåtskridandet utan förslagsställarnes triumf att

få sin vilja igenom medelst felslut, de gröfsta blunder mot logik, det grymmaste vanställande af fakta. För honom väcktes genom iakttagelse den stora misstanken, att allting gällde en kamp om makten, om njutningen att med sin hjärna få sätta de andras hjärnor i samklang, att få så sina tankefrön i andras hjärnbarkar, där de skulle växa parasitiskt som mistlar, under det att moderstammen stolt skulle axla sig i tanken att snyltarna däruppe i kronan ändå bara voro snyltare. Detta var underlaget under hans äregirighet, och för att tillfredsställa denna skaffade han sig vetande och erfarenheter genom studier, resor och umgänge med kunniga och frejdade män. Och midt i detta evigt rörliga koas af stridiga krafter och intressen sökte han ankarplatsen för sin tillvaro, medelpunkten i den krets, som verkligheten slog omkring honom, i sig själf. I stället för att såsom de svaga kristne fingera en stödjepunkt utom sig i Gud tog han det för handen varande påtagliga i sitt eget själf och sökte skapa sin person till en fullkomlig typ af menniska, hvars vandel och gärningar icke skulle kränka någons rätt, viss, att frukterna af ett väl ansadt träd icke kunde underlåta att blifva andra till nytta och hugnad. Allt det förvirrade, bakvända, han såg i deras sträfvan, som sade sig lefva för andra, men i grunden endast lefde på andra, på andras tacksamhet, andras opinion, andras erkännande, undvek han, gående sin väg rakt framåt, viss, att ett enda stort och starkt individ skulle ofrivilligt

gagna mer än dessa massor af tanklösa, hvilkas numerär stodo i omvänt förhållande till deras gagn.

Och med denna sättning af sig själf framtvingade han en norm för sitt lefverne, som ledde honom till en hög grad af sedlighet, då han i stället för att lemna uppgörelsen åt ett ovisst kommande, själf ställde sin vandel så, att han icke hade något ouppgjordt, icke sköt skulden ifrån sig på en oskyldigt lidande Kristus, utan i medveten själfansvarighet icke begick några handlingar, som kunde väcka hans behof af en syndabock.

Därmed lärde han sig endast lita på sig själf, aldrig taga råd, alltid öfverväga en handlings sannolika följder. Men detta hindrade icke, att han i likhet med sin generation, som föddes och uppföddes under ångans och elektricitetens tidehvarf, då lifsverksamheten ökade fart, blef lidande af nervositet. Och hur skulle den annat, som måste ödelägga millioner gamla hjärnceller, magasinande föråldrade intryck, som måste hvarje ögonblick, då han skulle bilda ett omdöme, noga skräda bort förlegade axiom, hvilka ville tränga sig fram som premisser. Det var ett helt nybyggnadsarbete, som vållade dessa oordningar i nervsystemet, hvilka man enbart velat tillskrifva förfädrens alkoholism och sexuella utsväfningar, men hvilket sjukliga symptom var en yttring af ökad vitalitet åtföljd af ytterlig känslighet, såsom kräftans, då hon byter skal, eller fågelns, då han

ruggar. Det var nydaningen af ett släkte eller åtminstone af en varietet menniska, som därför föreföll de gamle såsom sjuk eller osund, därför att den stod i utbildning, något som var dem motbjudande att erkänna, då de själfva ville vara normen och kallade sig sunda, ehuru de voro stadda i upplösningstillstånd.

Denna nervkänslighet hos den uppväxande ynglingen ökades genom återhållsamhet i mat och dryck och könslifvets stränga disciplinering, ty han fann det förnedrande att genom jästa drycker försätta sig i den vanvettiges och vildens ostyrbara tillstånd, och hans själ var för mycket förnäm, att han skulle vilja leka en ögonblicklig förbindelse med en prostituée. Men därmed följde äfven en sinnenas tilltagande skärpa och en känslighet för obehagliga intryck, som stundom förskaffade honom olust, där andra med råare sinnen skulle ha njutit.

Sålunda blef han nerstämd för många timmar, när hans morgonkaffe icke höll nog styrka; en illa målad biljardboll och en solkig kö förmådde honom att vända om och söka annan lokal; ett illa torkadt glas väckte hans äckel, och han kände lukten af menskor på en tidning, som en annan läst; han kunde på en främmande möbel se menniskoflott afsatt på polityren och öppnade alltid fönstret, när en piga varit inne och städat. Men var han ute och reste och nöden tvang, då kunde han liksom stänga af alla ledningar från sinnes-

verktygen till uppfattningen, och han gjorde sig hård mot alla olustförmimmelser.

När han emellertid vid universitetet fullbordat sina studier i naturvetenskap, den minst förödmjukande af alla, emedan åsikter spelade mindre rol än samling af material, erhöll han en assistentbefattning vid vetenskapsakademien.

Han hade sökt sig dit i afsikt att få öfverblicka alla naturens riken samlade och ordnade på ett enda ställe och möjligen däri läsa ut det stora sammanhanget, om det fanns något, eller den universella oredan, som sannolikt var där. Men hans åsikter blefvo snart uppdagade, helst han icke länge kunde undgå faran att låta locka ur sig ett förslag till omordning af fåglarna efter helt andra grunder än de gällande. Förmännen, som naturligtvis icke ville sjunka ner till material-samlare åt en ung man och ju icke gärna sågo, att de blefvo föråldrade med deras verk, fattade en instinktlik afvoghet mot genomskådaren. Första motvärdet mot inträngaren gjordes genom att sätta honom till detaljarbeten af underordnad vikt och för hans skönhetssinne motbjudande. Han måste sålunda i sex månader byta sprit på fisk-samlingen. Först fick han uppkastningar af den vidriga lukten, men när han öfvervunnit de obehagliga förmimmelserna, vände han sig med raseri till studiet af fiskarna, och som han arbetade fort, hade han inom det halfva årets utgång grundligt tagit reda på hela det stora materialet. Han hade då stått vintern öfver i ett kallt, smutsigt

och halfmörkt kök, luktat dålig sprit, frusit om händerna och ådragit sig en svårbotlig blåskatarr.

Därpå sattes han till att skrifva etiketter på algerna. Som han icke erhållit någon undervisning i skönskrift vid universitetet och af naturen hade en svag, ostadig hand, kasserades lapparna, och han fick ett sken af oduglighet öfver sig. — Han kunde ju icke en gång skrifva. — Men på två månader, under hvilka han besökte ett skrifinstitut och om aftnarna satt hemma öfver skrifbok och föreskrift, förvärfvade han sig en vacker och läslig stil, och därunder inhämtade han fullständigare kännedom om algerna, än han förut innehåft, utom att han på köpet lärt den ovärderliga konsten att skrifva. Förmännen, som trodde, att han skulle rata det underordnade arbetet, sågo snart hvad slags hud han bar och hur han förstod att begagna alla motigheter till sin fördel, ökande sitt vetande, böjande smidigt undan för slagen, skakande af sig skurarna.

Men hans tilltagande skrifkunnighet skulle bli en ny källa till förödmjukelser, ty nu sattes han att skrifva rent ämbetshandlingar och bref, sjunkande så småningom till en renskrifvares tarfliga rol, som man trodde. Dock utan att klaga tog han sysslan, och samtidigt med att han fick lära främmande språk, kom han i tillfälle att få inblick i alla stormännens hemligheter, som de trodde vara värdelösa i hans hand. Sålunda råkade han få se periodens vetenskapliga stridsfrågor behandlade korrespondensvis, upptäckte vägarna till de

lärdas samfundens hemliga sammankomster, fick känna de underjordiska gångarna till utmärkelserna och tillfällena att göra sina forskningar fruktbarande. Han var således oåtkomlig, och där man trodde sig ha trampat ner honom, reste han just hufvudet igen.

Det var i hans dubbla egenskap af adelsman och själf tänkare, han råkade ut för isolering. Hans namn klingade icke vetenskapligt, hans sätt att kläda sig fint och modernt ansågs som bevis på ovetenskapligt sinne hos dem som mindes Berzelii trasiga byxor, hans tåliga, skenbara undergifvenhet togs som underlägsenhet, och alla hans funderingar öfver naturvetenskap som poetiska utgjutelser. För att nu, sedan man ångrat sig öfver att ha släppt in honom bakom förlåten, trycka ner honom igen, hittade man på att sätta ett nytt arbete för honom, som blifvit ratadt af hvarje nykommen och därför äfven kallades prøfvostenen eller förargelseklippan. Det hade nämligen uppe på vinden samlats en bottenrest af bergarter och mineral, hopkomna dels genom gåfvor och testamenten, dels genom världsomseglingar och expeditioner; och alldenstund de flesta blifvit utrangerade som dupletter, den tiden geologien ännu befann sig i sin linda, måste de å nyo med det stigande vetandet genomsökas och därför sorteras. De hade fått sin plats i ett vindskontor under takplåtarna och lågo i en enda stor hög och betydligt inmängda med dam och spindelväf. Borg, som nu måste stå lutad under

de upphettade takplåtarna och inandas dammet, höll på att rygga, men då han andra dagen träffade på ett mineral, som han misstänkte vara okänt, grep han sig strax an med arbetet och satte sig till att ordna. Men härunder kom han till erfarenheter, som skakade hans redan svaga tro på lärobyggnaden, insåg förberedande, att det icke var stenarna, som voro ordnade af naturen, utan att det var hjärnan, som ordnade företeelserna. Och för öfrigt, ordnas kunde allt, endast man skaffade sig en indelningsgrund, och att ej den förnuftigaste indelningsgrunden här var funnen, insåg han snart vara fallet, och när själfva grunden var en oafgjord hypotes, såsom den, att urberget skulle vara uppkommet genom smältning i eld, i motsats mot de lagrade bergarterna, som ansågos bestämdt afsatta ur vatten, och tillika urberget äfven var lagradt såsom de yngre sedimentära formationerna, fann han det hela tillskrufvadt, hoggissadt och på gissningarna hela systemet grundadt. Under tiden hade han analyserat sitt mineral och funnit, att det var ännu okänt, hvarpå han lemnade det till professorn, som skickade det till Berliner-Akademien och fick sitt namn åsatt det nya mineralet. Borg erhöll ingen tack, intet omnämmande, utan endast några glåpord af förmannen. Retad häraf tog han själf nästa mineral han fick upp af okänd art, sände det till Lyell, fick sin afhandling läst i Geological Society, i hvilket sällskap han upptogs till ledamot. Kamrater och förmän låtsades vara

i okunnighet om hans framgång, då densamma på visst sätt var en chikan för professorn, som dupletterat det okända mineralet; och nu växte motviljan till hat för att öfvergå till förföljelse. Men han strök undan, gjorde sig osynlig och arbetade. Alldenstund dessa hopsamlade mineral voro hämtade från Europas alla länder och Borg förstod att gifva hvarje upptäckt en anstrykning af direkt gagn för de olika landens bergsvetenskap, hade han på ett par år förstått ställa så till, att han var upptagen i de flesta af Europas lärda samfund samt var innehafvare af italienska Kronorden, franska Instruction publique, österrikiska Leopoldsorden och ryska St. Annæordens andra klass. Men ingenting hjälpte bland de omgifvande, hvilkas löje endast ökades med hvarje utmärkelse, som dock var grundad på förtjänst. När man icke kunde förneka faktum, förringade man värdet eller låtsades vara okunnig om hvad som hände, hvilket icke hindrade, att man begagnade hans uppgångna spår till egen jagt.

När han slutligen efter sju års pinsam tjänst tog arf efter sin fader, som då afled, och han afgick ur tjänsten för att resa utrikes som privatman, fick han höra, att han förfelat sin kallelse och att det var skada, att han inte blef någonting, omväxlande med att han blifvit utstruken ur tjänsten. Det var sålunda med ett gränslöst förakt för människorna, han lemnade sitt land att i främmande länder fortsätta sina studier. Och i hotell och pensioner Europa rundt såg

han många slags menniskor, inledde förbindelser, som snart brötos genom tvungen skilsmässa. Men öfverallt såg han, hur samma periods menniskor uttalade samma meningar om samma saker, framkastade flertalsmeningen såsom sin egen, sade fraser i stället för tankar, och han upptäckte därvid, att det egentligen var några få andars tankar, som ruminerades af massorna. Sålunda fann han, att alla geologer talade Agassiz' och Lyells meningar från 1830 och 40; alla religiösa fritänkare gåfvo ifrån sig Renan och Strauss; alla rörliga politici lefde på Mill eller Buckle; alla som talade frisk litteratur kastade upp Taine. Det var således bara några hufvudbatterier, som egde strömväckare och hvilka genom talangernas ledtrådar fingo alla dessa bjällror att pingla. Härifrån kom han snart in på psykologiens område, besökte spiritister, hypnotisörer och tankeläsare, såg bakom dessa svindelrörelser en del nya upptäckter, som säkert skulle ändra mensklighetens fäaktiga sätt att lefva tanklöst, kanske bidraga till tankeapparatens justering och till inseende af att hela kamplifvet, som fördes om åsikter, endast var kampen om makten att få sätta andras hjärnor i rörelse, tvinga hoparna att tänka som jag. Därför hade han också varit vittne till vetenskapliga strider, som aflupit med seger för den falska åsikten, endast den segrande haft tillräcklig auktoritet och majoritet. Han hade sett politiska fejder, religiösa, som slutat med lagstiftning gående rätt emot förnuft och rättvisa, grundläggande

godkända villfarelser, som ärfdes af den tillträdande generationen såsom själfklara sanningar.

Nej, det gällde nog endast att få sin vilja igenom, och hela drifkraften bakom åsikternas förfäktande voro intresset och passionen. Intresset, det var intet annat än behovet, behovet af mat och kärlek, och för att vinna dessa kräfdes ett visst kvantum makt. Och den som icke sträfvade till makt var en svag, hvars vilja till lifvet förtunnats, och därför hörde man alltid den svaga pocka på rätt, de svagares rätt, under det att det endast gafs en matematisk rättvisa, en aritmetisk sanning, till hvars uträknande det fordrades en stark tankeapparat, som kunde frigöra sig från intressets och passionernas villosyner. När han ransakade sitt inre och jämförde sig med ett stort antal andra, fann han, att han genom sträng själfuppfostran emanciperat sitt omdöme i hög grad och att hos honom fanns en särskildt utbildad drift att söka den abstrakta rättvisan, den sanningen, som består i verkliga förhållandet, sakens kärna, och hvarför han äfven kallade sig sanningsvän i högsta mening, utan att han därför behöfde gå omkring och säga ut allt hvad han tänkte eller icke kunde vid behof besvara en närgången fråga med en osanning.

För att komma människodjurets organisation närmare på spåren anlade han särskilda studier öfver alla de lägre djurens själsförmögenheter och sökte sig därigenom fram till människan. Därpå upplade han en hufvudbok öfver alla de

individer, han träffat på sin väg, från anhöriga, sköterskor, pigor, till skolkamrater, studentkamrater, umgängesvänner, förmän, med ett ord alla dem som kommit inom hans observationskrets, som han fullständigade genom inhämtande af personalier, prästbetyg, vittnesmål af dessas bekanta; satte upp deras ekvation och sökte lösningen på deras lifsproblem. Det var ett otroligt stort arbetsmaterial, och när han redt ut virrvarret, såg han, att människorna kunde indelas såsom djuren och växterna i stora klasser, ordningar och familjer, alltefter som indelningsgrunden bestämdes. Men därigenom att han tog flera indelningsgrunder, kom han sanningen ganska nära och fick den mest rikhaltiga belysning af sitt observationsobjekt.

Sålunda ställde han bland annat upp ett schema på människor med tre underafdelningar: medvetna, själfbedragare och omedvetna. De medvetna eller invigde stodo högst; hade genomskådat sveket, trodde intet och ingen och kallades gemenligen skeptici, fruktades och hatades af själfbedragarne, igenkände hvarandra genast och skildes vanligen åt med titulaturen skurk och ömsesidiga beskyllningar för dåliga motiv. Till själfbedragarne räknade han alla religiöst troende, hypnotiska medier, profeter, partichefer, politici, välgörenhetsandar och hela den svärm af svaga äregiriga, som gäfv sig ut att lefva för andra. Till de omedvetna hörde barn, de flesta brottslingar, de flesta kvinnor och en del dårar, som

alla ännu lefde på en half däggdjurisk ståndpunkt utan förmåga att skilja subjekt och objekt.

Efter en annan indelningsgrund eller ontogenetiskt, utvecklande sig från fostret till den högst stående mannen, erhöll han barn, ungdom, kvinnor, män.

Därjämte sökte han alltid hos landsmän ancestrala racetecken; skilde uppsvenskar från sydsvenskar, kunde se norrmannen hos vermländingen och bohusläningen, tog ut finnen hos en del norrländingar, höll reda på invandrade tyskar, walloner, semiter och zigenare, hvilket ofta gaf honom nyckeln till månget drag i en oförklarlig karakter.

Vidare hade han en annan indelning af karaktererna efter dominanten han kallade och fick sålunda nutritiva eller frossarne, drinkarne och de giriga i en lägsta grupp; de sexualiska eller könsnjutarne; de affektiva eller känslomenniskorna och de intellektuella eller de tänkande, som stodo högst.

Denna vetenskap utvecklade han till en hög grad och besatt därför efter en tillräcklig tid förmågan att bedöma en människa eller ge hennes ekvation. Och för att verifiera sina iakttagelsers riktighet begagnade han sig själf som psykologiskt preparat, skar upp sig lefvande, experimenterade med sig, anlade fistlar och fontaneller, underkastade sig onaturlig, ofta vidrig andlig diet, men därvid noga aktgifvande på det personliga observationsfelet, undvikande att ur sig själf och sin vandel sträcka en norm för de andra.

När han slutligen ledsnat på sina utländska resor, och hans kropp längtade till dess miliö, vände han hem för att söka sig en verkningskrets. Som det var honom likgiltigt, hvarmed han sysselsatte sig, sökte han till en fiskerintendentur, och alldenstund man icke var angelägen att ha honom för nära, blef han placerad som förste man i Stockholms skärgård..

* * *

Här vaknade han ur sin repetitionskurs af sitt vardande, ur hvilken han brukade pånyttföda sig genom att i hast lefva om sitt lif och därigenom likasom leta sig fram till sin ståndpunkt och efter beräklandet af sina tillgångar klargöra sin kurs framåt, sitt sannolika ändamål och utsikterna att lyckas i sina förehafvanden.

Lotsen, som under tiden rott båten inom skären i lä om iskakorna och redan fått klart för sig, att doktorn var litet vurmig, som satt lik en bildstod med inåtvända ögon utan uttryck, begagnade nu tillfället att fråga, om de skulle vända i hamnen, hvartill intendenten nickande gaf sitt bifall.

Än en gång kastade han en blick ut öfver det praktfulla skådespelet därute, där drifisarna föstes fram, remnade, packades, trängde hvarandra ihop, sköto upp öfver hvarandra, ställdes på kant, ändrande sitt vågräta läge till massor

af förskjutningar, förkastningar, bildande berg, dalar, kullar. Det föreföll honom, såsom om han såg jordskorpan födas, då på det glödande hafvet den första stelnade kakan knäcktes sönder, jagades fram, sköts på kant, trafvade sig ihop till urbergen, till skären, kobbarna, holmarna, som endast voro ofantliga packisar, isberg, fastän af ett annat mineral än vattnet. Och öfver denna repeterade skapelsehistoria dallrade isarnas primitiva, odelade, hvita ljus bredvid luftens och vattnets urblå, den första brytningen af mörkret, och här sväfvade skapelsesagans Gud, som skilde ljuset från mörkret, fram såsom en sinnlig förklaringsgrund för hans forskande tanke. Och än en gång klingade de fågelvordna reptilernas första försök till musikaliskt ordnade ljud ut öfver vattencirkeln, begränsningen af hans jag, som måste bli medelpunkten, hvilken plats han än intoge. — — —

I detsamma flöt båten in i hamnen, och det rökte ur skorstenarna till middag.

FJÄRDE KAPITLET.

En söndagsförmiddag satt intendenten vid sitt öppna fönster, när försommaren inträdt med ljusblå färg på vattnet och en svag grönska i bergsskrefvorna på de obetydliga resterna af lafvar och mossar. Fågelskarorna hade dragit norrut, och endast enstaka par af ejdrar summo två och två i vikarna. Den stora ensligheten, som han kallade Östersjön, grep honom i dag, då han såg ett och annat fartyg styra söderut under de främmande flaggornas lifligare färger, kanske tillfälligtvis, kanske följdriktigt, alla ljusstarkare än det fattiga blå och det blacka gula, som så lätt blir smutsigt. Han såg den upphetsande trikoloren på en brigg, som förde plank från Norrland och nyss kommit med viner och apelsiner och nu drog ner mot ljusgula, folkrika kuster; den förvekligade dannebrogen på en smörskonare låg

i kölvattnet efter en väldig tysk postångares hvita duk med sorgkanter och kronmärket som ett spaderäss ofvanför ett något af den röda färgen; den engelska blodfanan, det spanska markislärftet, den amerikanska King Cottons bolstervar, det var lika många helsningar från främmande folk, med hvilka han kände sig mera fäst än de främlingar, han var dömd att kalla landsmän, då han egde rätt att på sin högtidsdräkt bära alla dessas färger, men icke sitt eget lands. Och i dag tyckte han, att dessa påminnelser om hans världsborgarskap kommo mera styrkande än eljes, då han i sin förvisningsort sedan några dagar lefvat omgifven af fullt utbruten fiendskap. Han hade nämligen nyss gått i författning om tillämpandet af den sedan flera år gällande, men ej iakttagna lagen om visst mått på maskor i not och nät och hade därvid rönt ett motstånd, som slutade med att han vid visadt öppet trots måst åkalla länsman och beslaglägga notarna. Han hade dock först grundligt visat, huru statens ingripande endast hade till anledning omtanke om befolkningens eget väl, hade framhållit för dem, huru de, som ej ville dela en gård för att hellre ega en son i välstånd såsom släktens upprätthållare, dock ställde så till med oförståndigt fiskande, att deras barn säkert skulle bli understödstagare. Ingenting hjälpte, alla mått och steg ansågos som elaka påfund af en hop sysslolösa ämbetsmän, som särskildt aflönades med folkets pengar för att pina det. Förgäfves invände

han, att det var bondfolket i riksdagen, som röstat ihop lagen, hvarpå fiskarena kastade sitt hat på bönder och regering tillsammans.

Han hade då märkt, att denna fiskande befolkning verkligen föreställde en kvarlefva af samhällets urstånd, sorglös och obetänksam, utan bondens tanke på morgondagen och nästa år. Det var vilden, som jagade i två dar och sof i åtta. Och som vilden egde detta folk vissa negativa förmögenheter att umbära och tåla, utan den positiva förmågan att förbättra sin ställning genom uppfinningar och med afgjord instinktiv motvilja mot nyheter, därigenom röjande sin oförmåga att anpassa sig för ett högre kulturstadium. Alla dessa fiskare voro bottensatser af landets folkstock, som, när kampen om de fruktbara floddalarna och insjöstränderna pågått, ej kunde upprätthålla sig i striden, utan flytt eller trängts ut mot klipporna, där matjorden var slut och det osäkra vattnet endast lemnade sin spelvinst. Och som spelare voro de opålitliga som lyckan, icke nogräknade om medel, och togo små förskott på det alltid påräknade storfisket, som ett lyckligt skeppsbrott kunde bringa dem. Därför hade deras hat strax blifvit upptändt mot den nykomne, och i sin förblindelse hade de ej kunnat inse, hur han endast af äregirighet drefs att förbättra deras ställning och befria dem från arbete. Sålunda hade han åt öfverlotsen, som skulle lemna meteorologiska rapporter, konstruerat en själfkontrollerande vindmätare af en

gammal stockborr och sönderklippta sardinlådor, men icke fått densamma antagen utan placerad uppe på vinden. Han hade velat bistå vid sjukdomsfall, men blifvit afvisad; han hade velat lära hustrurna förekomma inrökning i spislarna genom att anbringa en strömmingstunna som rökhuft utanpå skorstenen, men de hade grinat åt honom och fortsatte jämra sig öfver den ohjälpliga röken; han hade velat lära er fiskare, som förgäfves försökt potatisodling, att gödsla strandsanden med tång och fiskaffall, såsom han sett folket i kusttrakter af England med stor framgång göra, men förgäfves. Och när han såg, huru lemningar af det stora strömmingsfisket på våren lågo och ruttnade af brist på salt, ville han utlära Färöboarnes metod att i nödfall salta med tångaska för husbehof, hvilket bevaringsmedel nämnda öboar regelbundet begagnade till sin ostberedning.

Följden af alla hans bemödanden att få lära ut nyttigheter blef den, att han fick öknamnet doktor allvetande och att han ansågs som en fåne, blef ett stående muntrationsämne vid kafferep och supgillen och att till och med barnen lipade, när han gick fram.

Missförhållandet mellan hvad han var och hvad han ansågs vara verkade i början endast komiskt, men efter hand, när fientligheten efterträdde kölden, märkte han ett ogynnsamt inflytande på sitt själiska befinnande. Det var, som om ett åskmoln af oliknämning elektricitet

låg öfver honom och irriterade hans nervfluidum, ville förinta detsamma genom att neutralisera det. Han erfor det, som om dessa mångas tankar riktade på honom skulle ega förmågan att så småningom draga ner honom, trycka på hans opinion om sitt eget värde, så att den stund skulle komma, då han icke längre kunde tro på sig själf och sin andliga öfverlägsenhet, utan slutligen deras åsikt, att han var idioten och de de sunda, måste gripa hans hjärna och tvinga honom instämma i deras mening.

Under dessa tankar hit och dit hade ett nytt föremål kommit inom de fyrtiofem grader af horisonten, som han kunde bestryka med blickarna från sitt fönster. En flottans kanonbåt gick in i lä om skäret för half maskin, strök seglen och fällde ankar. Genom kikaren såg han båtsmännen röra sig i ett skenbart virrvarr, men utan att trängas, hvar och en skyndande till sin knape, sin ända, sitt fall, när sekondens pipa ljud. Fartygets snäfvva sidor, den spända stäfven, där plåtarna syntes vilja spjärna i sär, men förenade sina sammanpressade krafter i en riktning framåt liksom strömmande ut i bogsprötet, ångrörets och skorstenens energiska rörformer, masternas sträfning mot stag och vant, kanonens cirkelrunda mynning, allt angaf en samling krafter ordnade, tyglande hvarandra, motverkande och samverkande och hvars betraktande försatte honom i en harmonisk stämning. Det var honom, som om kraft och ordning strömmat ut från det

kilformiga järnskrofvat, där ändamålsenlighet, begränsning, måtta, förenats i ett helt skönt och förlånade genom reflexion en djupare njutning än ett vackert konstverk brukar skänka den ytlige betraktaren på känslans väg.

Men det kom äfven genom eftertanken något annat in till honom ifrån det lilla flytande och kringflutna samhället. Han kände sig stärkt, som om han hade ett stöd i denna bild af makten, som, bemyndigad af folkförsamling och styrelse och med användande af alla kulturens och vetenskapens hjälpmedel, skyddade de högre utvecklade från barbariets påträngande nerifrån; han såg med tillfredsställelse ett par af de mest vetande efter aflagda prof styra med en hvisselpipa detta hundratal halfvildar, som icke vågade tro sig begripa, hvad de ej förstodo. Han hade aldrig varit narrad att begå det moderna personliga observationsfelet att tro de lägre klasserna lida af sin underordnade ställning och gröfre födoämnen. Han visste nämligen väl, att de voro precis på den punkt, där de kunde vara, och att de lika litet ledof sin ståndpunkt, som fiskarna därnere skulle lida af att icke vara blifna amfibier; och hvad den grofva födan beträffade, så visste han af erfarenhet, då han bjudit några fiskare på middag, hur de ratade sådant som icke uteslutande fyllde buken, ja, han hade sett dem välja den sämre rågen på brödkorgen i stället för det finare hvetet. Han hade aldrig trott på det där talet om svält annat än där

olyckan var framme och endast där tillfälligtvis, då det fanns fattigvård, som så ofta missbrukades af lättingar och illmariga, som under låtsade sjukdomar tvingade till sig underhåll. Han hade aldrig dyrkat de små, aldrig behöft knäböja för de obetydliga, oaktadt han själf var utstött ofvanifrån af ett läger, som under en allmän förfallets period krånglat sig upp med stulna reputationer och lågo tryckande på det som skulle växa fram. Och han lät icke heller nu narra sig att öfverskatta denna ungefärbild af det öfre lagret, som under skepnaden af en örlogsman från en viss synpunkt ingaf honom beundran, men å andra sidan var en kvarlefva af det statssystem, som öfvade våld på andarna med komprimerad gas och bessemer-cylindrar.

Nu smällde det i dörren nere hos värdfolket, och tungorna sattes i gång af den inträdande, som var Öman, hvilken förlorat noten. Bränvinsglasen klingade, och skrålet steg med det uppväckta gårdagsruset.

— Indioter och folkfördärfvare, som tro sig begripa mer än förståndiga fiskare; som ligger på soffan och läser i böcker för två tusen kronor; snorhyflar, som ska lära far sin pjälta; tjufvligor och papperosshjältar, som gå med sosvansar under näsroten . . .

Och så en störtsjö, som bröt sig mot Vestmans faktiska upplysningar, hämtade om bord på Jakob Bagge, om intendents släktledning, faderns oregelbundna könsförhållanden, moderns

låga härkomst, antydningar om intendents bortkörning ur förra tjänsten, och så vidare.

Åhöraren försökte göra sig döf och likgiltig som eljes, men orden beto i honom, smutsade honom, sårade honom mot hans vilja. Gamla tvifvel om faderns rättrådighet började väckas, tvifvel om eget värde att vakna, farhågor om möjligheten att hålla sig torr i detta slamregn, att kunna undvika strid, där han kanske skulle gå under af finkänslighet i medlens väljande.

Nu ringde klockan från örlogsmannen, en trumhvirvel rullade, och sommarvinden förde psalmtoner från hundra strupar, allvarliga, rytmiskt ordnade, undergifna ut öfver vattnet, allt under det skrålet och hotelserna nerifrån mullrade som från burarna i ett menageri och i psalmens fermater ökades till tjut, ty nu hade oenighet uppstått mellan partierna, då frågan väckts om att med våld återtaga noten.

Intendenten, hvilken betraktade kyrkor såsom arkeologiska samlingar eller intressanta pagodbyggnader från förfluten tid, erinrade sig ofrivilligt nu ett yttrande, som en ung präst fällt en natt då man diskuterat den kristna kulten:

— Jag tror ej på Kristi guddom och allt det där, men tro mig ni, packet måste skrämmas!

Packet måste skrämmas! upprepade han för sig själf i tankarna, men släppte strax tråden, då han hörde slagsmålet bryta ut därnere. Stolar slogos omkull, klackar spjárnade och sparkade

mot möbler, och rytanden som af boskap blandades med hväsningar som från reptiler, och under alltsammans skvaltade en kvinnoröst, som frambragte många hundra ord i minuten.

I detsamma hvisslade ångaren, ankaret hifvades, segel hissades, och skorstenen sände ett sotsvart moln mot den blå försommarhimmeln. Det var med en känsla af saknad och oro, han såg ångaren och den vackra kanonen försvinna söderut, han kände det, som om han förlorat ett stöd och som om hatet slöte sig omkring honom likt en säck, och han ville fly, ut, hvart som helst.

Nu skrek ett barn, om af fruktan eller smärta, kunde han icke höra, ty under tumultet hade han smugit ner för trapporna, kommit ned till hamnen och tagit lös sin båt, som han stack ut från land så fort han kunde.

Skäret han lemnade var det östligaste i en hel liten arkipelag, som han icke lagt märke till förr och som han nu först i behovet af att vara ensam ville uppsöka. Hatare af starka kroppsrörelser, hvilka han funnit dels öfverflödiga, då det fanns samfärdsmedel och maskiner, dels skadliga för hans nerv- och tankelif, då de fina verktyg, som hjärnkapseln inneslöt, lika litet tålde skakningar som huset, där astronomens precisionsinstrument förvarades, hade han aldrig lärt att ro, men hans taktsinne och hans väl afvägda rörelsecentra gjorde honom strax till en skicklig roddare, och hans fysikaliska vetande lärde honom att för-

bättra den urgamla uppfinningen, så att han genom att höja roddbänken sparade armkraft.

När han nu såg skäret fjärma sig bakom båten, började han andas lättare, och när han strax lade i land vid den första kobben, intogs han af en obeskriflig känsla af lycka. Det var en ljus lågländ, långsträckt holme, hvars strandklippor af grå gneiss bildade en liten hamn, där ökstocken löpte in. Vattnet i kanten var så genomskinligt som förtätad flytande luft, och tångens mjuka färger lyste nere på botten såsom insmälta i en glasmassa. Strandens stenar lågo tvättade och torkade, slipade och erbjödo en omväxling i färger, som aldrig tröttade, ty det fanns icke två lika. Och mellan dem hade tåtlar och starrgräs sökt stöd för sina tufvor. Sakta steg bergknallen uppåt, och i fördjupningar i mossan lågo mäsarnas ägg, tre och tre, kaffebruna med svarta fläckar, under det egarinnorna skreko och kraxade uppe öfver hans hufvud. Han steg högre och uppe vid ett stenkummel, upprest af sjömätarna och hvitmåladt af trutar, måsar och tärnor, växte några enbuskar, utbredda som mattor, och under dem hade skaror af den hvita, subtila dufkullan improviserat sitt växtställe, en förbindelse af Mellan-Europas bergstrakter och nordiska skogens skugga.

Den lilla Roskarlen, djärf och gladlynt, flaxade orolig omkring fridstöraren för att vilseleda honom från boet.

Inte en buske, inte ett träd stack upp öfver de halfnakna hållarna, och denna frihet från skuggor, från gömställen, stämde besökaren i en ljus och glad sinnesstämning. Allt låg öppet, öfverskådligt, solglänsande på denna berghäll, och det vatten, som skilde honom från det nyss lemnade hemmet hos vildarne, syntes omge honom med en oöfverstiglig gräns af ren genomskinlighet. Det halft arktiska, halft alpina landskapet med dess urtidsbildning förfriskade honom och hvilade honom. Och när han hvilat ut, tog han båten och rodde vidare. Han passerade tre blankslipade bergknallar, liknande tre förstenade böljor, nakna som en hand, utan ett spår af organiskt lif och som endast väckte ett vetenskapligt geologiskt intresse rörande deras uppkomst; snuddade förbi ett platt skär af rödlett gneiss, på hvars läsida stod en hundraårig rön, ensam, mossbelupen, vresig och i hvilkens trasiga stam en sädesärla häckat i brist på takpanna eller stenmur. Den lilla behagsjuka fågeln slog ner i strandstenarna och ville inbilla fienden, att det ingalunda fanns något bo och inga gråhvita ägg där.

Den ensamma rönnen stod på en gräsmatta af några kvadratalnar och såg så ensam ut, men så ovanligt stark af brist på medtäflare och bättre trotsande storm, salt och köld än afundsjuka likars kif om jordsmulorna. Han erfor en dragning till den ensamme åldringen och längtade ett öfvergående ögonblick få slå upp en hydda vid

dess stam, men så drog han vidare, under det intrycket blåste bort.

Nu kom en mörk klippa fram om den sista kobbens udde. Den var kolsvart af den vulkaniska bergarten diorit, och när han nalkades den, blef han beklämd. Den svarta kristalliserade massan tycktes vara uppspydd från hafsbotten, och när den väl stelnat något, råkat i en förfärlig strid med vattnet eller ett åskmoln, ty den var remnad i åtta delar, och klyftena hade sedan blifvit af sjö och is bortburna eller dragna ner i djupet. Branta, lodräta stodo de svarta, gnistrande väggarna utmed den lilla hamnen, och när ökan lade till under dem, kände han sig som nere i en kolgrufva eller i en sotig smedja. Det klämde honom och tryckte honom, och när han klättrat upp på klyftena, höjde sig ett stångmärke med en hvitmålad kagge öfverst. Detta spår af människohand här ute, där inga menniskor syntes, denna blandade påminnelse af galge, skeppsbrott, stenkol, denna råa kontrast mellan de oblandade, färglösa färgerna svart och hvitt, af ofruktbar, våldsamt natur utan organiskt lif, då där ej fanns en laf eller en mossa på hela klippmassan, och så detta snickararbete utan vegetationens öfvergångar mellan urnatur och menskligt handarbete, verkade upprifvande, oroande, brutalt. Och i den stora söndagstystnaden hörde han under sina fötter, där hopfallna block bildat tak öfver en remna, hur den långa dyningen sögs in under halfva skäret, pressade luften framför sig, så att

den slog lock, och drog sig tillbaka med ett fräsande och ihåligt suckande.

Han stod där en stund och njöt af beklämningen, lät sig ledas tillbaka till äldre förnimmelser, som alltid tillförde honom olust, kände stenkolslukt, såg fabriker, svarta, missnöjda människor, hörde ångmaskiner, stadsbuller, menniskoröster, som framförde ord, hvilka ville äta sig väg genom hans öron in i hans hjärna, fröa af sig och som ogräs kväfva hans egen sådd och förvandla hans med så mycken möda odlade åker till en naturlig äng lik de andras.

När han kom i båten och vände ryggen mot den dystra synen, njöt han igen att se den oändliga renheten i vattnet, det tomma blå, som likt en oskrifven tafla låg lugnande framför honom, därför att den ej kunde väcka några minnen, icke framkalla några ingifvelser, icke trycka fram ur honom några starka sensationer; och när han nu nalkades en något större holme, helsade han den som en ny bekantskap, hvilken skulle tala om något annat och utplåna de nyss erfarna stämningarna. Nya skär och kobbar flöto förbi, alla erbjudande hvar sin öfverraskning, sin särregna fysionomi, oftast endast med så fina differenser, att det fordrades ett skarpt, öfvadt öga att se dem. Och dessa små klintar, som från en förbiseglade båt tycktes så nakna, så trötande enahanda, erbjödo vid närmare påsyn det mest omväxlande skådespel, likasom varianter af

samma mynt ensamt för numismatikern kunna röja sina hemligheter.

Han landade nu vid en något större holme, hvars oregelbundna, sönderrifna utseende lockade honom, helst han öfver klintarna såg kronor af lummiga träd sticka upp. Och när han klättrade upp på den norra bergudden, hvars svarta sockel var renpolerad af sjöarna, såg han, hur holmen var en gyttring af minst fyra andra, som tycktes hopdrifna under olika rådande vindar och genom sammanhopning af olika geologiska bildningar danat ett helt konglomerat af landskapsbilder, hämtade från alla zoner. Den norra delen bestod af en kägla af hornblendeskiffer, som nere i stranden var klyftad i oerhörda block, hvilka störtat ner från bergväggen och icke hunnit bli slipade af vattnet, och mellan dessa svarta kuber stucko upp, egendomligt nog såsom af en hemlig sympati ditlockade, en otrolig mängd svarta vinbärsbuskar, dystra i färgen och stämmande i ton med de svartgnistrande stenarna. Det var så oväntadt att finna dessa trädgårdens putsade rymmare här ute i vildmarken, att de förekommo som ett naturens skämt, kanske lagdt i munnen på någon skadskjuten orre, som flytt hit ut en gång att dö, medförande frön till en gryende kultur. Längre upp i stenröset stod en lund af löfträd med ljus grönska, men klippta i topparna och med hvita stammar, som om de voro kalkbestrukna af en vårdande människohand. Han försökte på afstånd gissa trädslaget, men det var

så olikt alla andra, han sett vid denna breddgrad, att hans tankar lupo mellan akasior, bokar, japanska fernissträd, så vanliga i södra Europa, att han slutligen icke trodde sina öron, när han hörde det välkända skramlet af vanlig poppel, och strax därpå, väjande för en huggorm, som rann ner mellan ett par stenar likt en vattenstråle, kom närmare och såg, att han hört rätt. Det var lundarnas och hagarnas resliga, nätta poppel, som nordan och stenmark, drifis och salt tuktat och stilsierat till en oigenkännelig varietet, hvilken i kampen med ovädret ock kölden grånat upptill, mist kronan och därför endast bestod af förfrusna skott, som oupphörligt skjutit ut, outtröttligt förnyande sig, medan getterna skalat af den skyddande barken och låtit safterna rinna bort. Det var en evig ungdom i dessa späda, ljusgröna skott på den gråskäggiga stammen utan grenar, en ålderdom utan mannaålder, en abnormitet, som verkade uppfriskande, emedan den var ny och gick förbi det banala.

När han klättrat upp mellan de hvassa stenarna och kommit på höjden, var det, som om han gjort en fjällbestigning på tio minuter. Löfträdsregionen låg inunder honom, och på bergets plåtå var redan alpfloran färdig med fjällformen af enen bredvid det äkta nordiska hjortronet i våta skrefvors vitmossa, och där emellan den lilla så civiliserade kornellen, kanske den enda svenska och den enda skärgårdsört. Nu steg han sakta ner åt södra sluttningen genom lingon-

och mjölonris, tåtel och starr, ängsull och gungande mossar, tills han plötsligen stod vid en ravin, där holmen spruckit och bildat en kanal mellan de svarta bergväggarna.

Med vilda skrik flögo de näsvisa tordmularna upp, medan han steg på en naturlig stenbrygga öfver den grunda kanalen, äntråde en ny bergvägg af ljusare formation och befann sig i en ny afdelning af den underbara holmen.

Den ljusa, eleganta euriten, där svagt rosenröd fältspat lagrat sig med lätt blågrön kvarts, och glimmern endast gaf sig tillkänna genom ett skimmer som af mikroskopisk rimfrost, gaf hela det lilla landskapet en glad ton och, klyftad i oändlighet, erbjöd den soffor och verkliga länstolar vid hvarje steg. Ett starkt streck af kornig, hvit kalksten gick som en gördel rätt igenom bergmassan, och det fruktbara grus, som från denna hade smulats sönder af regn och frost, befanns samladt nere mellan de måttligt höga bergväggarna. Och där löpte nu fram en dalkjusa, som öppnade en syn så förtrollande, att han stannade häpen och satte sig ner på en bergpall att njuta af det oväntade fagra skådespelet.

Framför honom rullade upp sig mellan de lodräta i ängsmarken försvinnande bergväggarna en gräsmatta, genomväfd af idel blommor, men utsökta och af frodigare art än fastlandets. Den blodröda geranium hade stigit ner från berget och sökt fukt och värme härnere, den honungshvita

slätterblomman från den våta starrängen hade gjort möte med skogens blågula kovall, och de sydländska orchideerna, kanske vinddrifvare från vinlandet Gotland, hade flytt hitin, det hyacintliknande fläderyxnet, den praktfulla militärorchis, den ståtliga sysflan, ett slags förskönad liljekonvalje, hade i drifvande kalk och fuktig hafs-luft mellan skyddande väggar sökt sitt växthus här mellan det yppigaste gröna gräs.

Och i fonden längst bort doldes bergväggarna af björkar och alar, som visserligen höjde sig blygsamt i luften utan att våga sticka hufvudet upp i vinden; och utplanterade här och där stodo olvonbuskar midt i gräsmattan med sina hvita snöbollar hängande mot de vinlöf liknande bladen; och lutade, liksom spalierade mot bergstalpen växte den bjärt mörkgröna getapeln med sitt blanka löf erinrande svagt om orangens mångbesjungna, men med mera saft, flera toner, finare teckning och liksom mera känslig struktur.

Det var en park, en inlandsnatur flytande härute, och när han genom en remna eller en sänka i berget såg det blå, vågräta hafsstrecket, först då slog honom genom kontrasten det underbara i den synen.

När han suttit en stund och lyssnat till en bofinks vårliga sång, afbruten af trutars och grisslors krax och skrik, och ensamheten kändes lägga sig som sömnen omkring honom, och när fåglarna ett ögonblick tystnat af och endast den svaga hafsbrisen susade i björktopparna utan att

nå längre ner, hörde han oförmodadt en hostning. Han spratt till, såg sig omkring, men märkte icke ett spår af menniska.

Det lidande, ihåliga ljudet från ett mennisko-bröst midt i den tysta naturen väckte honom plötsligt och obehagligt medförande ett moln af olustkänslor. Var det en ensam som han, hvilken sökte ro, eller en äggplundrare? I hvilket fall som helst ville han befria sig från oron och få veta, hvilken som störde honom. Därför klättrade han öfver bergväggen på en naturlig trappa i förklyftningen af kalkstenen och blef nu varse den tredje afdelningen af den polypliknande holmen. Öfver en låg stenmur, synbarligen för att rädda blomsterängen från betande boskap, kom han in i en barrträdsregion på gneissgrund, gick under grenar, trampande mellan alnshöga ormbunkar, hvilka bildade en underskog under barrträden, liknande dvärgpalmer, men med friskare grönska och elegantare bladverk och vid hvilkas fötter syntes rodnande smultron.

När han kommit upp ur ravinen, såg han en vik med säf, där några öfvergifna stångkrokar voro nerslagna i dybotten. Han stannade för att lyssna, och nu hörde han en röst, som talade på andra sidan bergknallen. Den klingade högt och mjukt som en barnröst, men sjönk sedan något, så att han trodde, det var någon seglande yngling, som vågat sig hit ut. Men orden föllo så passivt, så dragande till sig, vinnande, inbjudande, och han förvånades att höra en gosse uttrycka

sig så vårdadt. Ordrepertoaren var icke stor, det var de vanligaste talesätten af bildadt umgängesspråk, utan alla konkreta, färgrika uttryck, och där det fanns något bestämdt angifvet, var det inkorrekt. Den talade om trädens grönska utan att ange namnen på träden, kallade trutarna måsar, bofinken en fågel, gneissen granit säfven vass.

Det kunde visserligen vara en yngling, som med sådan säkerhet och anspråk på att bli hörd talade så länge utan att låta sig afbrytas af en sakta brummande äldre mans röst, hvilken då och då knorrade fram en invändning eller upplysning. Nu skrattade den ungdomliga rösten, ett, att döma af samtalet, omotiveradt skratt, ett skratt för att höra sin vackra röst eller visa hvita tänder, ett skratt utan roande anledning, en rad klingande toner utan annan mening än att svartsjukt afleda uppmärksamheten från något verkligt, som ville tränga sig emellan: en lysteringsignal, en lockton! Det var utan tvifvel en ung kvinna!

Han steg omotståndligt upp på den sista höjden efter att ha känt åt sin halsduk och sin hatt, och nu såg han inunder sig en tafla, som sedan alltid satt kvar med alla sina detaljer i hans minne. På en liten ängslapp af hårdvall, under en grupp af gamla oxlar, omkring en hvit drällservet, på hvilken en smörask af kålmårdsmarmor stod midt uti en uppdukad matsäck, satt en äldre

fru med vackert grått hår och välsittande fin klädning och bredvid henne en skärkarl i skjortärmarna och med en smörgås i handen. Och upprätt framför denne ett ungt fruntimmer, som höll i handen ett iskänkt ölglas, hvilket hon med en skämtsam nigning och med dyningarna af det nyss bortdöende skrattet på sina läppar öfverräckte åt den förlägne båtkarlen.

Han fängslades genast af den unga kvinnans utseende, och oaktadt hans reflexion strax hviskade honom den anmärkningen, att hon koketterade för drängen, kände han en oemotståndlig dragning till den mörka, olivfärgade hyn, de svarta ögonen och den ståtliga växten. Det var visserligen icke den första kvinna, som så ögonblickligt slog an på honom, men hon tillhörde den grupp af kvinnor, som aldrig förfelade att draga honom till sig. Ensamheten och bristen på andra kunde han icke tillskrifva detta snabba urval, ty han erfor alldeles detsamma, som då han sökte en färg på en halsduk, och efter att ha gått nedstämd ur bod i bod utan att finna den lustkänsla, som den sökta medförde, slutligen stannade framför ett bodfönster, där den rätta låg, och han i samma ögonblick kände sig befriad från ett tryck, när hans tankar talade tyst inom honom: det är *den!*

Efter att ha tvekat ett ögonblick, om han skulle gå fram och föreställa sig eller vända om, gjorde han en rörelse, som rörde honom. Flickan, som märkt honom först, lät i detsamma armen

sjunka och betraktade den så oväntadt upp-
trädande med denna blick af skrämmt barn, som
genast ingaf fridstöraren mod att träda fram och
lugna sällskapet med en förklaring.

Och med lyftad hatt gick han fram och
helsade.

FEMTE KAPITLET.

En half timme senare satt intendenten i det lilla sällskapets segelbåt med sin egen julle på släp och hade redan inträdt i sin ställning såsom ledsagare åt de två damerna, hvilka för hälsoskäl sökt sig en lägenhet för sommaren på Fiskeskär och således skulle bli grannar. Samtalet slingrade sig behagligt mellan de tre nybekanta med denna något brådstörtade ifver, som täflan att visa sina färdigheter och vackra sidor framkallar hos dem som råkas första gången. Den som likväl gjorde minsta bemödandet var den gamla damen, hvilken föreställt sig som moder till den unga skönheten. Hon tycktes nämligen ha kommit till fullständig harmoni och resignation, afnött alla kantigheter och, lefvande i minnet, med half likgiltighet betrakta det som rörde sig omkring henne, väntande ingenting utifrån, beredd på allt hvad lifvet kunde

erbjuda af godt eller vidrigt, och intog genom sitt jämna, milda väsen.

Mellan den unge mannen och den unga kvinnan hade redan kontakt uppstått, och hon syntes njuta af att få mottaga, och han, som så länge väntat på att få gifva, kände sina krafter växa, när det så länge samlade öfverskottet fick aflopp. Och han gaf på en half timme med slösande händer af allt hvad han samlat in af upplysningar, som kunde ha intresse för dem, hvilka voro obekanta med de förhållanden, i hvilka de skulle inträda för en tid, skildrade alla skärets tillgångar och brister, målade upp lifvet därstädes så lockande, som det i detta ögonblick föreföll honom skola dana sig, sedan han icke mera var ensam. Och den unga kvinnan, som aldrig sett skäret, emottog sina första bestämda intryck af detsamma genom hans skildringar; hon såg den röda stugan, där hon skulle bo med sin mor så nätt och intagande, som han ville, hon skulle se den, för att trifvas och dröja där. Och under det han talade, syntes det honom, som om han fick något godt och starkt tillbaka, som om han hörde nya tankar, nya synpunkter ljuda ifrån dessa läppar, som stodo halföppna, icke som om de sväljde hvad han räckte fram, utan som om de själfva talade; och när dessa två, stora, troskyldiga ögon sågo beundrande och förvånade upp mot honom, trodde han allt hvad han sade vara sant, och han kände med en stigande aktning för sig själf nya krafter väckas

och gamla växa i styrka och ihållighet. Och han kände sig så verkligt tacksam, när båten stötte i land, liksom efter undfångna välgärningar i hård tid, att han ofrivilligt framsade ett hjärtligt tack, när han hjälpte damerna ur båten och bar deras tunga kappsäckar i land.

Den unga flickan besvarade artigheten med ett »ingen orsak», men som om hon verkligen ur sina rika håfvor skänkt något som endast var lappri mot hvad hon ännu egde i behåll.

När intendenten hade ledsagat damerna till deras nya bostad, som befanns vara Ömans stuga, utbrast den unga flickan i en ström af förtjusning, ännu stående under inflytandet af Borgs retande beskrifning. Det förfallna huset hade något ovanligt pittoreskt i sitt yttre, ty där fanns icke en rät linie. Stormen, saltvattnet, frosten, regnet hade brutit hvarenda rätlinig kontur, och sedan murbruket lossnat från skorstenen, syntes denna som en stor tuff. Och än angenämare blef öfverraskningen af det verkligen hemtrefliga, gammaldags komfortabla inre. De två rummen lågo på hvar sin sida om förstugan med köket emellan. Storstugan bestod af ett rymligt rum med dunkelbruna tapeter, som af rök och ålder antagit en enda brun, mildt välgörande ton, mot hvilken alla färger stämde. Det låga taket, som icke lemnade något större tomrum att befolkas af fantasier, visade bjälkarna, som buro vinden. Två små fönster med anlupna gamla rutor om ett kvarter i fyrkant lemnade utsikt åt hafvet och

hamnen, och den stora ljusmassan utifrån dämpades behagligt af hvita tyllgardiner, som dolde för blickarna utifrån utan att utestänga dagern, hängande som ljusa sommarmoln ner ofvanför balsaminer och geranier i engelska fayencemuggar med drottning Victoria och lord Nelson i gult och grönt. Möblerna utgjordes af ett stort, hvitt slagbord, en gustaviansk säng med flera lager pösande ejderbolstrar, en vitmålad pinnsoffa, ett slagur af Mora tillverkning, en byrå af björk med alrotstolett, omgifven af en brudslöja och belastad med porslinsaker. På byrån stod en uppstoppad papegoja under en glaskupa, och på väggarna hängde kolorerade litografier ur Gamla testamentet, hvaribland ett par öfver sängen syntes tillkomna i mindre vacker afsikt, då den ena föreställde Simson och Delila i en mycket ohöljd skildring, den andra Josef och Potifars hustru. I ett hörn upptog en öppen spisel ett betydligt rum, som skulle verkat hemskt, om icke det svarta gapet varit höljdt af en hvit gardin, som löpte på en dragsko.

Det var hemtrefnad, idyll och renlighet.

Den andra stugan var lik den första, men hade två sängar, kommod och var försedd med listmattor, som i sitt brokiga färgspel bildade ett album af minnen från farfars tröja, mormors kofta, mors bomullsklädning och fars uniform från lotstiden. Där fanns flickornas röda strumpeband, beväringssossarnes gula galoner, sommar-

gästernas blå simbyxor, doffel och korderoj, bomull och boy, ylle och jute, från alla moder och garderober, fattigmans och rikemans.

Och därinne stod ett stort skänkskåp i hvitt med målningar i dörrfälten. Underbara små landskap innefattade i murgrönsrankor af mussivbrons, med kornblå vikar, vassbänkar och segelbåtar, träd af okända arter från paradiset eller stenkolstiden, upprörda haf med vågor räta som fåror i ett potatisland, en fyr som en pelare på en klippa af trappsten, allt så naivt som ett barns förenklade uppfattning af den rika naturens oändliga mångfald af former och färger, hvilka endast det högt utbildade ögat kan se.

Men allt detta gammaldags, enfaldiga var just hufvudbeståndsdelen i kuren för den tröttade hjärnan, som skulle söka hvila i det förgångna. Det nötta urverket skulle ligga ouppdraget en tid och låta fjädern sakna spänningen för att återhämta sina förslappade krafter. Umgänget med de lägre klasserna, hvilka icke retade till täflan i kampen om maktbiten, utan själfva ofrivilligt dagligen och stundligen påminde de högre stående om deras dyrt förvärfvade ståndpunkt, skulle minska retningen, invagga de maktlystne i tanken på att det redan fanns tillryggalagda stadier.

Till att se och känna allt detta hade intentionen redan förberedt sinnena på de främmande, och de båda fruntimren tröttnade icke att uttrycka sin tillfredsställelse med den nya bostaden och

voro så inne i sina undersökningar af lokalen, att de icke märkte, att deras följeslagare aflägsnade sig för att lemna dem ostörda.

* * *

Intendenten satt på söndagseftermiddagen vid sitt fönster och såg på, huru de båda damerna stökade nere i sin stuga. När han följde med blickarna deras mjuka, men oregelmässiga rörelser, var det honom, som om han hörde musik. Samma modulationer, som en serie samljudande toner framkallade på örats hinna och fortplantade till nervsystemet, samma milda vibrationer alstrades nu genom ögat och klingade genom de hvita strängarna, som voro spända från kraniets snäcka ut öfver bröstkorgens resonansbotten och fortplantande dallringarna genom hela själens underlag. En känsla af allmänt välbehag strömmade genom hans komplex, då han såg dessa kvinnohäänders våglinier, när de plockade fram småsaker ur kappsäckarna och lade upp på bord och stolar, ronans och skuldrornas för det grofva ögat omärkliga, men dock så elastiska höjningar och sänkningar. Och när den unga kvinnan gick genom rummet, uppstod ändå ingen rät linie, inga hörn och kanter, då hon vände, inga vinklar, då hon böjde sig.

Han var fullkomligt fångslad i betraktandet, så att det en stund undgick hans uppmärksamhet,

att det bullrade ute i vinden och att trapporna knarrade och lås öppnades.

Han var så fördjupad i betraktandet af den unga damen, hvars yttre föreföll honom fulländadt skönt utom i en punkt, vid hvilken brist han sökte vänja sitt öga för att ej se den. Hennes haka var nämligen några linier för stor och antydde en underkäke, som var onödigt mycket utbildad för en som upphört gripa, fasthålla och sönderslita olagadt kött; och när han såg den i profil, kunde han utkonstruera en blifvande hexfysionomi, då en gång gummans tänder skulle lossna, läpparna falla in, bilda en trubbig vinkel och näsan sjunka ner öfver den framträdande hakan. Men han måste öfvervinna denna påminnelse om rofdjur, och han förföljde ansiktet med sina blickar, tecknade om det i fantasien, tvang ögat, att när det fäste sig vid ansiktet, se detsamma i sin helhet.

Nu hörde han steg och rop nere på backen, och i vild yra visade sig Ömans hustru med en skara kvinnor, som i triumf buro den återtagna noten ner mot gistena.

I hast kännande sin myndighet kränkt, kastade han på sig hatten, gick ner till uppsyningsmannen och påkallade dennes hjälp såsom varande i kronans tjänst och skyldig lemna handräckning.

I stugan satt tullkarlen vid kaffebordet och hade som vanligt sin hand om svägerskans lif, då Vestman var ute på fiske. Vid intendentens inträde släppte han sitt tag, och under inflytande

af fruktan för att bli röjd visade han en större tjänstvillighet, än han eljes skulle ha ådagalagt. Sedan han fått sin galonerade mössa på sig, gick han ut, och i ett hastigt behof att få vara den rättfärdige mannen stormade han fram mot kvinnohopen och fattade i noten:

— Förbannade kärngar, vet ni inte, att det är straffarbete på att bryta kronans lås och sigill!

Käringarna svarade i en korus af tillmälen, som gingo ut öfver intendenten och uppsyningsmannen i gemen, af hufvudinnehåll att de brydde sig fan om kronans lås och sigill och att båda herrarne voro af den beskaffenhet, att de kunde sättas på Långholmen när som helst.

Därpå fattade uppsyningsmannen eld och ropade åt en vaktmästare, att han skulle hämta länsman.

Vid ordet länsman samlade sig folk, krypande fram ur hål och vrår som myror, när man krafsar i stacken.

Folket tycktes genast vara färdiga att taga parti för kvinnorna, hotande ord föllo. Men intendenten ansåg det nu vara tid att personligen ingripa för att icke komma under en underordnads beskydd. Han gick därför fram mot folkhopen och frågade hvad de önskade.

Då han därpå intet svar erhöll, vände han sig till kvinnorna och tilltalade dem med en höflig, men bestämd ton.

— Som jag förut upplyst er om, att riksdagen eller edra egna valda ombud beslutat att för

era barns och efterkommandes skull fisket måste skyddas genom förbud mot begagnande af sådan redskap, som fördärfvar fisket utan att inbringa er någon fördel, och då ni haft tre år på er att slita de gamla notarna, men ändock byggt nya emot lagliga föreskrifter, har jag på kronans vägnar varit nödsakad beslaglägga den lagstridiga redskapen. Icke dess mindre och i trots mot gällande förbud har ni brutit kronans lås och sigill, hvilket kan komma att gäldas med straffarbete. Nu vill jag icke desto mindre låta nåd gå för rätt, om ni fogar er och lyder, och frågar jag er därför för sista gången: vill ni utlemna noten godvilligt?

Därpå svarade kvinnan med ett nytt anskri och en ny skur tillmälen.

— Nå, — avslutade intendenten. — Efter som jag icke är polisman, och ni äro flertalet, ber jag uppsyningsmannen sända efter länsman med handräckning och samtidigt låta afgå anhållan om arresteringsorder från konungens befallningshafvande mot hustru Öman.

När han uttalat sista ordet, kände han två mjuka, varma händer fatta sin högra hand, två stora, barnsliga ögon se in i sina och en röst med tonfall af en mor, som ber om nåd för sitt barns lif.

— I himlens namn haf förbarmande med en olycklig fattig kvinna och gör henne intet ondt — bönföll den unga flickan, som vid uppträdets början kommit ut ur stugan.

Intendenten ville göra sig lös och vände sig bort från de stora ögonen, hvilkas blickar han

ej kunde uthärda, men han kände sin hand allt hårdare omslutas och slutligen tryckas mot en mjuk barm, hörde ord med smältande tonfall, och fullständigt besegrad hviskade han till den sköna: — släpp mig lös, och jag skall låta saken förfalla.

Flickan släppte sitt tag, och intendenten, som i ett halft ögonblick uppgjort sin plan, fattade uppsyningsmannen vid armen och förde honom med sig uppåt tullstugan, såsom om han ville meddela honom några order. När de nått dörren, sade intendenten kort och afgörande, såsom om han fattat ett nytt beslut:

— Jag skall själf meddela mig med konungens befallningshafvande skriftligt. Tack för hjälpen emellertid.

Och därmed gick han upp på sitt rum.

När han blifvit ensam och samlat sina tankar, måste han erkänna, att hans sista handling blifvit bestämd af lägre motiv, då hans könsimpulser fått råda i så hög grad, att han låtit narra sig till en lagstridig handling, ty något medlidande med folk, som var jämförelsevis förmöget, då det egde hus och fiskvatten, båtar och redskap till många hundra kronors värde, egde skälberg och fågelkobbar samt dessutom skattade för kapital och ett par små ställen, som de arrenderade ut, kunde icke blifva tal om. Den falska föreställningen att en kvinna besegrat honom fick dock intet insteg, ty han visste mycket väl, medveten, som han var på alla punkter, att han fallit för sina egna drifter eller intresset att vinna något af denna kvinna. Men inför folkhopen

var hans myndighet slut, hans anseende rubbadt, och det skulle hädanefter icke finnas en käring eller en pojke, som icke skulle anse sig stå öfver honom. Detta kunde visserligen vara likgiltigt, ty att ega eller icke ega någon makt öfver dessa stackare var honom ungefär detsamma. Värre dock syntes honom, att denna kvinna, som han nu kände att han måste binda sig vid för att kunna vara lycklig, från första ögonblicket skulle inöfva sig i den tron, att hon vunnit ett slag på honom och jämviktsförhållandet sålunda i en framtida förening bli stördt.

Han hade väl haft många tycken och förbindelser förr med kvinnor, men hans bestämda medvetande om mannens öfverlägsenhet öfver den mellanform mellan man och barn, som kallas kvinna, hade gjort det för honom omöjligt att längre kunna dölja detta, och därför hade hans förbindelser endast haft kort varaktighet. Han ville bli älskad af en kvinna, hvilken skulle se upp till honom som den starkare, han ville bli tillbedd, icke tillbedja, han ville vara grundstammen, på hvilken det svaga skottet skulle okuleras, men han var född i en period full af andliga farsoter, då kvinno-könet härjades af epidemisk storhetsmani, framkallad af urartade sjuka män och af politiska småheter, som behöfde massor till voteringarna. Därför hade han fått gå ensam. Väl visste han, att i kärleken mannen måste ge, måste låta narra sig och att det enda sättet att nalkas en kvinna var på alla fyra. Och han hade krupit tidtals,

och så länge han kröp, hade allt gått väl, men när han slutligen rätat ut sig, så tog det slut, alltid med en mängd tillvitelser om att han varit falsk, att han hycklat undergifvenhet, att han aldrig älskat och så vidare.

Dessutom hade han, som egde de högsta intellektuella njutningarna, som kände sig vara en bland undantagsmänniskorna, icke hyst så liflig åtrå efter de lägre affektiva, icke åtrått att bli underlaget för en parasit, aldrig längtat att få föda konkurrenter, och hans starka jag hade upprest sig mot att bli medlet för en kvinna till hennes ätts fortplantning, hvilken roll han sett nästan alla sina jämnåriga män intaga.

Men nu stod han lika fullt där igen inför dilemmat: assimilera en kvinna genom att låta sig assimileras. Att förstålla sig eller låta sitt yttre uttrycka, hvad han ej kände, kunde han ej; men han egde en stor förmåga att anpassa sig efter umgänget, att sätta sig in i andras sätt att tänka och lida, ty hos andra fann han aldrig annat än förflutna stadier, som han själf genomgått, och behöfde följaktligen endast hämta ur minnet och erfarenheten, släppa af taget, minska spänningen framåt. Och han hade alltid funnit behag i fruntimmers sällskap, såsom hvila och distraktion, just på denna grund och äfven af samma orsak som sällskapandet med barn utgör en föryngring och stärkande förströelse, när det icke blir långvarigt och urartar till ansträngning.

Nu hade han känt beslutet växa i sig att ega denna kvinna, men oaktadt han var forskare och

visste, att människan var ett däggdjur, egde han full klarhet om, att den menckliga kärleken utvecklade sig som allt annat och upptagit beståndsdelar af högre själslig art utan att lemna det sinnliga underlaget. Han visste precis, huru mycket af osund himmelskhet, insmugen med kristendomens reaktion mot det rent djuriska, som skulle reduceras bort, och han trodde icke på sippnet, som dolde hvad som icke kunde visas, lika litet som han medgaf, att sänglaget var det enda målet med den äkta föreningen. Han åtrådde en intim, fullständig förening till kropp och själ, där han som den starkare syran skulle neutralisera den passiva basen, men utan att som i kemien bilda en ny indifferent kropp, utan tvärt om lemna ett öfverskott af fri syra, som alltid skulle ge föreningen dess karakter och ligga i beredskap att neutralisera hvarje frigöringsförsök af underlaget, ty den menckliga kärleken var icke någon kemisk förening, utan en psykisk, organisk, som liknade den förra i vissa afseenden utan att vara densamma. Han väntade sig sålunda icke någon tillökning af sitt jag, icke något tillskott i sin styrka, endast en förhöjning af sin lifslust, och i stället för att söka ett stöd erbjöd han sig som stöd för att få erfara sin styrka och känna njutningen i att mäta ut sin kraft, strö med fulla händer sin själ utan att därför bli svagare eller mera utblottad.

I dessa tankar lät han sina blickar gå ut igen genom fönstret, och de råkade strax den

han sökte, ty den unga flickan stod utanför förstugukvisten och mottog handtryckningar af kvinnor och män, klappade barn på hufvudet och syntes öfverväldigad af de känslor, som så mycken och så offentlig sympati framkallade.

— Hvilken egendomlig sympati för brottslingar — tänkte intendenten — hvilken kärlek till de andligen fattiga! Och hur väl de förstodo hvarandras drifter, som de skröto med att vara känslor och som de trodde vara mera än klara fullgångna tankar.

Hela scenen var en sådan väfva af absurditet, att den icke kunde redas, speglade det kaotiska i dessa hjärnors och ryggmergars första svaga försök att rasonnera.

Där stod hon, som narrat honom till ett lagbrott, och mottog tillbedjan som en ängel. Om nu också lagbrottet från hans sida vore från deras synpunkt en vacker, ädel handling, så skulle väl han ha tacken, som lät nåd gå för rätt. Det skulle han icke, menade väl hopen, som visste, att motivet till hans handling icke var välvilja mot densamma, utan kanske ömmare känslor för en ung flicka, galanteri eller hoppet att vinna henne. Ja, men motivet till hennes uppträdande kunde ju i så fall vara att vinna hopens sympati, att bli omtyckt, populär, få handtryckningar, och hopen spelade här samma roll som publiken i balsalongen, de promenerande på gatan eller torget. Och hon hade narrat honom genom kroppslig beröring, oskyldigt måhända,

beräknadt möjligen, sannolikt hälften af hvarje, att begå en dålig handling, hvarför hon blef dyrkad.

Men nu måste han vinna henne och därför stoppa i säcken alla sina reflexioner öfver förhållandet, och han insåg i ett ögonblick, att han genom detta medium kunde fortplanta sina idéer och planer ner till hopen, genom denna ledning röra massorna, påtvinga dem sina välgärningar, göra dem till sina vasaller, att han kunde sedan sitta och le som en Gud åt deras dårskap, när de trodde sig ha skapat sin egen lycka själfva och endast gingo dräktiga med hans tankar, hans planer, åto drafven från hans storbrygd, hvars starka maldryck de aldrig skulle få till sina läppar. Ty hvad brydde han sig om, huruvida dessa ödeskår underhöllo en halfsvältande, obehöflig folkstock eller ej; hvad medlidande kunde han hysa med sina naturliga fiender, som representerade den orörliga massa, hvilken legat kväfvande på hans lif, hindrat hans växt och som själfva saknade hvarje spår af medlidande med hvarandra, som med vilddjurshat förföljde sina välgörare, hvilka endast hämnades med nya välgärningar.

Det skulle bli hans stora, starka njutning att sitta obemärkt, ansedd som en dåre och leda dessa människors öden, under det att de trodde sig ha kufvat honom, afskurit hans förbindelser, bundit hans händer. Han skulle slå dem med blindhet, förvända synen på dårarne, att de skulle inbilla sig vara hans öfverman och han deras tjänare.

Under det dessa tankar samlade sig och växte ut i ett starkt beslut, knackade det på dörren, och vid intendentens 'stig in' syntes uppsyningsmannen, som skulle framföra fruntimrens inbjudning till en kopp té.

Intendenten tackade och lofvade komma.

Sedan han ordnat sin toalett och tänkt öfver, hvad han skulle säga och icke säga, gick han ner.

På förstugukvisten mötte han fröken Maria, som med en öfverdrifven värme fattade hans händer och tryckande dem, framsade med rörelse:

— Tack för hvad ni gjorde den fattiga kvinnan! Det var ädelt, det var stort!

— Nej, min fröken, det var ingendera — svarade intendenten genast, — ty det var från min sida en dålig handling, som jag ångrar, och den var dikterad endast af artighet mot er.

— Ni förtalar er själf af idel artighet, och jag skulle sätta mera värde på litet uppriktighet — genmälde fröken, i detsamma som modern kom tillstädes.

— Ack! Ni är ett godt barn, — inföll modern med den mest orubbliga öfvertygelse och bjöd intendenten stiga in i stora stugan, där téet stod serveradt.

Utan att inlåta sig djupare i bottenlösa frågor steg han in. Och nu såg han i en blick, hur fiskarstugans enkla möblering blifvit korsad med spillror af en sliten stadsbolyx. Det hade kommit gulnade alabastervaser på byrån, fotografier i fönstren mellan blommorna, en emmastol med

blommig creton och mässingsspikar i ett hörn vid spiseln, några böcker på ett divansbord omkring en moderatörlampa.

Det var nätt anordnadt, men med en ängslig matematisk noggrannhet, allting symmetriskt, men ändock litet snedt och vindt, där det var ämnadt rätt. Teservisen, som var af gammalt saxiskt porslin med guldkanter och körsbärsröda namnchiffer, var sprucken här och hvar och hade några sinkor på kannlocket. Sedan han betraktat den aflidne familjefaderns porträtt, men utan att våga fråga, hvad han var, och han sett, att han varit ämbetsman, förstod han, att här voro pauvres honteux.

Samtalet gled först rundt allt det yttre, som ögat kunna fästa sig vid, öfvergick till dagens händelse och kom in på befolkningen. Intendenten hörde strax, att damerna voro intresserade för andras angelägenheter och lefde i sjuklig oro för de lägre klassernas väl. Som han sett, att hans uppriktighet stött fruntimren för hufvudet, och hans ärende icke bestod i att såra dem genom att bära fram sina meningar, lade han genast bi och lät sig drifvas. Ibland reste sig hans inre, och han ville vedervåga en liten anmärkning eller upplysning, men det lade sig genast som mjuka händer för hans mun, lindade sig runda armar om hans hals, så att ordet kväfdes. Och för öfrigt voro åsikterna här så bergfasta, allt var så färdigt, alla frågor utagerade, och de logo endast vänligt, mildt öfverseende, när de läste

ett tvifvel hos honom om deras axiomer. Men så girade samtalet öfver på befolkningens moraliska och andliga tillstånd, och där var intendenten fullt med. Han skildrade med värme förmidagens råheter med fylleri och slagsmål, beklagade bristen på upplysning och berättade slutligen om scener röjande fullständig hedendom. Han talade om, huru fiskarne offrade på stenar, laddade bössorna med bly från kyrkfönster, talade om Tors bockar, när åskan gick, och om Odens vilda jagt, när grågässen kommo om våren, hur de inåt öarna läto skatorna ödelägga kycklingarna, då folket ej vågade rifva ner bona af fruktan för okända hämnare.

— Ja — inföll kammarrådinnan, som hon titulerades på en kappsäck, hvilken ännu stod under ett bord — det är icke deras fel, och hade de icke så långt till kyrkan, skulle de se annorlunda ut.

Dit hade icke intendentens tankar gått, men i ett ögonblick hade han sett, hvilken stormakt han skulle få till bundsförvandt; och utvecklande tankefröt, han fått om morgonen vid åsynen af gudstjänsten om bord på kronoångaren, utbrast han med verklig hänförelse:

— Nå, men man kan ju få ett missionshus för godt pris. Tänk, om jag skulle skrifva till styrelsen!

Damerna omfattade saken med största ifver, åtogo sig själfva att skrifva till Stiftelsen och

några föreningar, föreslogo en basar, men erinrade sig, att här icke fanns någon dansande publik.

Intendenten undanröjde alla svårigheter med att erbjuda sig förskottera summan och ombesörja byggnaden, som kunde fås färdiggjord på snickerifabriken, endast damerna ville skaffa en lekmannapredikant. Dock, tillade han, borde man här vid lag och till en början helst välja en af den skarpa sorten, som kunde ta i tu med folket och åstadkomma en väckande rörelse af allvarligaste art, ty här vore halfhet icke på sin plats.

Damerna gjorde lindriga invändningar och anbefalldes kärleksfullare medel, men intendenten visade, huru fruktan vore det grundelement, man borde bygga en första uppfostran på; sedan kunde man komma med kärlek.

Ett stort gemensamt intresse hade svetsat ihop dessa själar, under det de glödgade sig vid den stora kärlekens brasa, och de talade upp sig till en öfersvallande allbarmhärtighet med allt skapadt, tryckte hvarandras händer och skildes under välsignelser och lyckönskningar till att ödet sammanfört tre goda människor, som i endräkt skulle arbeta för mensklighetens bästa.

När intendenten kom ut, skakade han på sig, som om han ville befria sig från något dam, kände detsamma, som han erfarit vid besök i en kvarn, ett visst välbehag att se alla föremål öfverdragna med en mjuk, halfvit mjölton, som stämde järn, trä, lärft, glas i ett ackord, samma känsla af dunkel vällust att vidröra lås, ledstänger,

säckar bepudrade med halt mjöldam, men på samma gång ha svårt att andas, behöfva hosta, ta fram näsduken.

Och lika fullt hade det varit en angenäm kväll. Denna omärkliga värmestråling från modern, som tinade upp tankarnas torka, denna dunstkrets af innerlighet och barnslighet hos den unga kvinnan, som föryngrade honom, denna barnatro på det som i hans ungdom var dagens naiva ideal att lyfta upp det som låg nere, beskydda det förkrympta, sjuka, svaga, allt som han nu visste vara rätt emot det som kunde befordra mensklighetens sällhet och förkofran, som han hatade af instinkt, då han såg, huru allt starkt, hvarje utbrott af ursprunglighet förföljdes af de vanlottade. Och nu skulle han ingå förbund med dessa mot sig själf, arbeta på sin egen undergång, trycka ner sig i nivå, hyckla deltagande för arffienden, bestå krigskassan åt motståndarne. Tanken på de njutningar, dessa kraftprof skulle skänka, berusade honom, och han styrde sina steg neråt hafsstranden för att i ensamheten återuppsöka sig själf. Och när han nu i den stilla, ljumma sommarnatten vandrade i sanden, där han kände igen sina fotspår från dagarna förut, där han kunde hvarje sten, visste, hvar den och den örten stod, märkte han, att alltsammans fått ett annat utseende, antagit en ny gestalt, gjorde helt andra intryck, än då han vandrat fram där dagen förut. En förändring hade inträdt, något nytt kommit emellan. Han

kunde icke längre framkalla denna stora ensamhetskänsla, där han kände sig som allena gent emot naturen och menskligheten, ty det stod någon vid hans sida, bakom honom. Isoleringen var upphäfd, och han var fastlödd vid det lilla banala lifvet, trådar hade spunnits om hans själ, hänsyn började binda hans tankar, och fruktan och fegheten att hysa andra tänkesätt än dem hans vänner hyste slogo sina klor i honom. Och att bygga upp en lycka på falsk grund vågade han ej, ty när han timrat till åsen, kunde allt ramla en gång, och då blef fallet större, smärtan djupare, och ändå måste det ske, om han ville ega henne, och det ville han med hela mannaålderns bergbrytande kraft. Lyfta henne till sig? Hur skulle det gå till? Icke kunde han göra henne från kvinna till man, icke frigöra henne från de okufliga drifter, hennes kön nedlagt i henne, icke kunde han gifva henne sin egen uppfostran, som tagit trettio år, icke skänka henne den utveckling han genomgått, de erfarenheter, de studier han tillkämpat sig. Då måste han sänka sig till henne, men tanken på detta sänkande pinade honom såsom det största tänkbara onda, såsom sjunkande, nedåtgående, börjande om igen, hvilket för öfrigt var omöjligt. Återstod honom endast göra sin person dubbel, klyfva sig, skapa en personlighet, fattlig och tillgänglig för henne, spela en duperad älskare, lära sig beundra hennes underlägsenhet, vänja sig vid en roll, som hon ville ha den, och så i tysthet lefva sitt andra

halfva lif i hemlighet och för sig själf, sofva med ena ögat och hålla det andra öppet.

Han hade stigit upp för skäret utan att märka det. Och nu såg han det lysa nere i fiskläget och hörde vilda skrik, jubelskrik öfver den slagne fienden, som velat lyfta deras barn och barnbarn ur fattigdom, bespara dem arbete, gifva dem nya njutningar. Och med ett vaknade hos honom igen begäret att få se dessa vildar tama, att se dessa Torsdyrkare böja knä för hvite Krist, jättarne gå under för de ljuse Asar. Barbaren måste passera kristendomen såsom en skärseld, lära sig vördnad för andens makt i de svaga muskelknippena, folkvandringensresterna ha sin medeltid, innan de kunde komma fram till tänkandets renässans och handlingens revolution.

Här skulle kapellet resas på högsta åsen af skäret och dess lilla spira sticka upp öfver utkik och flaggstång och helsa de sjöfarande på långt håll som en erinran om att... Här stannade han och reflekterade. Och ett löje drog öfver hans bleka ansikte, när han böjde sig ner och plockade upp fyra gneissflisor, som han lade ut i en rektangel från öster till vester, sedan han gått upp trettio steg på längden och tjugu på bredden.

— Hvilken utmärkt landkänning för de sjöfarande! — tänkte han, när han vandrade ner för berget och gick upp att lägga sig.

SJETTE KAPITLET.

Intendenten hade hållit sig instängd i två dygn för att arbeta, och när han på tredje dagens morgon gick ut att vandra på stranden, mötte han af en händelse kammarrådinnan. Hon hade ett bekymradt utseende, och när intendenten frågade om hennes dotters befinnande, fick han veta, att hon var opasslig.

— Det är brist på förströelse — sade han må måfå.

— Ja, hvad skall man göra i ensamheten? — svarade den bekymrade modern.

— Fröken skall ut på sjön, fiska och segla och röra på sig — ordinerade han utan någon vidare tanke på hvad han sade.

— Ack ja — vidtog modern — men inte kan min stackars Maria fara ensam.

Som han här endast hade ett att svara, svarade han;

— Om damerna behaga hålla till godo med mitt sällskap, så skall jag gärna stå till tjänst.

Modern fann, att han var alltför god, och antog tillbudet, förklarande, att hon skulle strax säga till Maria, att hon tog på sig.

Intendenten gick ner till hamnen för att rusta ut båten, och under vägen började han töja på stegen, såsom om han gått utför en backe, där tyngden sköt på fortare, än han ville. Det tog emot i honom det, att han blifvit så hastigt satt i rörelse af en kraft utifrån, innan han hunnit besinna sig, och han ville göra motstånd utan att kunna det. Men det var för sent, och han lät sig drivas, medveten om, att han ändock alltid skulle kunna sköta rodret och bestämma kursen.

Han hade hissat focken på sin blekingseka, påsatt styret och lagt fånglinan lös och färdig att kasta loss, då fröken och hennes mor syntes å stranden. Flickan var klädd i en ultramarinblå klädning med hvita garneringar och bar en blå skotsk yllemössa, som klädde henne utmärkt och gaf något pojkkaktigt, käckt uttryck, alldeles främmande mot det änglalika, hon ett par dagar förut visat.

Sedan intendenten helsat och frågat om befinnandet, bjöd han sin hand att föra damerna om bord. Flickan mottog den räckta handen och var med ett lätt hopp i båten, hvarpå hon placerades akter öfver vid rodret, men när sedan samma hand räcktes åt modern, förklarade denne, att hon icke kunde följa, emedan hon skulle laga

middagen. Intendenten, som fått öfverraskningen så häftigt öfver sig, kände å nyo en lust att göra motstånd mot denna mjuka styrka, som ledde honom, dit han icke velat, men tillbaka-hölls af fruktan att visa sig obelevvad, och sedan han kort och godt beklagat, att han måste undvara kammarrådinnans angenäma sällskap, lossade han fånglinan, befallde fröken Maria lägga om rodret, stack storskotet i hennes hand och hissade seglet.

— Men jag kan ju inte segla, — skrek flickan; — jag har aldrig hållit i ett styre!

— Det är ingen konst! Gör bara som jag säger, och ni ska kunna segla med en gång — svarade intendenten; satte sig framför flickan och hjälpte henne med manövern.

Det blåste en svag bris, och båten gled ut ur hamnen för bidevind.

Intendenten höll fockskotet och instruerade till en början den vackra båtförerskan, fattade då och då hennes handlofve och pressade rorkulten mot vinden, tills de kommit ut, fått fart och intagit den bog, på hvilken de kunde ligga ut till skären med en gång.

Ansvaret, ansträngningen, känslan af att behärska farkosten, som inneslöt de tvås lif, väckte domnade krafter i den veka kvinnogestalten, och hennes öga, som uppmärksamt följde seglens ställning, glödde af mod och tillförsikt, när hon såg, huru båten lydde den minsta tryckning af handen. Begick hon ett fel, rättade han det

med ett vänligt ord, intalade henne mod att fortfara genom att berömma hennes påpasslighet, undanröjde svårigheter genom att förklara hela förloppet som något, hvilket sade sig själf.

Hon strålade af lycka, började tala om det förflutna, om sina trettiofyra år, huru hon trott lif och lefnadsmod vara förbi, huru hon kände sig ung på nytt, huru hon alltid drömt om ett lif i verksamhet, i manlig verksamhet framför allt, att få egna sina krafter åt menskligheten, åt andra. Hon visste, att hon som kvinna var en paria . . .

Intendenten hörde på allt som på välbekanta hemligheter, formler för en orimlig sträfvan att få det lika, som naturen gjort med afsikt så olika som möjligt för att bespara menskligheten arbete, men att nu svara på detta, ansåg han lönlöst, och sin roll att vara en tacksam åhörare och att låta henne tala ur sig sina sjuka inbillningar, som den friska vinden skulle blåsa bort, höll han vid. Och i stället för att ta fram knifven och skära af de trassliga härfvor, hennes orediga tankar räckte fram åt honom, ville han helt enkelt icke låtsas se dem, fubbla undan dem och, genom att samka intryck dem han afsiktligt framkallade, nysta på det gamla trasslet och begagna det som bobiner, hvilka endast skulle tjäna till underlag för nytt garn, spunnet ut från hans rika slända.

I hast improviserade han en plan, huru han, begagnande det åskådningsmedel, som skären

erbjödo, skulle i lefvande bilder, utan att hon märkte det, på några timmar låta henne genomvandra sensationer, som hon skulle tro komma utifrån, och på det sättet skulle han smyga sin själs nät öfver hennes, stämma hennes strängar i samklang med sitt instrument. Med en rörelse på hufvudet antydde han nu, att båten skulle falla, och sedan han släckt något på skoten, släppte ekan landkänningen och plaskade ut öfver det öppna hafsgattet. Den vida horisonten, det oändliga ljushafvet, där intet föremål skymde, kastade en ljusning öfver det sköna ansiktet; de små dragen liksom förstorades, halfmärkliga rynkor slätades, hela uttrycket fick en karakter af frigörelse från hvardagsomsorger, småaktiga tankar; och ögat, som i ett moment kunde öfverskåda en så stor del af jordkroppen, syntes se i stort, så att den lilla personen svälde ut, kände sin relativa makt, och när nu de långa hafssjöarna sakta lyfte och sänkte båten i väldiga rytmer, såg han, huru hänförelsen blandades med ett grand fruktan, som ville trycka ner.

Intendenten, som märkte, att den stora synen icke förfelat sitt intryck, beslöt nu att lägga text under känslövallningarnas svaga musik, leda hennes gryende tankar ut på den stora stråten, han ville lossa skalen på de svällande fröen, så att groddarna skulle komma ut.

— Det verkar planet! — improviserade han.
— Jorden, den banala, den tråkiga, den mylliga blir himlakropp. Känner man sig icke som redan

delaktig af himmelen, när man upplöser motsättningen, den falska motsättningen mellan himmel och jord, hvilka äro ett, liksom delen och det hela. Märker ni inte, hur ni växer i stället för att krympa, när ni öfverlistar vinden och tvingar honom föra er åt höger, när han vill åt venster; erfar ni inte, hvilken stormakt innebor i er, när ni rider upp på vågen, då han med tusen skålpunds tryck vill pressa er ner i djupet! Den, som tros ha skapat fågelns vingar och behöfde femtio tusen år för att göra en flygare af en krypare, var mindre kvick än den, som först satte en duk på en stång och i ett ögonblick uppfann navigationen.

Är det då underligt, om människan skapat Gud utaf sitt beläte, slutande från sin sinnrikhet till en ändå sinnrikare.

Flickan, som uppmärksamt lyssnat till hans utbrott, betraktade hans ansikte oafbrutet, som om hon vändt sitt eget mot en eld för att värmas; de ovanliga orden, hon hört, syntes helt ha slagit ner i hennes sinne och verkat som jästämne. Bedöfvad, insöfd af de veka, öfvertalande tonfallen, mottog hon utan besinning de nya synpunkter, han gaf henne öfver det förut för henne så liflösa, entoniga landskapet, öfver lifvets upphof och mening, och utan att inse, det hennes egen religiösa öfvertygelse myllades ner, innan den upplösts, tog hon emot det nya och trafvade det ofvanpå det gamla.

— Ni talar, som jag ingen hört tala förr, — sade hon drömmande; — tala mer!

Han teg och gaf med ett nytt tecken båten en ny kurs.

De nalkades Svartbådans hemska vulkanbildning. Den svartgnistrande dioriten med det likhvita sjömärket, kalladt hvita märren, såg ännu mer skrikande dystert ut i solskenet, som förgäfves sökte stämma de ytterliga färgerna svart och vitt.

Öfver flickans ansikte drog ett moln, dragen krymptes, ögonbrynen lade sig i valkar, som om de ville fälla sig ner och dölja den tryckande taflan. En märklig rörelse på rodret antydde, att hon ville hålla undan för skäret, men han gaf båten dess riktning framåt, och med vindens sammanpressade krafter sköt ekan in i ravinen mellan de svarta klipporna, där sjöarna suckande sögo den framåt.

Det blef tyst i båten, och intendenten ville icke söka gissa de mörka minnen, som väcktes hos ledsagerskan, utan han inskränkte sig till att peka på ett vitblekt skelett af en alfågel, som låg kvar på den svarta hällen.

Och så tog vinden i seglen igen, fyllde dem och släpade ut farkosten på det öppna vattnet.

De passerade rönkobben med sitt enda träd och sin sädesärla och nalkades Svärdsholmen, där han första gången sett henne. Där landade de, och han förde henne samma väg, som han kommit om söndagsförmiddagen, lät henne erfara

samma intryck, som han haft, ledde henne ner i blomsterängen och visade henne mellan vildaplarna, hvar han först fått se henne.

Hon kom nu i ett lynne af ysterhet, ty att alla dessa små iakttagelser af blomständigheter fäst sig i hans minne, måste betyda, att han var betagen. Hon skrattade, när han talade om, hur han först hört henne hosta, och i ett utbrott af lekfullhet bad hon honom gå ner på samma ställe och tala, så skulle hon gissa, hvem som talade.

Han lydde och hoppade ner från bergspallen, ställde sig bakom oxlarna och härmade en tjurs bölande.

— Nej, så vackert han kan sjunga, — skämtade flickan. — Det är bestämdt en hottentottaktör.

Intendenten, som fann behag i barnsligheten och inte hade lekt med barn på många år, höll rollen, och framträdande på den gröna slätten med ut- och invänd rock och lorgnetten hängande på ena örat uppförde han en improviserad vild-dans, beledsagad af en sång, som han hört hottentotter sjunga i Jardin d'Acclimatation.

Flickan syntes både förvånad och road.

— Vet ni hvad? — sade hon. — Så där tycker jag mer om er, då jag ser, att ni kan vara människa ett ögonblick och lägga bort den filosofiska minen.

— Är då hottentotten mera människa i era ögon än filosofen? — lät intendenten undslippa sig, men ångrade strax, att han väckt henne till

medvetande, bröt en gren från oxeln, virade en krans och lemnade åt flickan, som mörknat något vid inseendet, att hon sagt en kapital dumhet och röjt sig.

— Nu ska ni bekransa offerdjuret, fröken Maria! — kastade intendenten åt sidan. — Jag skulle önska, jag vore hundra och fick som en hekatomb gå till slaktarbänken för er.

Han föll på knä och mottog kransen af den blickade skönheten, hvarpå han satte till att springa ner åt stranden och flickan efter.

Nere vid sandkanten stannade de.

— Ska vi kasta smörgås? — föreslog hon.

— Gärna, — svarade han och valde en flat sten.

De slungade stenar utåt vattnet en stund, tills de blifvit varma.

— Ska vi bada! — utropade plötsligen flickan, som om hon länge rufvat på tanken, hvilken måste bryta sig ut.

Intendenten visste inte, hvar han var hemma; om det var ett skämt eller om förslaget framkom allvarsamt med reservationer, såsom underförstådt bibehållande af en del kläder eller den ena partens aflägsnande.

— Bada ni, så går jag bort så länge, — fann han slutligen för godt att svara.

— Badar inte ni då? — frågade flickan.

— Nej, jag har inte kläder med mig, — svarade intendenten, — och dessutom badar jag inte kallt.

— Hahahaha! — skallade ett kallt, obehagligt hånande skratt från flickans struphuvud.

— Ni är rädd för kallt vatten? — hånade flickan — och kan kanske inte simma?

— Det kalla vattnet är för rått för mina fina nerver. Men om ni tar ett kallt bad här, så går jag bort på norra udden och tar mig ett varmt.

Flickan hade redan skjutit af sig kängorna, och kastande en blick af förakt och sårad fåfänga sade hon:

— Ni kan väl inte se mig därbortifrån?

— Såvida ni ej simmar allt för långt ut, — svarade intendenten och gick.

När han uppnått norra branterna af holmen, utsökte han en klyfta i berget, som var skyddad för nordliga vinden af en bergmur på sina femtio fots höjd. Den svarta hornblendegneissen var polerad som agat af vågsvallet och buktade sig i svaga, läckra valkar, som liknade menniskokroppens muskler och smögo sig under den bara fotens urgräfningar som en bolster. Ingen vindfläkt nådde hit in, och solen hade bränt i sex timmar mot de mörka hållarna, så att här stod en uppvärmd luft af flera grader öfver kroppens temperatur, och stenarna nästan brände under fötterna. Han hade gått ner i båten och hämtat en yxa, hvarmed han nu afhög det torraste ljungris och sandhafre, gjorde upp en flammande eld på berget, medan han klädde af sig. Och när brasan hastigt brunnit ut, sopade han hällen

som en bakugn, slog med öskaret det kristallklara hafsvattnet på de hettade stenarna och lät ångan svepa omkring sin nakna kropp. Därpå satte han sig i en af de länstolar, hafvet skulpterat ur bergpallarna, och drog sin filt omkring sig, kröp ihop med knäna under hakan, slöt ögonen och syntes försjunka i sömn. Men han sof icke, utan brukade denna metod till det han kallade dra upp sig för att några ögonblick låta sin hjärna hvila och återtaga sin spänstighet. Ty det ansträngde honom att anpassa sig i umgänge med andras orediga tankar. Hans tanke-mekanism led af beröring af andras, så att den blef orolig, opålitlig som kompassnålen vid närvaro af järn. Och hvarje gång han ville tänka klart öfver något eller fatta ett beslut, försatte han sin själ i harmonisk domning genom ett varmt bad, släckte medvetandet i en halfslummer för en kort stund genom att tänka på intet, hvarunder allt det mottagna observationsmaterialet tycktes bringas i smältning, hvarefter legeringen kvälde fram, när han släckte af eldarna och väckte sig till medvetande.

När han setat en stund och solen värmt igenom honom, reste han sig plötsligt och stod som vaken efter en genomsofven natt. Hans tankar arbetade å nyo, och han såg lycklig ut, som om han löst ett problem.

Hon är trettiofyra år, tänkte han. Detta hade jag glömt under intrycket af hennes ungdomliga skönhet. Därför detta kaos af tillrygga-

lagda stadier, dessa bitar af roller, som hon successivt spelat i lifvet, dessa massor af skiftande reflexer från män, som hon sökt vinna och anpassat sig efter. Och nu nyss måtte hon ha blifvit bankrutt i någon förälskelsehistoria. *Han*, som sammanhållit alla dessa traslappar af en själ, hade vikit undan, säcken hade spruckit, och nu låg alltihop där som en lumpsamlares skräp. Hon hade visat profbitar på prästgårdsromantik från 1850 med människoräddningsuppstötningar från århundradets början, trosnit från Dufvoröstens och Pietistens konjunkturströmmar, cynismer från George Sand och androgynperioden. Att söka botten i detta såll, genom hvilket så många soppor passerat, att lösa en gåta, som icke var någon, det var han för klok att spilla tid på. Här återstod endast att plocka ut ur benhögen det som passade till att sätta ihop ett skelett, hvilket han sedan skulle fylla på med lefvande kött och inblåsa sin anda i. Men detta skulle hon ej märka, ty då tilläte hon det ej. Hon skulle aldrig se, huru hon mottogs af honom, ty det skulle endast väcka hat och motstånd. Han skulle växa underjordiskt som rotstocken och på sig ympa henne att skjuta upp, synas för världen och bära blomman, som människorna fingo beundra.

Nu hörde han mäsarna skrika och förstod däraf, att hon summit ut. Han klädde sig därför hastigt, och sedan han samlat sina saker, plockade han fram ur båtgarneringen till en liten frukost,

hvilken han dukade på mossan under en halfstammig pinieliknande tall.

Det var endast få rätter, men allt dyrbart, utsökt och serveradt på spillror af en porslins-samling, han en gång börjat anlägga. Smöret lyste äggult i en serpentinask med skruflock och stod i ett fragment af Henri II-fayence med is; kakes'en låg på ett genombrutet fat af Marieberg och sardellerna på ett tefat af blåskäckigt Nevers. Frukten för den öfverallt instörtande banaliteten i konst, industri och dagligt lif, hade drifvit egaren ut på det moderna sökandet efter det ovanliga; samtidens rysliga trivialitet och hat mot det originela hade jagat honom som så många andra ut i det raffinerade för att söka rätta sin personlighet från att slipas i den stora rullstensfloden. Hans fint utvecklade sinnen sökte icke den tarfliga skönheten i form och färg, som så lätt föråldras, utan han ville se historia, minnen af världshändelser i det som omgaf honom. Denna flisa af Henri II-fayence med dess gräddhvita piplera inkrusterad med rödt, svart och gult, väckte sålunda minnen af det sköna Loirelandskapet med dess renässanslott, och dess ornament i bokbandsstil erinrade om borgfrun Hélène de Genlis och hennes bibliotekarie, hvilka tillsammans med en krukmakare tryckte fram en stil, rent personlig, som likväl icke kunde undgå att färgläggas af ridderlighetens tidehvarf, då man vördade skönhet i lifvet och själfva handt-

verket ordnade sig under vetenskapen och konsten, inseende det förmånliga i en andens rangordning.

När han dukat och besåg sitt verk, var det honom, som om han flyttat in ett stycke kultur hitupp i den half-arktiska vildmarken. Sardeller från Bretagne, kastanjer från Andalusien, kaviar från Volga, ost från Gruyèrealperna, wurst från Thüringen, kakes från Britannien och apelsiner från mindre Asien. Därtill en bastvirad flaska Chiantivin från Toscana att serveras i fotglas med Fredrik den förstes namnchiffer i guld, allt bildade ett huller om buller utan att smaka samlare eller museum, små färgtoucher kastade in här och där, blommor pressade som souvenirer mellan bladen i en resehandbok och icke i ett herbarium.

Nu hörde han flickans röst från badstället ropa hallå, hvarpå han svarade; och strax därpå trädde hon fram ur buskarna, rak, rask och strålände af hälsa och lefnadslust. När hon fick se den dukade frukosten, lyfte hon sin mössa och bugade sig skämtsamt, men mot sin vilja imponerad af det förnäma i tillställningen.

— Ni är en trollkarl, — sade hon, — tillåt mig att buga!

— Inte för så lite, — svarade intendenten.

— Ja, ni antyder, att ni kan mer, men behärska naturen, som ni nyss jollrade om, det blir ni efter i, — invände flickan med den öfverlägsna moderliga tonen.

— Min fröken! Jag uttryckte mig icke så kategoriskt; jag påminde endast, att vi delvis lärt oss kufva naturkrafterna, under hvilka vi själfva delvis lyda — observera det lilla viktiga ordet delvis — och att det står i vår makt att ändra både ett landskaps karakter och dess invånares hela själslif.

— Godt! Trolla då fram ett italienskt landskap med marmorvillor och pinier ur detta rysliga gråstens-paysage!

— Jag är visserligen ingen taskspelare, men om ni utmanar mig, så lofvar jag er till er födelsedag om tre veckor ha förvandlat detta friska naturstycke, hvars make ni får leta efter i Europa, till ett skoglöst, förbrändt, blomkålslandskap efter er smak.

— Topp! Vi parera! Om tre veckor alltså; och om jag förlorar?

— Så vinner jag — hvad?

— Det få vi se då!

— Det få vi se! Men vill ni sköta min tjänst under tiden?

— Er tjänst! Hvad är det för slag? Att ligga på soffan och röka cigarretter.

— Ja, om ni kan som jag sköta min tjänst från soffan, så — gärna. Men det kan ni inte, och nu ska ni höra, hvarför, och hvad meningen är med min vistelse här på skäret! Tag ett glas vin först till wursten!

Han skänkte i ett glas af det mörkröda Chiantivinet och räckte flickan, som tömde det i ett tag.

— Ni vet, — började intendenten, — min officiella uppgift är här på fiskläget att lära befolkningen fiska.

— Det måtte bli skönt, ni, som skryter med att ni aldrig hållit i ett metspö.

— Afbryt mig inte — jag skall inte heller lära dem meta med spö. Ser ni, saken förhåller sig så, att dessa kvarsittare, konservativa som allt pack!...

— Hvad är det för språk! — afbröt flickan å nyo.

— Rent språk! Emellertid! Af oförstånd och konservatism hålla dessa urinnevånare på att undergräfvat sin ställning såsom fiskätande däggdjur, och därför får staten lof att ställa dem under förmyndare. Strömmingen — Gud välsigna fisken! — som utgör dessa autoktoners förnämsta näringskälla, hotar att sina. Det angår mig visserligen inte alls, ty om några hundra ichtyofager mer eller mindre öka eller minska en öfverflödig folkhord, är komplett likgiltigt för det stora hela. Men nu ska de lefva, eftersom landbruksakademien önskar det, och därför skall jag hindra dem att fiska sin nödtorft. Erkännes den logiken?

— Det är omänskligt, men ni är också ett bödelsämne!

— Också därför har jag på eget bevåg, utan att begära vasaorden eller någon tack, utfunnit en ny näringskälla, som skall ersätta den gamla, ty om äfven strömmingen skulle stimma

till efter en half mansålder sedan skärfolket utvandrat, så hotas ändock denna näringsgren af en konkurrent, hvilken efter hundra års hvila stigit upp igen mer fruktansvärd än någonsin. Vet ni af, att sillen kommer igen till Bohuslän i höst?

— Nej, jag har inte haft något bref från den på länge!

— Den gör det i alla fall. Alltså måste vi sluta med strömmingen och fiska lax i stället.

— Lax? I hafvets djup?

— Ja! Den *ska* finnas, fastän jag inte sett den ännu! Ni ska ta reda på den!

— Men om den inte finns!

— Jag upplyser ju er, att den finns! Ni ska bara fånga de första, så är laxfisket öppet.

— Men hur vet ni, att det finns lax, då ni inte sett den? — vrenskades flickan.

— På en massa undersökningar, som äro för vidlyftiga att upprepa konversationsvis, dels verkställda ute på sjön...

— *En* gång!

— Jag arbetar fort som tjugu, tack vare min ovanliga intelligens — dels på min soffa och mest i böckerna. Nog af, vill ni vara med och förstöra befolkningen, först med lax och sedan med missionshus, som ni glömt.

— Ni är en demon, en djäfvul, — utbrast flickan midt emellan skämt och allvar.

Intendenten, som endast i ett anfall af lynne slagit in på det skeptiska, men nu fann, att detta

var det som mest gjorde intryck, fann för godt att stanna vid den rollen.

— Ni tror bestämdt inte på Gud? — frågade flickan med en min, som om hon för evigt skulle afsky honom, om han jakade.

— Nej, det gör jag inte.

— Och ni vill bli en Ansgarius och införa kristendomen på skäret?

— Och laxen! Ja, jag vill bli en demonisk Ansgarius! Men vill ni också lägga laxrefven och bli välsignad af riksdagens revisorer?

— Ja, jag skall arbeta för detta folket, som jag tror på, jag skall offra mina svaga krafter för de förtryckta, och jag skall visa er, att ni är en blaserad, en utlefvad, en hånare... Nej, det är ni inte, fast ni visar er sämre än ni är, ty ni är ett godt barn i alla fall, det såg jag i söndags...

Hon sade det där om ett godt barn, som det tycktes, med en säker beräkning, att han skulle nappa på betet och ställa sig under henne som barnet, sak samma det goda eller onda. Men nu hade han redan fått smak på demonen såsom öfverlägsnare och intressantare, därför behöll han den tacksammare uppgiften. Visserligen kände han af erfarenhet, att det lättaste sättet att insinuera sig hos en kvinna var att låta henne leka modern med alla dess friheter till intimitet, men det var ett så utnött spel och kunde så lätt leda till outrotligt öfversitteri från hennes sida. Hellre då gifva henne återlöserskans tacksammare

parti, i hvilket icke ingick något absolut öfverordnad utän endast gudamoderns mellanhandsuppgift, därvid hon blef inställd såsom medlerska mellan två lika starka makter.

Men öfvergången var icke lätt funnen, och i ett anfall af leda vid hela detta spel, som dock var nödvändigt, om han ville nå sitt mål, och det ville han, låtsades han behöfva gå och se efter, om båten var riktigt förtöjd, då det nu börjat blåsa upp.

Nerkommen till stranden andades han ut såsom efter en ansträngning öfver krafterna. Han knäppte upp västen, som om han burit en järntröja, svalkade sitt hufvud och kastade en längtande blick utåt det fria vattnet. Nu skulle han ha gifvit mycket för att få vara ensam, få skaka af sig det boss, som fallit öfver hans själ under beröringen med en lägre ande. Han hatade henne i detta ögonblick, ville vara fri från henne, ega sig själf igen, men det var för sent! Spindelväfvarna hade fäst sig i hans ansikte, silkeslena, slemmiga, osynliga och omöjliga att aflägsna. Och på samma gång — när han vände sig om och såg henne sitta och skala en kastanje med sina långa fingrar och hvassa tänder — och han påmindes om en mandrill, han sett i ett menageri, fattades han af ett oändligt medlidande, en fläkt af den världssmärta, som den lyckligare känner, när han ser en vanlottad, tänkte strax på hennes förtjusning att se honom som hottentott, blef ond igen, lade band på sig, och med en världsmans

hela själfbehärskning nalkades han henne, och för att få första bemantlande ordet erinrade han, att de måste segla, emedan vinden ökade. Hon hade emellertid märkt det drag af trötthet och frånvaro, som stannat i hans ansikte, och med en skärpa, som totalt afkylde hans känslor för ögonblicket, replikerade hon:

— Ni är trött på sällskapet! Låt oss resa.

Men när han ej svarade med en artighet, återtog hon med en rörelse, som var svår att döma såsom sann eller låtsad:

— Förlåt mig, att jag är elak! Men jag har blifvit sådan, och jag är otacksam! Se så!

Hon torkade ögonen och började med en husmoders öfvade omsorg plocka ihop diskarna.

Och nu, när hon böjde sig ner, lutad öfver kvarlefvor och solkiga tallrikar med servetten knuten som ett förkläde om lifvet och bar servisen ner till stranden för att skölja, då skyndade han fram för att befria henne från bördan, drifven af ett oemotståndligt begär att slippa se henne i tjänarens skepelse, kännande ett sting vid att bli upppassad af den han ville höja högt öfver sig på samma gång hon skulle se upp till honom såsom den där förlänat henne makten öfver sig.

Vid den skenstrid, som uppstod om hvem som skulle tjäna den andra, släppte flickan servisen. Hon uppgaf ett skrik, men då hon mönsttrat det sönderslagna, klarnade hon:

— Det var lyckligtvis bara gammalt! Gud, så rädd jag blef!

Han undertryckte sin småaktiga tanke på förlusten genast genom att ställa sig på hennes sida såsom den af olyckan drabbade, och glad att få ett bullersamt slut på de korsande stämningar, som refvo sönder honom, kastade han smörgås med skärfvorna utåt viken och afrundade den tillspetsade situationen med ett skämtsamt:

— Nu slipper vi diska, fröken Mari!

Hvarpå han räckte henne handen att föra henne i båten, som redan högg i fånglinan under de växande sjöarnas skvalp.

SJUNDE KAPITLET.

En fullsolig sommarmorgon sitter intendenten med sin lärjunge uppe i träpaviljongen, som han låtit uppföra på skärets högsta kam alldeles invid den nylagda stenfoten till missionshuset. Nere i hamnen ligger en skonare, som lossar de tillpassade ämnena till byggnaden, hvilka bäras upp till deras plats och sammanfogas af verkmästaren och hans arbetare. Det är därför ovanligt lifligt på skäret sedan någon tid och mindre skärmytslingar ha redan förefallit mellan fiskarfolket och stadsarbetarne, hvilka senare behandlat de förre med öfversitteri, hvilket åter igen gifvit anledning till en rad försoningsfester med dryckenskap och nya slagsmål, attentat mot sedligheten och eganderätten. Det hade därför också ett ögonblick ånkrat intendenten och kammarrådinnan, att de tagit befattning med befolkningens civili-

sering, då redan de första stegen visat så sorgliga resultat, så mycket mer som nattbullret, sången, skriket och klagomålen stört allt arbete och all hvila för dem, som enkom rest ut att söka ro. Intendenten, som förlorat allt anseende, sedan han en gång släppt efter på sin myndighet, kunde icke återställa lugnet, men fröken Maria hade däremot lyckats bättre och förstod att genom ett raskt uppträdande, ett godt ord då och då dämpa stormen, och alldenstund hon icke ville tillskrifva detta sin skönhet och sitt behagfulla sätt, hade hon tillmätt sig en högre grad af styrka och förstånd än hon egde och så lefvat sig in i föreställningen om sina ovanliga själsförmögenheter, att äfven nu, då hon satt som elev hos sin lärare, hon mottog hans lärdomar under form af bekanta saker, dem hon med mera spetsiga än skarpsinniga anmärkningar tycktes korrigerera och utlägga i stället för att inhämta.

Modern, som satt bredvid och broderade en altarduk till predikstolen i det nya missionshuset, syntes då och då häpna öfver sin dotters genomträngande förstånd och stora kunskaper, då denna med en enfaldig fråga gjorde läraren svarslös.

— Ser ni, fröken Maria, — föreläste intendenten, alltjämt bedragande sig med hoppet om att kunna uppfostra henne, — det obildade ögat har en benägenhet att se allting enkelt, det utvecklade örat att höra allting enkelt. Ni ser här omkring er bara gråstenar, och målaren och poeten göra likaså. Därför måla och skildra de

allt så monotont, därför finna de skären så monotona, och lika fullt, se på denna geologiska karta öfver trakten och kasta sedan en blick ut öfver landskapet. Vi sitta på den röda gneissens region. Se på denna flisa, ni kallar gråsten, hur rikt omväxlande den är sammanbakad af den svarta glimmern, den hvita kvartsen och den rosenröda fältspaten.

Han hade tagit profvet från den stenhög, som grundläggarna sprängt ur skäret och lagt samman till byggnadens fot.

— Och se här en annan. Det är hvad man kallar eurit! Se, huru fina färgskiftningar från laxrödt inåt flintblått. Och här är hvit marmor eller urkalk.

— Finns det marmor här? — frågade flickan, som af föreställningen om denna lyxstenart lyst-rade till.

— Ja, det finns marmor, fastän den är grå på ytan utan att ändock vara grå. Ty om ni ser nogare efter, skall ni finna, hvilken oändlig rikedom af färger, som dessa lafvar ega. Hvilken skala af de finaste färger från svedlafvens tusch-svarta, genom stenlafvens askgrå, sköldlafvens läderbruna, ringlafvens scheelesgröna och lung-lafvens fläckiga, koppargröna, vägglafvens äggula. — Se nogare efter utåt skären, dem solen nu belyser, skall ni se, att kobbarna ha olika färg och att folket, som är vanadt att iakttaga, äfven gifvit dem namn efter färgskalan, som de känt utan att veta det. Ser ni, att svartkobben är

svartare än de andra, därför att den består af det mörka hornblendet, att rökobben är röd, därför att han är danad af röd gneiss, hvitskären af renspolad eurit. Är det inte mer att veta hvarför än att veta, att så är det, och mindre ändå än att inte se annat än jämngrått, som målarne, hvilka måla alla skär med en blandning af svart och hvitt. Hör nu på vågornas brus, såsom poeterna summariskt kalla denna symfoni af ljud. Blunda ett ögonblick, så hör ni bättre, medan jag analyserar denna harmoni i enkla toner. Ni hör först ett brus, som liknar det man förnimmer i ett maskinrum eller i en stor stad. Det är vattenmassornas slammer mot sig själfva; därpå hör ni ett fräsande, det är de lättare mindre vattenpartierna, som sönderpiskas till skum; och nu ett skrapande som knifvens mot slipstenen, det är vågens rifvande mot sanden; och nu ett rassel, som när man tömmer en gruskärra; det är sjöns uppvräkande af småstenarna, och sedan ett dunsande, doft som när man slår den kupiga handen mot örat, det är vågen, som pressar luften framför sig i en hålighet; och sist detta mullrande som af en aflägsen åska, det är de stora stenblocken, som rullas på stenbotten.

— Ja, men det där är ju att förstöra naturen för sig! — utbrast flickan.

— Det är att göra naturen intim med sig! Det ger mig lugn att veta, och jag befrias därigenom från poetens halfdolda fruktan för det

okända, som icke är annat än minnen från vil-
dens diktartid, då man sökte förklaringar, men
icke kunde finna dem i hast och därför i sin
nöd tillgrep fabler om sjöjungfrur och jättar.
Men nu öfvergå vi till fisket, som skulle upp-
hjälpas, och lemna laxen så länge för att först
försöka med nya strömmingsmetoder. Om två
månader börjar storfisket, och om jag icke räknat
orätt, så kommer det att slå fel i höst.

— Hur kan ni spå det från er soffa? —
frågade flickan mera spetsigt än nyfiket.

— Jag spår det på de grunder, att jag sett
— från min soffa — huru drifisen i våras skra-
pade ren grunden från tång och andra alger, i
hvilka strömmingen går att leka; jag förutsäger
det på den vetenskapliga grunden, att de små
kräftdjuren — samma hvad de heta — af hvilka
strömmingen lefver, uteblifvit från bankarna, sedan
tången skrapades bort. Hvad skall man då
göra? Jo, man skall försöka fiska på djupet!
Om fisken inte kommer till mig, så får jag komma
till fisken. Och därför få vi försöka med drif-
garn, som flyta efter en drifvande båt. Det är
enkelt!

— Det är storartadt! — utbrast fröken Maria.

— Det är gammalt, — invände intendenten —
och är inte min uppfinning! Men nu ska vi som
kloka menniskor tänka på reträtten, ty om vi
också få strömming och inte få pris på den, då
vestkusten åter fångar sillen, så måste vi ha
annat i beredskap.

— Det är laxen!

— Det är laxen, som måste finnas här, fastän jag icke sett den.

— Så långt hade vi kommit sist, men nu vill jag veta, hur ni kan veta det.

— Jag ska förkorta bråket och i få ord säga skälen till min visshet. Laxen vandrar som de andra flyttfåglarna.

— Laxen är ju en fågel?

— Ja visst, en riktig flyttfågel. Han finns utanför norrländska floderna, är funnen ett par gånger i not i norra skärgården, fiskas utanför Gotland och hela vägen söderut, alltså måste han gå förbi här. Nu är det ert göra att leta upp honom med flytande långref. Har ni lust med det i egenskap af min assistent mot åtnjutande af mitt gage.

Det sista kom så tvärt, men med beräkning, och förfelade icke sin verkan.

— Jag skall förtjäna pengar, mamma, — utropade fröken Maria med en glädtig ton, som skulle dölja den verkliga glädje hon erfor. — Men, — tillade hon, — hvad ska ni då göra?

— Jag ska ligga på min soffa, och så ska jag förstöra naturen åt er.

— Hvad skall ni göra! — frågade modern, som trodde hon hört orätt.

— Jag skall göra ett italienskt landskap åt fröken Maria, — svarade intendenten, — och nu lemnar jag er, mina damer, för att kasta ut skizzen.

Därmed reste han sig och gick med en artig bugning ner åt stranden.

— Det är en underlig människa, — sade modern, när intendenten aflägsnat sig.

— En ovanlig människa, åtminstone, — svarade flickan, — men jag tror aldrig, han är riktigt klok. Grundsatser tyckes han dock ha och är i det hela en välvillig man. Hvad säger du om honom?

— Ge mig mitt nystan, barn, — svarade kammarrådinnan.

— Nej, men säg någonting... säg, om du tycker om honom eller ej, — upprepade flickan.

Modern svarade endast med en halft sorgsen, halft resignerad blick, som uttryckte: jag vet ingenting.

* * *

Emellertid hade intendenten gått ner till hamnen och tagit sin båt för att ro ut till skären. Sommarvärmen hade rådt en månad härute, så att luften var het; men drifisarna kommo ännu norrifrån, där en ovanligt sträng vinter vid stränderna framkallat bottenfrysningar, hvilka nu, drifvande söderut, afkylde vattnet, så att de lägre luftlagren höllo sig vid en större täthet än de öfre och strålbrytningen därigenom vanställde skärens yttre och åstadkommit de praktfullaste hägringar under de sista dagarna. Dessa skåde-

spel hade gifvit anledning till långvariga tvister mellan intendenten och damerna och i hvilka dispyter fiskarfolket blifvit inkallade till skiljedomare såsom varande mest kompetenta, då de sett dessa naturfenomen sedan barndomen. Och när en morgon de ljusröda gneisskären genom strålbrytningen sträcktes i höjden och genom luftlagrens olika täthet syntes lagrade såsom Normandies faläser, förfäktade fröken Maria den åsikten, att det verkligen var dessa kalkstensklippor, som genom en för vetenskapen ännu outredd naturlag reflekterades ända hit in i Östersjön. Samtidigt hade dyningarnas hvita svall i strandstenarna genom refraktionen förstorats och mångdubblats, så att det verkligen såg ut, som om en flottilj normandiska fiskarbåtar loverade under faläsen. Intendenten, som förgäfves sökt gifva den enda riktiga förklaringen och därmed borttaga det öfvernaturliga, helst folket ur fenomenet ville draga spådomar naturligtvis om förestående missöden och denna tro på olycksödet kunde inverka förlamande på deras företagsamhet, fann sig försatt i den belägenheten, att han måste uppträda först som trollkarl för att vinna folkets öra, med beslut att sedan aflägsna det underbara, sedan han talat om, hur han gjort sin trollkonst.

Därför hade han frågat de troende, om de äfven skulle tro, att det var en spegling af Italien de sågo, om de fingo se ett italienskt landskap; och då svaret blifvit ja, beslöt han sig för att förena det nyttiga med det nöjsamma

och genom några små förändringar framställa sitt till fröken Marias födelsedag utlofvade syd-ländska landskap, så att det vid nästa hägring skulle uppstiga i horisonten i en stor skala, sedt genom det kolossala förstoringsglas, som de olika täta luftlagren erbjödo.

Sittande i sin båt viserade han nu Svärds-holmen med dioptern, hvars linser han betydligt förstärkt. Det gällde nu först att få det mest karakteristiska i formationen eller de lagrade bergarterna att stiga upp, och detta hade naturen delvis undangjort. Därpå behöfde han en pinie, en cypress, ett marmorpalats och en terrass med spalierade oranger.

Sedan han därför observerat och tecknat skärets kontur, hade han planen klar och landade snart med sin båt, i hvilken han instufvat ett järnspett, en skeppsskrapa, en rulle zinktråd och en pyts gulockra med en stor tjärborste jämte yxa, såg, spik och ett förråd dynamitpatroner.

När han kommit i land och packat upp sina saker, kände han sig som en Robinson, den där skulle gå lös på och upptaga en kamp mot naturen, men nu så mycket skarpare och seger-vissare, som han medförde alla kulturens hjälp-medel. Sedan han uppställt ett landtmätarbräde på stativ och därpå ställt diopterlinealen, grep han sig an.

Bergåsen, hvars stupade skikt lyckligt här-made söderns sedimentära lager, behöfde han endast skrapa ren från lafvar, där sådana funnos,

men lemna några horisontela linier mörkare än lagren. Det var icke något tungt arbete, utan skeppsskrapan for öfver den glatta ytan som en retoucherpensel på en dekorationsmålares stora duk.

Ibland kom det öfver honom ett äckel, att han satte bort tid och krafter på barnsligheter, men den kroppsliga ansträngningen jagade blodet åt hufvudet, så att han såg småsakerna större, kände något af Titan, som stormade skapelsen, korrigerade upphofsmannens kråkfötter, vrickade på jordaxeln så att söder kom liten smula åt norr.

När han så randat bergväggen, hvars yta icke behöfde vara mer än några meter lång, då den skulle mångfaldigas af luftlagren, tog han fatt på pinietillverkningen. På bergknallens kam stodo en grupp halfstammiga tallar, hvilka tillsammans endast brukade hägra som ett skogs-bryn. Det gällde nu att fälla ett halft dussin för att isolera den bästa och den som silhouetterade sig mot luften.

Att såga ner de öfvertaliga var en half timmes göra. Den kvarlåtne var en slank en, hvars hela växtlighet samlat sig i kronan, just därför att de andra, stående tätt inpå, hindrat grenbildning på stammen. Men nu måste han med yxan gallra kronan, så att den utmärkande paraplyställningen med dess spröt kom fram. Det var lätt gjordt, men när han sedan viserade sin skapelse i dioptern, såg han, att stilen ännu icke var full-

komlig, utan att toppgrenarna måste med zinktråd stagas uppåt och sidogrenarna något neråt och utåt. När pinien var färdig, tog han ett glas vin och utsåg råmaterialet till cypresserna. Detta gaf sig snart själf i ett par toppiga enar, hvilka han endast behöfde välja, så att de stodo mot luften, hvarpå yxan och knifven putsade. Men som de stodo väl ljusa, tog han ett ämbar vatten, i hvilket han löste kimrök, och med lösningen stänkte han dem, tills de fått en riktig kyrkogårdsfärg.

När han så beskådade sitt verk, blef han hemsk till mods, erinrade en mörk historia om flickan, som trampade på brödkakan, och när de hvita måsarna upphäfde rysliga skrik öfver hans hufvud, tänkte han på de två svarta korparne, som kommo från himlen att hämta själen till helvetet.

Sedan han suttit en stund, så att blodet återvändt till hjärnan, log han åt sitt verk och åt sin barnsliga fruktan. Om naturen icke gått precis så hastigt till väga vid arternas uppkomst, så var det icke brist på vilja, utan bara på förmåga.

Nu gällde det marmorpalatset; men som han utgått från det och spekulerat ut allt hemma på sin soffa, så var det arbetet icke stort svårare än det andra.

Kalkskiktet låg alldeles stupadt färdigt att bli façaden, visserligen endast några kvadratmeter, men mer behöfdes ej, och det fordrades endast att lösa euritplattorna, som genom vittring

remnat, ifrån kalken. Järnspeppet visade sig i början tillräckligt, men vid foten måste han lägga en dynamitpatron i skrefvan.

När skottet small af och flisorna regnade ner, erfor han något af skaldens längtan att få på en gång hålla ner i en vulkan de stående arméernas ammunitionsvagnar och befria menskligheten från tillvarons smärta och utvecklingens besvär.

Nu var marmorplattan emellertid blottad, och den korniga kalkstenens kristaller gnistrade som toppsocker i solskenet. Med sina färgpytsar drog han nu upp en rusticerad sockel och tecknade två små kvadratiska fönster. På bergpallen ofvanför slog han ner två störrar, lade en tredje midt öfver och band fast, så att det hela bildade en pergola. Sedan behöfde han endast upplyfta mjölonrefvorna, som voro famnslånga, och fläta omkring stängerna, så var vinrankan på sin plats och hängde ner i festoner.

Slutligen retoucherade han terrängen med en kanna saltsyra, utspädd i sin mängd vatten, hvarigenom uppstod en lysande schattering i gröngräset, som skulle föreställa fläckar af *Bellis* eller *Galanthus*, dem han sett karakterisera romerska Campagnan, när den »andra våren» infann sig i oktober efter vinskördens slut.

Och därmed var hans arbete färdigt.

Men det hade dragit ut till aftonen. För att få undret att göra tillbörlig verkan återstod likväl att kunna bebåda i förväg dess inträdande

och allra bäst bestämma dagen. Nu visste han, att stark värme rådt i södra Europa och att därför en nordlig vind icke länge kunde vara borta. Den hade nu stått på osten en tid, medan barometertrycket i Nordsjön varit lågt. Drifis låg, enligt rapporterna, vid Arholma, och så fort vinden kantrade några streck åt norr, måste drifisen följa den strömfåra, som går vester om Åland, när Bottniska bassängen tömmer sig i Östersjön. Kunde han bara få nordlig vind den ena dagens afton, så var han säker, att den stod ett par dagar, och som med densamma alltid följde klar luft, skulle han åtminstone dagen förut kunna förespå fenomenets uppträdande; och var han så långt kommen, blefve timman en bisak, ty hägring uppträdde endast några timmar efter solens uppgång, vanligen mellan klockan tio och tolf.

När han nu inträdde i sin kammare, stängde han dörren för att få sätta sig till sitt arbete, sitt stora arbete, som han planerade sedan tio år och ämnade ha färdigt vid sitt femtionde; målet, som uppehöll hans lif och hvilket han bar på som sin hemlighet. Han njöt i tanken på att få ega sig själf några timmar, ty de veckor, som förflutit, sedan de båda fruntimren ankommit, hade han hvarje afton varit upptagen med att hålla dessa sällskap, och det, som skulle bli en hvila och ett nöje, hade blifvit ett tvång och ett arbete. Den unga flickan älskade han, och han ville lefva med henne i äktenskap, i

fullständig förening, där den lediga stunden improviserades till förtroenden och hvila, men detta halfhetstillstånd, där han skulle på bestämda timmar infinna sig och antingen han var disponerad eller ej konversera, plågade honom som en tjänstgöring. Hon hade slagit sig fast på honom och tröttnade aldrig att ta emot, helst han egde förmågan att alltid vara ny och underhållande, men han, som aldrig fick något, kunde i längden finna behof af att förnya sig. Men när han då drog sig tillbaka, blef hon orolig, nervös och pinade honom med frågor om huruvida hon var för efterhängsen, hvarpå han ej kunde som väl uppfostrad svara ja.

Nu öppnade han sitt manuskripts-kåp, där kartongerna lågo ordnade med anteckningar, små lappar med improviserade tankar öfver observationer, uppfästa på halfark som ett herbarium, och hvilka han roade sig med att ordna och ordna om igen efter nya indelningsgrunder för att utröna, om verkligen företeelserna kunde ordnas på så många sätt, som hjärnan ville, eller de verkligen endast kunde ordnas efter en enda indelningsgrund, såsom naturen lagrat dem, om verkligen naturen hade gått till väga efter en lagbunden ordning. Denna sysselsättning väckte hos honom föreställningen om att han var den verkliga ordnaren af kaos, som skilde ljus och mörker, och att kaos upphörde först med uppkomsten af det urskiljande medvetenhetsorganet, då ljus och mörker i verkligheten ännu icke

voro skilda. Han berusade sig vid denna tanke, kände, huru hans jag växte, huru hjärncellerna grodde, sprängde sina skal, förökade sig och bildade nya arter af föreställningar, som skulle en gång gå ut i tankar, falla i andras hjärnmassor som jästsvampar, få millioner att, om ej förr, så efter hans död, vara drifbänkar åt hans tankefrön . . .

Det knackade på dörren, och med exalterad röst, som om han blifvit störd i ett lönligt möte, frågade han, hvem det var.

Det var en helsning från damerna med förfrågan, om icke intendenten ville komma ner.

Därpå svarade han med en återhelsning, att han icke hade tid i afton, emedan han måste arbeta, så vida icke hans närvaro var påkallad af någon mera tvingande omständighet.

Så blef det tyst en stund. Som han trodde sig bestämdt veta, hvad som nu komme att följa, lemnade han det afbrutna arbetet och städade undan sina manuskript, hvilket göromål han just slutat, då han hörde kammarrådinnans steg i trappan. I stället för att vänta en knackning öppnade han dörren och helsade med en fråga: Fröken Maria är sjuk?

Modern studsade, men hemtade sig strax och bad doktorn komma och se på henne, då det var omöjligt få läkare.

Intendenten var icke-medicinare, men hade läst sig igenom elementerna af patologi och terapi, observerat sig själf och alla sjuka, som

kommit inom hans krets, samt filosoferat öfver sjukdomarnas och läkemedlens natur och slutligen upprättat en terapi, som han brukade för sig själf. Han lofvade därför att komma om en half timme och medföra läkemedel, sedan han hört, att flickan låg i konvulsioner.

Det hade nämligen icke varit svårt för honom att utgissa sjukdomens natur. Då första budskickningen icke haft något att förmåla om sjukdomsfall, måste detta ha inträffat emellan de båda buden och ha varit en följd af hans vägran att komma, alltså ett psykiskt illamående, som han så väl kände igen och som gick under det ännu sväfvande namnet hysteri. Ett litet tryck på viljan, en hindrad önskan, en korsad plan, och strax följde en allmän nedsättning, under hvilken själen sökte förlägga smärtorna inom kroppen utan att kunna lokalisera dem. Han hade i farmakodynamiken sett så ofta bredvid läkemedlens namn och deras verkan små försiktiga tillägg »på ett ännu ej känt sätt» eller »hvars verkningsätt är ofullständigt känt» och hade genom iakttagelse och spekulation trott sig finna, att just på grund af andens och materiens enhet, läkemedlet verkade både kemiskt-dynamiskt och psykiskt på en gång. En nyare tids medicin hade utstrukit läkemedlet eller det materiela underlaget och antagit i hypnotismen en rent psykisk eller i diet och kroppsrörelser en vulgär, ofta skadlig mekanisk metod. Dessa öfverdrifter ansåg han vara nödvändiga och välgörande öfver-

gångsformer, oaktadt försöken kräft sina offer, såsom då man med kallt vatten ref upp nervösa personer i stället för att lugna dem med varma bad eller tröttkörde svaga med våldsamma promenader i rå luft.

Han hade ansett sig finna, att de gamla läkemedlen kunde tjäna ännu liksom åskådningmateriel, populärt taladt, för att väcka och ändra stämningar, och likasom den gruppen adstringentia verkligen åstadkom en sammandragning af magsäcken, så framkallade desamma likasom en koncentrerung af själens spridda krafter, hvilket den förslappade drinkaren visste af erfarenhet, då han om morgonen drog upp sitt utgångna verk med en bitter.

Denna kvinna kände sig illamående i kroppen utan att direkt vara det. Därför komponerade han nu en serie läkemedel, af hvilka det första skulle framkalla ett verkligt fysiskt illabefinnande, hvarigenom patienten skulle tvingas att lemna det sjukliga själstillståndet och få det rent lokaliseradt i kroppen. Till den ändan uttog han ur sitt husapotek den vidrigaste af alla droger eller dyfvelsträck, som bäst kunde framkalla tillståndet af allmänt illamående och i så stor dos att verkliga konvulsioner skulle uppstå, det vill säga: hela fysiken med luktsinnet och smaken skulle resa sig i revolt mot detta för kroppen främmande ämne och alla själens funktioner rikta sin uppmärksamhet på att aflägsna detta. Därmed vore de inbillade smärtorna

glömda, och det gällde sedan endast att efter hvarandra framkalla öfvergångar från den ena vidriga förnimmelsen ner genom allt svagare, tills slutligen befrielsen från det sista stadiet genom en uppåtstigande skala af kylande, täckande, mjukande, mildrande medel återväckte en fullkomlig lustkänsla såsom efter genomgångna mödor och faror, hvilka det är ljuft att minnas.

Efter att ha klädt sig i en hvit cachemir-jacquette och knutit en crèmefärgad halsduk med svaga ametistfärgade randningar, påtog han för första gången sedan damernas ankomst sitt armband. Hvarför allt detta, kunde han icke säga; men han gjorde det under inflytandet af en stämning, hemtad från sjukbädden, han skulle besöka, och som han framkallat inom sig. Och när han nu såg sig i spegeln utan att observera sitt ansikte, märkte han, att hans yttre stämde mildt, sympatiskt men äfven ovanligt och dragande uppmärksamheten till sig, utan att uppöra en nervös person.

Därpå samlade han sina rekvisita såsom en magiker, den där går att göra konster, och gaf sig i väg till sjukbädden.

När han blifvit ledd in i kammaren, såg han flickan ligga på soffan, iklädd en persisk morgonrock och med utslaget hår. Ögonen voro onaturligt stora och stirrade föraktligt på den inträdande.

Intendenten kände sig ett ögonblick förlägen, men endast ett ögonblick, hvarpå han gick fram och fattade hennes hand.

— Hur är det med er, fröken Maria? — frågade han deltagande.

Hon skärpte ögat, som om hon ville se igenom honom, men svarade intet.

Han tog upp sitt ur, räknade pulsslagen och sade:

— Ni har feber.

Detta ljög han, men han måste vinna hennes förtroende, och det hörde till kuren.

Flickans ansikte ändrade också strax uttryck.

— *Om* jag har feber! Oh, jag tror, att jag brinner upp!

Hon hade fått beklaga sig, och den fiendtliga stämningen mot den inträdande hade gifvit vika, så att ledningskontakt kunde uppstå.

— Vill ni lofva att lyda min ordination, så skall jag bota er, — upptog intendenten samtalet, under det han lade sin hand på hennes panna.

Vid ordet lyda kände han, hur patienten räck till, som om hon icke alls ville lyda, men i detsamma föll armbandet ner inunder manschetten, och den inbillningssjukes motstånd upphörde.

— Gör med mig hvad ni vill, — svarade hon undergifvet, under det hon höll ögonen fästa på den gyllene ormen, hvilken fascinerade henne och väckte hennes fruktan för något okänt.

— Jag är inte läkare till yrket, som ni vet, men jag har studerat konsten och vet så mycket som behöfs för tillfället. Här har jag en drog, som är mycket svår att ta, men den brukar

vara ofelbar. Jag är ingen hemlighetsmakare och skall säga er, hvad jag ger er in. Detta är gummi-resina (*Asa fætida*), som beredes af roten till en mångårig ört, hvilken växer i stengiga Arabien.

Flickan lystrade vid ordet Arabien, som förmodligen väckte några tankar på vällukter, hvilka icke kunde nedtysta lady Macbeths stinkande brott.

Hon tog därför emot skeden och luktade på innehållet. Men i samma ögonblick kastade hon hufvudet tillbaka och utropade:

— Jag kan inte!

Han lade sin arm om hennes nacke, kraftigt och mildt, räckte skeden ännu en gång och jollrade:

— Visa nu, att ni är ett snällt barn!

Därpå hällde han i henne drogen, utan att hon kunde göra motstånd.

Hon föll tillbaka mot soffdynorna, och hennes kropp vred sig under smärtorna af det vidriga intrycket, som det hvitlökslukande hartset framkallat; och hennes ansikte uttryckte en fasa, såsom om allt ondt och motbjudande i denna världen hopat sig öfver henne. Och med bedjande röst anhöll hon få vatten för att befria sig från kvalen.

Det fick hon ej, utan hon måste lägga sig ned och öfverlemna sig på nåd och onåd åt de obehagliga känslor läkemedlet väckt.

När han nu såg henne upplöst af vämjelse, framtog han sin drog numro två.

— Nu, fröken Maria, är ökenvandringen i steniga Arabien slut och nu skall ni upp på alpen och dricka bergluft, koncentrerad i den raska Gentianans bäska rot, gul som solskenet, — sade intendenten med en uppmuntrande, manhaftig stämma.

Viljelös mottog flickan den bittra drogen och for tillsammans, som om man stött en knif i henne. Men strax därpå reste hon sig, som om hennes spridda krafter ryckt tillhopa och energien kommit igen, Det våldsamma medlet hade förtagit det förras vidriga smak, men retade maghinnorna genom sin skärpa, och ökade pulsen.

— Nu ska vi släcka elden med täckena, — fortfor intendenten. — Och nu gå vi till Bretagnes hafsstrand att hemta balsam i den milda Caraghéen-algen. Känner ni, hur mjukt limmet lägger sig skyddande öfver de angripna magväggarna; och märker ni doften af hafvets salter.

Ett stilla lugn bredde sig öfver patientens upphetsade ansikte, och som läkaren nu ansåg henne kraftig nog att höra på hans tal, började han reminiscera Bretagnes kuster, seglingar på Atlanten, lifvet hos fiskarne i Quimper och sjöfågelsjakter vid Sarzeau.

Hon följde med hans berättelse, men syntes ännu något tröttad, hvarför han afbröt och gaf henne en symfoni, han kallade, och som återgaf i text den klassiska Rutan, känd såsom vin-

krydda af medeltidens brudfolk, den himmelska Angelica, den familjedoftande krusmynten, med en liten touche af Cardebenedikt för att hålla friskheten vid makt och ett grand enbärsolja för att få tala om skogen.

Han liksom masserade henne med stämningar, ryckte henne från sjukliga tankar genom att låta henne färdas i fantasien från plats till plats, beresa hela Gamla och Nya världen, få visioner af alla slags landskap, alla folkslag, alla klimat. När hon syntes trött, gaf han henne en sked citronsaft med litet socker, som kylde och mildrade, så att hon efter en passerad förfärlig halftimme mottog den enkla förfriskningen som en stor njutning, hvilken förmådde henne att le.

— Vänd er nu åt väggen, — bad intendenten, — och låtsas sofva i fem minuter, medan jag går ut och talar vid kammarrådinnan.

Intendenten, som kände sina krafter svika, måste gå ut i friska luften för att hämta sig. Och han behöfde endast kasta en blick ut öfver den halfjusa natthimlen, ut öfver det stålblå hafvet, sluta ögonen och försöka att tänka på ingenting för att känna, huru den i oordning bragta hjärnan likasom lade sig till rätta igen och fortsatte sin växande, lidande gång framåt, efter att ha vridits baklänges ett stycke.

Men under det han sålunda blef stående med armarna öfver bröstet, halfsofvande, hörde han dock en tanke surra i ena örat: Ett barn på trettiofyra år!

Så vaknade han och steg in i stugan igen.

Fröken Maria satt på soffan med det upplösta håret behagsjukt kastadt omkring sig, men såg eljes fullkomligt frisk och nyter ut.

Intendenten framtog nu ur sin korg en flaska syracusavin och ett paket ryska cigarretter.

— Nu skall ni låtsas, att ni är frisk, — sade han, — och att vi träffas efter en lång resa. Därpå skall ni dricka ett glas sött sicilianskt vin och röka en cigarrett, ty det hör till kuren.

Flickan syntes göra en ansträngning att dölja okända lidanden, men drack, allt under det hon höll ögonen fästa på armbandet.

— Ni ser på mitt armband, — bröt intendenten tystnaden.

— Nej, det gjorde jag inte, — förnekade flickan.

— Det fick jag af en kvinna, som naturligtvis är död, eftersom jag inte lemnat igen det.

— Har ni älskat, ni? — frågade flickan, starkt betviflande.

— Ja, men med öppna ögon! När man eljes anser det berömvärdt att bruka sitt förnuft, hvarför skulle man då släcka det, när man ämnar taga ett af de viktigaste stegen i lifvet?

— Jaså, man skall vara beräknande i sin kärlek?

— Starkt, otroligt beräknande, när det gäller att släppa lös en af de vildaste drifterna!

— Drifterna?

— Drifterna! Ja!

— Ni tror inte på kärleken?

— Ni framställer frågor, som icke ega något svar! Tro på kärleken i allmänhet? Hvad menar ni med det? Det finns en massa arter af kärlek, som äro motsatta som svart och hvitt! Inte kan jag tro på båda på en gång, alla på en gång.

— Och den högsta arten?

— Den intellektuela; i tre etager dock som det engelska huset. Öfverst arbetsrummet, under sofrummet och köket i jordvåningen.

— Så praktiskt! Men kärleken, den stora, är icke beräknande, den har jag föreställt mig som det högsta, som en storm, ett åskslag, ett vattenfall!

— Som en rå, ohejdad naturkraft? Så uppenbarar den sig hos djuren och lägre varieteter menniska...

— Lägre? Äro inte alla menniskor lika?

— Jo, jo! Alla menniskor äro lika som två bär; ynglingar och gubbar, män och kvinnor, hottentotter och fransmän. Visst äro de lika! Se på oss två bara! Fullständigt lika, bara skägget, som står oss emellan! Förlåt, min fröken, nu ser jag, att ni är frisk, och nu lemnar jag er. Sof godt!

Han hade rest sig och tagit sin hatt, men i nästa ögonblick stod flickan vid hans sida med hans båda händer slutna mellan sina och med samma slags blick, hvarmed hon första gången besegrat honom, bad hon: stanna!

Under dessa brinnande blickar och dessa handtryckningar erfor han något som han tänkt sig en ung flicka skulle känna, då hon stod under inflytande af en förförares eldiga angrepp. Han blef förvirrad, och det uppreste sig inom honom en känsla af kränkt blygsamhet, sårad manlighet. Han lösgjorde sina händer, drog sig tillbaka och sade med lugn stämma, skärande af konstlad köld:

— Besinna er!

— Stanna, eller jag söker er på ert rum! — ljöd flickans exalterade svar, som tycktes innebära en hotelse utan vädjan.

— Då stänger jag min dörr!

— Är ni en man, ni? — klingade i ett hårdt skratt hela utmaningen.

— Ja, i så hög grad, att jag vill vara både den väljande och den angripande, och jag tycker inte om att bli förförd!

Därmed gick han och hörde bakom sig ett buller, som om en människokropp fallit omkull och slagit sig mot möbler.

När han kom ut, höll han på att vända om, ty han befann sig af själsansträngningen i ett svaghetstillstånd, som gjorde honom mycket mottaglig för intryck af andras lidanden. Men när han blifvit ensam några sekunder och samlat sig, så att hans styrka återvändt, kände han sig fast besluten att bryta detta förhållande, som hotade att inkräkta på hela hans själslif, och att i tid klippa af förbindelsen med en kvinna, som så tydligt visat, att det endast var hans kropp hon

åtrådde, under det hon utspydde hans själ, den han ville gjuta in i denna liflösa köttbild. Hon njöt af klangen i hans röst, men tankarna tog hon ej emot i andra fall, än där de voro till direkt gagn; han hade ofta öfverraskat henne med att betrakta linierna i hans figur, och hon brukade understundom tanklöst fatta om hans öfverarm, hvars svällande muskel bildade en vulst under det mjuka klädet. Han erinrade nu dessa många utmaningar vid badet, vid seglingar, vid uppstigandet i utkiken, som han aldrig besökte, emedan det oroade hans nervsystem att stå på en höjd utan tillräckligt stöd. Och nu i afton, när han sett detta utbrott af ohejdad moderpassion, insåg han med fruktan, att denna kvinna icke var af den utvecklade ras, som kunde individualisera sin kärlek till en viss, att han för henne endast spelade rolen af den outhärliga köns motsättningen i allmänhet.

Han hade vandrat ner till stranden för att svalka sig, men natten var ljum. Hafvet hade stannat sin gång, och i nordvest låg himlen svagt melonfärgad, men ute i öster öfver vattnet hvilade natten. Strandklipporna voro ännu ljumma, och han satte sig i en af dessa många hvilstolar, dem kölden sprängt ut och böljorna slipat glatta.

Det nyss genomlefvade drog förbi honom, och nu, när sinnet lugnat af, såg han händelsen i ett annat ljus. Så hade ju alltid hans dröm varit, att han skulle väcka en kvinnas kärlek i den grad, att hon skulle komma tiggande, krypande

till honom, sägande: jag älskar dig; värdigas älska mig! Så vore ju naturens ordning, att den svagare nalkades den starkare med ödmjukt sinne och icke tvärt om, ehuru det senare ännu var fallet med dem som lefde i kvarlevor af vidskepliga föreställningar om något mystiskt öfverhögt hos kvinnan, sedan likväl forskningen uppdatat, att det mystiska endast var oreda och det öfverhöga endast en diktsamling af den manliga driftens sammanpressade begär.

Nu hade hon kommit så, som han drömt sig det; den från fördomar befriade kvinnan af en ny tid hade visat hela sitt inres glödande natur. och han hade dragit sig tillkaka. Hvarför? Kanske att häfdens och vanans bud ännu regerade honom! Ty det låg ju intet oblygt i hennes utbrott, intet spår af skökans utbudande, icke en ohöfvisk åtbörd eller fräck min! Hon älskade honom på sitt sätt! Hvad kunde han begära mer, och med en sådan kärlek kunde han trygg anknyta sig vid henne, då kanske icke mången man kunde skryta med att ha tändt en sådan låga. Men han kände ingen stolthet öfver att ha vunnit henne, ty han kände sitt värde, han erfor snarare ett tryckande ansvar, som han ville bli fri ifrån. Och därför måste han resa.

I tankarna satt han nu och packade sina saker. Han plockade ihop från skrifbordet och såg den tomma, gröna duken; tog bort lampan, som spridt ljus om kvällen och gnistrande färg om dagen. Och där blef ett tomrum. Klädde

af väggarna deras taflor och väfnader, och de hvita, trista, matematiska figurerna stego fram; lyfte ner böckerna från hyllorna, och den rysliga ödsligheten grinade emot honom, enformigheten, nakenheten, fattigdomen!

Och så kom tröttheten af kroppsansträngningen, resefruktan med dess förlamande verkan; ängslan för det okända, dit han nu skulle kastas; saknaden af det invanda och af hennes sällskap. Och han såg den unga flickan i sin barnsliga och dock majestätiska skönhet; hörde hennes klagan, såg hennes bleknade kinder, som en annan skulle komma att rodna igen efter en tids förlopp.

Så hade han lidit igenom alla skilsmässans kval en hel kvart, hvilken förefallit honom lång som timmar, då han i sommarnattens halfskymning såg en kvinnogestalt teckna sig mot den ljusa himmeln uppe på berget. De härliga konturerna, dem han kände så väl, antogo ännu ädlare proportioner mot den numera blekgula skyn, hvilken lika väl kunde vara slutet på en solnedgång som början på en soluppgång. Hon tycktes komma ifrån tullstugan och syntes söka något eller någon. Barhufvad och med håret ännu hängande kring axlarna, kastande med hufvudet för att spana, syntes hon plötsligen ha upptäckt, hvad hon sökte, och med raska steg störtade hon ner till stranden, där den återfunne var sittande, orörlig, utan makt att fly, utan vilja att ge sig till känna. Och framkommen föll hon

ner, lade sitt hufvud i hans knä och talade vildt, blygt, bedjande, som om hon ville förintas af skam utan att kunna lägga band på sin tunga.

— Gå icke ifrån mig, — snyftade hon. — Förakta mig, men haf förbarmande! Älska mig, älska mig, eller jag går dit, därifrån jag aldrig mer kommer tillbaka!

Nu vaknade hos honom hela mannaålderns oerhörda kärleksträngtan. Men när han såg kvinnan för sina fötter, väcktes äfven mannens nedärfda riddarkänsla, som i sin maka ville se herskarinnan icke slafvinnan, och han reste sig, lyfte upp henne, lade sin arm om hennes lif och tryckte henne till sig.

— Vid min sida, Maria, icke vid mina fötter, — sade han. — Du älskar mig, ty du visste, att jag älskade dig, och nu är du min, för lifvet. Och du kommer aldrig lefvande ur mina händer, hör du! För hela det långa lifvet. Och nu sätter jag dig på min tron och ger dig makten öfver mig och mitt, mitt namn och min egen- dom, min ära och min gärning, men glömmet du, att det är jag, som förlänat dig makten, och missbrukar du den eller öfverlåter den, så störtar jag dig som en tyrann så djupt, att du aldrig skall se solen lysa mer! Men det kan du inte, ty du älskar mig, icke sant, du älskar mig?

Han hade satt henne ner i bergstolen, böjt knä och lagt sitt hufvud i hennes sköte.

— Jag lägger mitt hufvud i dina knän, — fortfor han, — men klipp icke mitt hår, medan

jag sofver vid din barm; låt mig lyfta dig, men drag icke ner mig; blif bättre än jag, ty det kan du, då jag skyddar dig från beröringen med världens smuts och elände, som jag skall ta uti; adla dig med de stora egenskaper, som jag saknar, så blifva vi tillsammans ett fullkomligt helt.

Hans känslor började få tankens kyliga färg och syntes vilja släcka hennes exaltation, så att hon afbröt honom med att lägga sitt glödande ansikte mot hans, och när han icke besvarade hennes smekning, tryckte hon en brinnande kyss på hans mun.

— Du, barn, — sade hon, — törs du icke kyssas, när ingen ser det!

Då sprang han upp, grep henne om nacken och kysste henne på strupen upprepade gånger, tills hon lösgjorde sig och med ett skratt ställde sig upprätt framför honom.

— Du är ju en riktig liten vilde, — bannade hon.

— Vilden finns där, akta dig! — svarade han, och så tog han henne om lifvet, och de vandrade framåt i den ljumma sanden, som hviskade om deras fötter.

Och nu blixtrade fyren i fjärran, sedan luften svalat af sig och daggen fallit. Ute från bådarna hördes skälarnas rop som från skeppsbrutna.

De gingo en timme och flere, och de talade om första mötet, om de hemliga tankarna då och då, om framtiden, om den stundande vintern, om utländska resor; och under tiden kommo de

ut på udden, där stenkumlet med korset stod rest till åminnelse af ett skeppsbrott med drunknade.

Plötsligt sågo de två skuggor skymta, smyga undan och försvinna.

— Det var Vestman och svägerskan, — sade Borg. — Fy! Om jag vore mannen, skulle jag sumpas henne!

— Inte honom? — kastade flickan fram, mera bjärt än hon ville.

— Han är inte gift! — svarade Borg kort; — det är skilnaden!

Det blef tyst, obehagligt, så att man började leta samtalsämnen, och under tiden hviskade tankarna, som löst sig ur förtrollningen; och han längtade redan tillbaka till förtrollningen, till ruset, som förblindade, som gjorde grått till rosenrött, som byggde pedestaler, som satte guldkanter på spräckt porslin.

I detsamma vände de vid bergsväggen för att anträda återfärden. Vinden, som sofvit, började nu dra emot, och i sin beklämning kände den väckta älskaren, huru det fläktade svalt. Det var nordan, som han väntat och hvilken han nu helsade som räddaren. Ty i en sekund, då flickans motsägelse i en lifssak likasom knäckt sönder något i honom, så att han känt, det hennes väsen endast kunde lödas vid hans, icke hopsmältas, om ej han först uppgifvit motståndet och öfverlemnat sig helt och fullt, grep han nu ögonblicket att stiga upp igen utan att trampa henne.

— Hvarför hatar folket mig? — frågade han helt tvärt.

— Därför att du är dem öfverlägsen, — undslapp det flickan, utan att hon märkte, hvilken bikt hon afgaf.

— Det tror jag ej, — svarade han, — ty deras förstånd räcker icke till att uppskatta min öfverlägsenhet.

— Deras hat kan förvända synen på dem!

— Utmärkt svaradt! Men om de fingo se underverket, skulle deras ögon öppnas?

— Kanske! Om undret väckte fruktan.

— Nå, så ska de få undret! I morgon klockan tio skall järtecknet ske!

— Hvilket?

— Det som jag lofvat dig!

Flickan såg med häpnad i hans ansikte, som om hon ej trodde, hvad han sade. Därpå invände hon skrattande:

— Om det blir mulet väder då?

— Det blir det inte, — svarade intendenten bestämdt. — Emellertid, eftersom vi nu ha kommit redan så långt, att vi tala om vackert väder, så kan vi också tänka på hvad din fru mor skall säga om detta.

— Det lägger hon sig inte i, — svarade flickan genast.

— Förvånande att inte en mor fäster vikt vid, med hvilken man hennes dotter går att binda släktskap och hvars namn hon skall bära! Kan det vara henne likgiltigt?

— God natt nu! — afbröt fröken Maria och sträckte fram sin mun att bli kysst. — I morgon bittida kommer du på visit! Inte sant!

— Helt visst, — svarade han, — helt visst! Och hon gick.

Men han blef stående på sin plats och såg hennes ranka figur höja sig mot den nu svafvelgula skyn, när hon steg upp på bergskullen; och när hon kommit högst upp, vände hon sig om, kästade en slängkyss, och så syntes hon sjunka bakom sluttningen, tills han endast såg hennes hufvud med det utslagna håret, som fladdrade i nordanvinden.

ÅTTONDE KAPITLET.

Den följande morgon satt intendentens trolovade vid kaffebordet inne hos sin trolovade, efter att ha utan vidare blifvit mottagen som svärson, erfor han å nyo det samman-satta intrycket af ett stort lugn öfver att vara intagen i en liten krets, där gemensamma intressen sammanhöll till oinskränkt förtroende, och på samma gång en ängslan öfver att behöfva uppgifva sig själf inför dessa mång-faldiga hänsyn, som sympati och släktskap med-föra. Den föregående aftonen hade rusat fram i hans lif, blandande smått och stort, som lifvet erbjuder det; hela hans kärlekshistoria, som han drömt sig med öppna ögon, hade ändock skett med afsiktligt förbundna. Han hade blundat för flickans låtsade eller inbillade sjukdom, blundat så skarpt, att han narrat sig själf att taga den allvarsamt, ty hade han icke gjort så, utan från

första stunden sagt rent ut: stig upp och var frisk, ni är bara inbillningssjuk, då hade hon hatat honom för hela lifvet, och hans mål var ju att vinna hennes kärlek. Nu hade han vunnit hennes kärlek, därför kanske att hon trodde sig ha lurat honom; alltså stod hans kärlek i direkt förhållande till hans lättrogenhet, och när han nu om morgonen åter och åter upprepade den frågan: tror du på din Maria? öfversatte hans utsöfda förstånd detta som så: är jag säker på, att jag kan lura dig? Nej, det fanns ingen kärlek med öppna ögon, och att vinna en kvinna med öppenhet var omöjligt, att nalkas henne med upprätt hufvud, med klara ord var att stöta henne bort. Han hade inträdt med lögn och måste gå på i förställning. Emellertid, medan samtalet nu lekte fram mellan småsaker och känsloutbrott, gafs ingen tid till grubbel, och välbehaget att vara i ett hem mellan två kvinnor gjorde allt så glatt och mjukt, att han öfverlemnade sig åt njutningen att få vara den omhuldade, barnet, den lille, sonen åt svärmodern, att han icke märkte, huru dottern, som redan vuxit modern öfver hufvudet, duande henne och behandlande henne som sitt barn, genom en lätt reduktion småningom tog tonen öfver honom, som kallade hennes jämlike för svärmor. Men det roade honom denna omkastning af naturens ordning, och han hade alltid för sig bilden af jätten, som lät barnen rycka tre strån ur sitt skägg, men endast tre. Som de sutto vid kaffekopparna

och småpratade, hörde de ett sorl af folket nerifrån stranden.

Från fönstret sågo de nu folket samladt på hamnuddarna och stundtals stående orörliga, skyggande för ögonen, stundtals vaggande på båda fötterna, som om marken brände under dem eller som om de ej kunde stå stilla af oro.

— Det är underverket! — utropade flickan och skyndade ut, åtföljd af modern och sin trolofvade.

Utkomna på backen, stannade fruntimren likasom slagna af skräck, när de midt på solklara morgonen sågo en likhvit kolossal måne gå upp öfver en kyrkogård med svarta cypresser simmande på hafsytan.

Intendenten, som icke hade beräknat effekten från denna synpunkt, insåg icke nog hastigt sammanhanget, utan blef själf likblek af den skakning, som åtföljer något monstuöst, oväntadt i den eljes så lagbundna naturen. Han skyndade förbi fruntimren, hvilka stodo förstenade utan att kunna röra sig, och han kom ner till stranden, där folket var samladt. I ett ögonblick fann han lösningen på gåtan. Hans tillämnade marmorpalats hade nämligen blifvit ofrivilligt infattadt i en framskjutande buktig klippväg på ena sidan och på den andra af en talls krona, så att kalkplattan visade sig cirkelrund och med de alltför svagt påmålade fönstren härmande kartan på månens skifva.

Folket, som blifvit varskodda om undrets infallande på utsatt timme, såsom utlofvadt af

intendenten, betraktade den framträdande mannen med skrämde, men vörtnadsfulla blickar, och männen lyfte mot vanan på hattar och mössor.

— Nå, hvad säger ni nu om min hägring? — frågade han skämtsamt.

Ingen svarade, men öfverlotsen, som var den modigaste, pekade uppåt nordvestra himlatrakten, där den verkliga månen hängde blek i första kvarteret.

Underverket var sålunda förkrossande, och det starka intryck, de två månarna redan framkallat, var för djupt att kunna utplånas med en förklaring. Och när intendenten gjort ett försök, hvars början ej afhöordes ens, utan folket stod kvar bedåradt, liksom förälskadt i sin fasa öfver det oförklarliga, upphörde han med hvarje försök att rubba deras tro. Han hade velat gifva dem ett tecken på, att hvarken han eller naturen kunde bryta lagar, och slumpen hade lika fullt gjort honom till trollkarlen.

När han vände sig om, fann han sin trolofvade i extatiskt tillstånd, kvarhållen af modern, men när han nalkades, ryckte hon sig lös, och fallande på knä ropade hon med halft vansinniga åtbörder och ord, som föreföllo lånade från någon spiritistisk cirkel:

— Mäktige ande, vi frukta dig! Tag bort vår fruktan, att vi må älska dig!

Saken hade redan fått en betänklig vändning, och intendenten tillgrep all sin konst att förklara det ofrivilliga undret, men förgäfves. Njutningen

af att vara dårad, för lamningen af fruktan och den bakom lurande äreskänslan att icke vilja vidgå sinnesvillan hade så bemäktigat sig sinnet hos den unga flickan, att inga föreställningar eller bedyranden hjälpte. Modern med sitt orubbliga, lugna jämnmod syntes icke veta, hvar hon var hemma, och hade glömt hela naturfenomenet för sin dotters oroande uppförande.

Men nu hade folkmassan vid stranden genom fröken Marias skrik och åtbörder fått sin uppmärksamhet dragen till henne från skådespelet ute på sjön; och när de sågo den unga kvinnan på knä för den hvitklädde mannen med de djupa, mörka blickarna barhufvad härute på berget, måtte något minne ur bibelhistorien om en ung man, som gjorde underverk, ha föresväfvat dem, ty i en hast klungade de sig tillsammans, började hviska, och på uppmaning af öfverlotsen skyndade en af kvinnorna in i stugan bredvid och återkom med ett tre års barn, som hade ett öppet rötsår på kinden.

Med förmågan att framkalla hägring skulle alltså följa en öfvernaturlig kunskap om sjukdomars botande.

Den rol, som kastades på intendenten, började nu plåga honom öfver höfvan, och när han såg fiskarfolket, lotsar och tullkarlar öfverge sitt arbete, timmermän och snickare lemna bygget på kapellet för att lyssna till hans ord såsom till profetior med undergörande kraft, blef han rädd såsom inför en naturkraft han frambesvurit,

men icke kunde tygla. Ögonblicket var emel-
lertid inne, då han måste uttala sig, bestämdt,
tydligt, och slå ifrån sig.

— Godt folk, — började han. Men så in-
ställde sig reflexionen tyst: huru skulle han börja,
hvilka ord skulle han använda, då hvarje uttryck
fordrade en förklaring, som åter igen förutsatte
förkunskaper, som saknades. Och under de se-
kunder han tänkte öfver, hvilket svalg som låg
emellan dessa och honom, hörde han steg nalkas,
vände sig om och fick se en man, som liknade
en äldre sjöman på permission.

Mannen lyfte på en rund filthatt och såg
något försagd ut till en början, men kommen
närmare, rätade han ut sig och skulle just säga
något, då intendenten befriade honom från för-
lägenheten genom att fråga:

— Är ni kanske stiftelsens predikant, som
väntas?

— Jag är densamme! — svarade den nykomne.

— Vill ni inte säga några ord till folket,
som här befinner sig i uppror inför ett natur-
fenomen, hvilket de icke vilja ha förklaradt och
som jag ej i detta ögonblick kan ge någon tyd-
ning på, — tillgrep intendenten i sin ifver att
komma ifrån denna falska situation.

Predikanten förklarade sig genast beredd.
Strök sitt långa hakskägg och tog upp en bibel
ur fickan.

När folket såg den svarta boken, gick en rörelse genom dem, och en och annan af man-folket blottade hufvudet.

Predikanten hade bläddrat en stund och stannade slutligen; harskade sig och tog upp att läsa:

»Och jag såg, då det bröt det sjette in-seglet, och se, då vardt en stor jordbäfning, och solen blef svart som en säck af hår, och månen vardt hel och hållen såsom blod. Och himmelens stjärnor föllo ned på jorden likasom ett fikonaträd faller sina omogna frukter, när det skakas af en stark vind. Och himmelen försvann såsom en bok, som hoprullas, och alla berg och öar flyttades från sina rum. Och konungarne på jorden och stormännen och befäl-hafvarne och de rike och de starke och alla trälar och frie dolde sig i jordkulor och i bergs-skrefvor och sade till bergen och klipporna: Fallen öfver oss och skylen oss för dens ansikte, som sitter på tronen, och för Lammets vrede. Ty hans vredes stora dag har kommit, och hvem kan bestå?»

Intendenten, som strax märkt, hvilken farlig vändning saken tagit, hade ryckt sin trolofvademed halft våld från det farliga grannskapet, fått henne ner till stranden och ville genom att ställa henne på den rätta synpunkten visa, att det icke var någon måne, som fallit från himmelen, utan endast det italienska landskap, han lofvat styra till på hennes födelsedag.

Men nu var det för sent. Flickans inre öga hade redan sett synen i dess första gestalt, och predikantens upphetsande uttolkning etsade in den första synvillan. Han hade lekt med naturandarna, frambesvurit en fiende till att hjälpa sig, som han trodde, och då hade alla gått öfver till fienden, så att han nu stod ensam.

Under det Maria ännu med blickarna stod fånglad vid predikanten på berget, vände han sig på försök till modern och hviskade:

— Hjälp oss ur detta. Följ med ut till skäret och se, att det är leksaker, ett födelse-dagsskämt.

— Jag kan icke döma i dessa ting, — svarade kammarrådinnan, — och vill icke döma. Men jag tror . . . att ni skola gifta er snart.

Det var ett råd, ett nyktert, prosaiskt, men från denna gamla kvinna, som själf var mor, ljöd det så klokt, helst det tilltalade hans eget skarpa förstånd, ehuru han fann förklaringen något förenklad. Men efter den vink han fått gick han rätt fram till flickan, lade sin arm om hennes lif, såg henne in ögonen med ett leende, som hon måste förstå, och kysste henne så midt på munnen.

I samma ögonblick tycktes flickan befriad från trollmannen uppe på berget, och utan motstånd hängande sig vid sin väns arm följde hon honom nästan dansande till moderns stuga.

— Tack, — hviskade hon med sina blickar i hans, — tack för att du — hur ska jag säga?

— Befriade dig från bergstrollet, — ifyllde Borg.

— Ja, ifrån trollen!

Och hon vände sig om för att se på den öfverståndna faran.

— Inte se sig tillbaka! — varnade fästmannen och drog Maria in genom stugudörren, under det att ett lösryckt ordförråd från bergspredikanten fördes ner till honom af vinden.

NIONDE KAPITLET.

är intendenten vaknade en morgon åtta dagar senare, efter en väl genomsofven natt, blef hans första klara tanke den, att han måste ut från skäret, ut hvart som helst för att få vara ensam, samla sig, återfinna sig själf. Predikantens ankomst hade nämligen haft åsyftad verkan i ena riktningen: att »skrämma packet», så att stojet och råheterna upphörde, men å andra sidan hade intendenten icke kunnat njuta af den nyförvärfvade friden, ty det exalterade tillstånd, i hvilket hans fästmö befann sig, nödgade honom aldrig lemna henne ur sikte. Han hade således sällskapat med henne, formligen vallat henne från morgon till kväll och under ändlösa samtal i religionsfrågor sökt hålla henne fri från predikantens förföriska tal. Allt detta, som han genomkämpat i sin ungdom, fick han

nu ta om, och alldenstund nya motbevis blifvit uppfunna sedan den tiden, måste han redigera om hela sin apologi. Han improviserade psykologiska förklaringar på Gud, tron, undret, evigheten, bönen och inbillade sig, att flickan förstod detta. Men när han efter tre dagar märkte, att hon stod på samma punkt och att denna känslöfvar låg utom rasonnemanget, kastade han alltsammans och sökte genom att väcka det erotiska med en ny känslöfver drifva ut den andra. Men här måste han snart ge tappt, ty att tala om det som skulle lefvas uppdrif endast flickans känslöfver än ytterligare, och han märkte snart, att det fanns hemliga bryggor mellan den religiösa extasen och den sensuella. Från kärleken till Kristus sprang hon så lätt öfver till kärleken till mannen på den breda vindbryggan kärleken till nästan; från återhållsamheten trippade man öfver spången försakelsen till grannen späkningen; ett litet gnabb frambragte den oangenäma känslan skuld, hvilken måste upplösas i lustförmimmelsen försoning.

I sin nöd måste han först rifva upp bryggorna, ställa henne ansikte mot ansikte mot den råa lustan, väcka hennes åtrå efter det timliga, som han skildrade i glödande färger. Men när han så lyckats och drog sig undan i sista ögonblicket, uppstod en misräkningens köld hos henne, och när han då sökte odla upp hennes känslor, leda dem ut i tanken på afkomman och familjen, då ryggade hon och förklarade bestämdt,

att hon inga barn ville ha. Hon kunde till och med begagna ett talesätt med hög kurs inom en viss grupp kvinnor: att hon icke ville bli hans saknade lifmoder eller bära hans arftagare, som hon med lifsfara skulle föda till världen åt honom.

Då kände han, att naturen ställt något emellan dem, som han ännu icke kände: Inbillade sig till tröst, att detta bara var fjärlins fruktan att lägga äggen och dö, blommans misstanke, att fågringen skulle gå sin kos med frösättningen.

Men han hade slitit ut sig på dessa åtta dagar, hans fina tankehjul hade börjat halta i lagren, och fjädern i verket hade blifvit slapp.

Dagen efter en sådan öfveransträngning, då han ville arbeta ett par timmar, var hans hufvud upptaget med skräp. Små ord upprepade sig nästan hörbart för hans öra; åtbörder och miner, dem hon användt under samtalet, hägrade upp; förslag, huru han borde ha svarat då och då och då uppkastades, och en lyckad replik han haft skänkte honom i minnet ett ögonblicks förnöjelse. Med ett ord, hans hufvud var fullsatt med bagateller, och han märkte nu, att han sökt reda ut ett kaos, att han konverserat en skolpojke i stället för att ha bytt tankar med en mogen kvinna, att han gifvit ifrån sig massor af kraft utan att ha fått något igen, att han lagt en torr svamp midt i sin själ och att svampen svällt ut, under det han var blifven torr.

Han var led på allt, trött och längtade ut, ut på en stund, ty fly för alltid kunde han icke.

När han nu såg ut genom fönstret vid femtiden på morgonen, såg han endast en tät dimma, som stod orörlig oaktadt en svag, sydlig vind. Men i stället för att afskräcka honom lockade detta ljusa, mjällhvita mörker, som skulle dölja honom och afsöndra honom från det lilla fragment af jorden, där han numera kände sig bunden.

Barometern och vindflöjeln sade honom, att det skulle bli solsken fram på dagen, och därför satte han sig i båt utan långa tillrustningar, endast försedd med sjökort och kompass, på hvilka han dock aldrig ämnade lita, emedan han hörde ljudbojen en half mil till sjös, just åt det håll, dit han ville för att göra strandhugg.

Han hissade därför på och befann sig snart inne i dimman. Här, där ögat befriades från alla intryck af färg och form, kände han först behaget af isoleringen från den brokiga yttervärlden. Han hade likasom sin egen atmosfär omkring sig, sväfvade fram ensam som på en annan himlakropp i ett medium, som ej var luft utan vattenångor, behagligare och mera läskande att inandas än den torkande luften med dess onödiga sjuttionio procent kväfve, hvilka blifvit kvar utan synligt ändamål, då jordmaterien ordnade sig ur gasernas kaos.

Det var icke någon mörk, rökfärgad dimma utan en ljus, liksom nykokadt silfver, genom hvilken solljuset riktades. Varm som vadd lade

den sig helande omkring hans trötta jag, skyddade för stötar och tryck. Han njöt en stund af denna sinnenas vakna hvila, utan ljud, utan färg, utan lukt, och han kände, huru hans pinade hufvud svalkades af denna trygghet att icke bli berördt af andras.. Han var säker att icke bli frågad, behöfde icke svara, icke tala. Apparaten stod stilla ett ögonblick, sedan alla ledningar blifvit afbrutna, och så började han åter tänka, redigt, ordnadt öfver allt hvad han upplefvat. Men det han nyss genomgått var så underordnadt, så smått, att han först måste låta de sista tidernas marvatten rinna af, innan det kom friskt.

I fjärran hörde han ljudbojen ropa med många minuters mellanrum, och efter ljudet styrde han sin kurs rätt in i töcknet.

Så blef det tyst igen, och endast båtens plask för ut och kölvattnets porlande akter ut gaf honom förnimmelsen af, att han rördes framåt. Men strax därpå hörde han en hafstrut skrika in i töcknet, och i detsamma tyckte han sig höra skvalpet och suset om en båtför såsom akter ut, och när han hojtade för att undgå faran, fick han intet svar, utan uppfattade endast ett schasande i vattnet som när en båt faller af.

Efter åter en stunds segling märkte han i lovert toppen af en mast med storsegel och fock, men af skrofvat eller rorsmannen syntes intet, ty de doldes af den höga dyningsvägen.

Händelsen skulle under andra förhållanden icke stört hans tankar, men nu gjorde den ett

intryck såsom det i hast oförklarliga, hvilket injagar fruktan, hvarifrån blott ett steg leder öfver till tanken på förföljelse. De nyväckta misstankarna fingo ökad fart, då han strax därpå fick se spökbåten liksom inmålad i dimman skjuta förbi sig i lä, utan att han ändock kunde få sikte på rorsmannen, hvilken var dold af spriseglet.

Nu ropade han igen, men i stället för svar fick han endast se båten falla af så mycket, att han märkte det rorsbetten var tom, och så försvann synen in i det allt uppslukande töcknet.

Van att befria sig från fruktan för det okända, uppkastade han genast förslag till förklaringar, men stannade slutligen inför den frågan: hvarför rorsmannen gömde sig; ty att det måste finnas en rorsman i en seglande båt, som icke dref, därom hyste han inga tvifvel. Hvarför ville han bli osedd? I vanliga fall ville man vara osedd, då man gick i orätta ärenden, ville vara i fred eller skrämman någon. Att den okände seglaren icke sökte ensamheten, var antagligt, eftersom han höll samma kurs, och om han ville skrämman en orädd, som icke var mottaglig för vidskepelse, kunde han ha hittat på något bättre sätt. Emellertid höll han sin kurs nedåt bojen, alltjämt och envist förföljd af spökbåten i lä, dock på sådant afstånd, att den endast tecknade sig, som den vore förtätad dimma.

Kommen längre och där vinden friskade, syntes töcknet glesna något, och likt en lång

silfvertacka låg det af tjockan försilfrade solskenet på vågryggarna. Med vindens ökande tilltog bojens rop, och nu styrde han midt in i solljuset, där dimman remnat, rände med starkaste gång fram mot bojen. Och nu låg den där gungande på vågen, cinnoberröd och glänsande fuktig som en urtagen lunga med det stora, svarta luftröret pekande snedt upp i luften. Och när vågen nästa gång sammanpressade luften, höjde den ett rop, som om hafvet röt efter solen, bottenkettingen rasslade, tills den lupit ut, och nu när vågen sjönk och sög tillbaka luften, steg ett vrålände ur djupet som ur en drunknande mastodonts jättesnabel.

Det var det första mäktiga intryck, han haft efter en månad af pjoller och småaktigheter.

Han beundrade människosnillet, som satt denna bjällra på den lömska ulfven, hafvet, att det själf skulle varna sina värnlösa offer. Han afundades denna ensling, som fick ligga fjättrad vid en bottenklippa midt i hafvet och ryta i kapp med vind och våg i dagar och nätter, så att det hördes milar omkring, vara den förste, som helsade främlingen välkommen till hans land, få stöna fram sin smärta och höras.

Synen var hastigt förbi, och halfmörkret slöt sig åter om båten, som nu föll af neråt skäret, dit han ämnat sig att hvila ut. En halftimme låg han på samma bog, tills han hörde strandbränningen dunka, då han föll af för att

taga lä och sköt snart in i en vik, där han kunde hamna.

Det var det yttersta skäret utanför inseglingen och bestod af ett par tunnland röd gneiss utan annan växtlighet än några lafvar på de ställen, där drifisen icke skrapat klipporna alldeles rena. Endast trutar och måsar hade här sin hviloplats och skreko nu alarm under det intendenten förtöjde sin båt och steg upp på skärets hjässa. Där svepte han sig i sin filt, satte sig i en väl polerad klyfta, som gaf honom en bekväm hvilstol. Här, utan vittnen, utan åhörare öfverlemnade han sina tankar åt deras fria lopp; biktade sig inför sig själf, ransakade sitt innersta och hörde sin egen röst inifrån. Bara två månaders skrubbning mot andra människor, och han hade genom anpassningslagen förlorat den bästa delen af sitt själf, hade vant sig hålla med för att undgå tvist, öfvat sig falla undan för att slippa brytning, utvecklat sig till en karakterslös, smidig sällskapsmänniska; med hufvudet fullt af bagateller och nödgad att tala i förkortadt, förenkladt språk kände han, att hans språkskala förlorat halftonerna, att hans tankar spårat in på gamla slitna rails, som ledde tillbaka till ballastplatsen. Gamla slappa sofismer om att respektera andras tro, att hvar och en blir lycklig på sin smörja hade krupit tillbaka i honom, och han hade af bara artighet uppträdt som trollkarl och slutligen skaffat sig på halsen en farlig konkurrent, som hvarje ögonblick hotade

att lösgöra den enda menniskosjäl, han ville förena med sin.

Ett leende drog öfver hans läppar, när han tänkte på, huru han lurat dessa, som trodde, att de lurat honom; men ett halfhögt, ofrivilligt uttaladt: åsnor, kom honom att spritta upp, skrämmd vid tanken, att någon kunnat höra honom.

Och så fortsatte de tysta tankarna: De hade trott sig ha fångat hans själ, och han hade fångat dem! De hade inbillat sig, att han gick deras ärenden, och de visste icke, att han begagnade dem för att gymnastisera sin själ och känna maktens njutning.

Men dessa tankar, som han förut ej vågat erkänna som sina, de angåfvo sig nu såsom barn af hans själ, stora, sunda barn, dem han erkände som sina. Och hvad hade han gjort annat än de velat, men ej kunnat! Och denna unga kvinna, som trodde sig ha stämt ett positiv åt sig, misstänkte icke, att hon var utsedd att bli hans själs resonansbotten . . .

I detsamma sprang han upp, afbrytande sina farliga tankars lopp, ty han hörde tydliga steg på klipphällen inne i dimman, och ehuru han strax gissade på en hörselvilla, framkallad af ensamheten och fruktan att bli öfverraskad, ställde han stegen ner till sin båt. Men när han fann den i god ordning, beslöt han att gå skäret rundt för att söka den andra, ty det måste finnas en annan, eftersom det kommit hit en menniska

till. Han klef i strandstenarna och fann snart bakom nästa udde i läsidan en eka med samma prisegelsrigg, som han bemärkt ute på sjön. Tydligt var alltså, att seglaren måste vara på skäret, och nu började intendenten en razzia i dimman, dock alltid hållande sig i närheten af båtarne, så att han kunde afskära återtåget. När han, efter att ha ropat an flera gånger utan att få svar, slutligen insåg, att han måste lemna båtarne för att infånga den hemlighetsfulle, gick han ner i båtarne, tog af rorkultarne för att göra hvarje flykt omöjlig, och så gaf han sig in i dimman igen. Han hörde steg framför sig, följde spåret på hörsel, men hade snart ljudet på ett helt annat håll. Trött af jakten och retad af det fåfånga i ansträngningarna, beslöt han sig för att göra hastigt slut på uppträdet, då han icke hade lust att utvänta dimmans skingrande.

Med så höjd röst han förmådde ropade han:

— Är det någon där, så svara; för nu skall jag skjuta.

— Herre Jesus! Skjut inte! — hördes det inifrån dimman.

Intendenten tyckte sig ha hört denna stämma förr, men för mycket länge sedan, kanske i sin ungdom. Och när han nu nalkades det ställe, där den okände stod, och såg dennes silhuett teckna sig grå mot grått, vaknade gamla minnen om denna kontur af menniska. De inböjda knäen, de alltför långa armarna och den sneda venstra skuldran hade ett motstycke i en

i minnets magasiner kvarglömd bild af en skolkamrat från tredje klassen i elementarläroverket. Men då han fick se kolportörens amerikanska skägg träda fram ur töcknet, sammanfölla icke bilderna längre, utan han såg endast mannen på berget, som tillämpat Johannis' Uppenbarelse på hägringen.

Med lyftad mössa och en skrämde uppsyn nalkades han intendenten, som icke kände sig säker gent emot denne smygande förföljare, då han i verkligheten icke egde något skjutvapen på sig. För att dölja sin osäkerhet antog han en skarp ton, då han frågade:

— Hvarför gömmer ni er för mig?

— Inte har jag gömt mig; det har töcknan gjort, — svarade predikanten mjukt och inställsamt.

— Men hvarför satt ni inte vid roret i båten?

— Hm, jag visste inte, att en var nödd att sitta på rorsbettan, och därför satt jag mig i lovart för att få båten att vaka sjön! För se jag hade en fästa vid rorskulten, som vi bruka oppe i Roslagen.

Förklaringarna voro antagliga, men gäfvos ändå icke svar på frågan, hvarför han följt intendenten hitut. Och denne kände nu, att här måste bli ett själarnas handgemäng, ty det var icke af en slump de råkats här.

— Hvad söker ni härute så tidigt på morgonen? — upptog intendenten den släppta tråden.

— Ja, hur ska jag säga; jag tycker ibland, att jag har likasom ett behof att vara ensam med mig själf.

Svaret gaf ett visst eko hos frågaren, och vid den min af sympati, som predikanten kunde läsa i dennes ansikte, tillade han:

— För ser ni, när jag söker mig själf i betraktelse och bön och finner mig, så finner jag också min Gud.

Det låg en naiv bekännelse i dessa ord, men intendenten ville icke öfversätta det ofrivilliga kätteriet och draga ut slutledningen: Gud är alltså mitt själf eller i mitt själf, emedan han intogs af en viss aktning för denne man, som kunde vara ensam med en fiktion, alltså i viss mån ensam.

Men under det intendenten betraktade predikantens ansikte, som var igenväxt med långt brunt skägg utom på öfverläppen, såsom sjömän och kolportörer bruka det, troligen för att släppa fram det talade ordet och ändock likna en apostel, tycke han sig skönja ett ansikte bakom detta ansikte, och plågad af det arbete, som hans minne omedvetet började företaga sig, frågade han rent ut:

— Ha vi inte sett hvarann förr i lifvet?

— Jo, det ha vi nog, det, — svarade predikanten; — och ni, herr intendent har, kanske utan att veta det, ingripit i mitt lif så djupt, att man skulle kunna säga, det ni bestämt min bana.

— Åhnej! Tala om det, ty jag minns ingenting! — bad intendenten och satte sig på berg-hällen, inbjudande den andre att taga plats.

— Jaa, det är nu väl tjugofem år se'n, då vi gick tillsammans i tredje klassen . . .

— Hvad hette ni då? — afbröt intendenten.

— Då hette jag Olsson och kallades Oxolle, därför att min far var bonde och jag gick i hemmaväfda kläder.

— Olsson? Vänta nu! Ni kunde räkna bäst af alla?

— Ja, så var det! Men så kom det sig en dag, att det var rektorns femtionde födelsedag. Vi hade klädt skolan med löf och blommor; och efter lektionens slut föreslog någon, att vi i vår klass skulle ta blombuketterna och bära hem till rektorns fru och dotter. Jag minns, att ni tyckte det var onödigt, då rektorns fruntimmer icke hade med skolan att göra, men ofta ingripit i dess angelägenheter på ett störande sätt. Emellertid gick ni med — och jag också. När jag går upp för trappan, får ni sikte på mina hemmaväfda kläder förmodar jag — och märkande, att jag bar den grannaste buketter, utbrister ni: Är Saul ock ibland profeterna!

— Det har jag alldeles förgätit, — sade intendenten mycket kort.

— Men jag förgat det aldrig, — invände predikanten med darrande stämma. — Jag hade fått i ansiktet, att jag var det skabbiga fåret, utbördingen, hvars hyllning aldrig kunde tas emot allvarligt af

en kvinna af stånd. Jag slutar skolan för att egna mig åt handeln och därigenom komma fort till pengar och fina kläder, lära mig manér och vårdadt språk. Men jag fick aldrig någon bättre plats. Mitt yttre, mitt tal, mina façonner lågo emot mig. Därpå började jag gå för mig själf, och i ensamheten fann jag krafter växa hos mig, dem jag aldrig anat. Präst hade jag förr tänkt bli, men nu var det för sent. Ensamheten ingaf mig fruktan för människorna, och människofruktan gjorde mig alldeles ensam, så ensam, att jag måste söka min enda bekantskap i Gud och de vanlottades, de skabbiges, de prickades frälsare vår Herra Jesum Kristum. Det har jag er att tacka för!

De sista orden uttalades med en viss bitterhet, att intendenten ansåg klokast få rent spel genom att utbrista:

— Ni har alltså gått och hatat mig i tjugo-fem år?

— Gränslöst! Men icke längre, sedan jag lemnat hämden åt Gud.

— Jaså, ni har en sådan Gud, som hämnas! Tror ni, att han väljer er till redskap då, eller menar ni, han skall låta sin elektriska gnista slå ner på mig eller att han ämnar blåsa omkull min båt eller sätta kopporna på mig?

— Herrans vägar känner ingen, men de orättfärdiges väg är allom uppenbar!

— Ser ni något så orättfärdigt i, att en pojke pratar bredvid munnen, att Gud skall för-

följa honom i en mansålder! Jag undrar, om inte den där hämdgirige Guden sitter i ert hjärta, där ni nyss påstod, att ni stämmer möte med honom?

Snärjd i sina egna ord kunde predikanten icke längre lägga band på sig.

— Häda ni! Nu vet jag, hvem ni är! Men äpplen falla inte långt från trädet! Nu förstår jag hela satans funder. Ni bygger herren ett hus till horehus för att offra åt en sköka! Ni spelar trollkarl och magiker för att få folket att falla ner och tillbedja förnekaren. Men då säger herren: Salige äro de som två sina kläder, att de må få tillträde till lifvets träd och genom portarna ingå i staden. Utanför äro hundarna och trollkarlarna och horkarlarna och mördarna och afgudadyrkarna och alla, som älska att göra lögn!

De sista orden hade han utan att behöfva söka dem annanstädes än på läpparna utslungat med en otrolig öfning och exaltation, och liksom fruktande ett dräpande svar, som skulle försvaga intrycket, vände han ryggen till och gick ner till sin båt.

Dimman hade under tiden lyft, och hafvet bredde sig rent blått, lugnande, frigörande.

Intendenten satt kvar en stund i sin bergstol, grubblande öfver själens underkastelse under samma lagar som de fysiska krafterna. Vinden ref upp en våg nere vid Estland, vågen jagar en annan och den sista, som fortplantade rörelsen

på svenska kusten, flyttade en liten kiselsten, som utgjorde stöd åt ett klippblock; efter en mansålder skulle följderna visa sig i blockets nedstörtande, hvilket skulle ha till följd en ny underminering af den blottade klippan, som nu låg oskyddad.

Hans hjärna hade för tjugufem år sedan utslungat ett för honom betydelselöst ord; ordet hade inträngt genom ett öra och satt en hjärna i så stark rörelse, att den dallrade ännu efter att ha gifvit riktningen åt en människas hela lif. Och hvem visste, om icke denna innervationsström å nyo förstärkts genom beröring och friktion, så att den om igen med förstärkta krafter skulle urladda sig och bringa andra motkrafter i rörelse, åstadkomma skakningar och förstörelse i andras lif!

Nu när predikantens båt sköt fram om udden och höll ner på Österskäret, fick intendenten en sådan bestämd känsla af att där satt en fiende, som tågade ner på hans positioner, att han reste sig för att gå till sin båt, fara hem och sätta sig i försvarstillstånd.

* * *

Väl kommen i båten och lugnad af sjöarnas sakta gungning, fick han en häftig lust att ännu dröja några timmar på hafvet i fullständig ensamhet och låta de sista störande intrycken blåsa bort.

Hvarför skulle han också frukta denne mans inflytande på fastmön, då denna ändock skulle visa sig omöjlig till en förening för lifvet, om hon sjönke tillbaka i nivån med de obildade. Men lika fullt harmade det honom, att denna fruktan fanns där. Den påminde om de mäns uppförande, hvilka lefde i den oro att förlora, som stämplades med det löjliga namnet svartsjuka. Var det känslan af oförmåga att behålla, som rörde en svaghet hos honom? Eller var det icke snarare en svaghet hos henne att icke kunna hålla sig kvar, när ballongen skulle stiga, lemnande religionens nödankare och kastande känslornas ballastsäckar? Nog var det senare rättast, oaktadt det hade fått en viss häfd för sig af dem, som icke hade något att förlora.

Han hade nu gjort slag och låg under skäret i sydost, en kant, från hvilken han icke betraktat sitt fängelse förr. Högst uppe på backen såg han skelettet af det ofärdiga kapellet med dess ställningar, men han såg icke till några arbetare, oaktadt morgonen var långt framskriden. Han märkte icke heller några båtar ute på fiske; det rådde i det hela stor stillhet på skäret, och inga människor syntes heller till vid tullstugan eller lotsarnas utkik. Han lade båten på en ny bog för att segla rundt skäret. Men när han kom på yttersidan, blefvo sjöarna högre, och han vann endast obetydligt på slagen, så att det tog en hel timme, innan han kunde länsa ner till hamnen. Nu såg han stugan, där frun-

timren bodde, och strax som han sköt förbi hamnudden, märkte han alla öns invånare samlade omkring huset, på hvars förstugukvist predikanten stod barhufvad och talade.

Med full insikt, att här förestod strid, landade han, tog ner seglen och gick upp på sin kammare.

Genom det öppna fönstret hörde han nu en psalm sjungas.

Nu skulle han velat sätta sig att arbeta, men tanken på, att han snart skulle kunna afbrytas, hindrade honom att någonsin börja.

En pinsam halftimme förflöt, under hvilken han erfor tydligare än någonsin förr, att han icke egde sig längre, icke beherskade ett par kvadratmeter, på hvilka han kunde stänga sig inne för att undvika beröring med själar, som likt musslor på hvalens hud slog sig fast för att slutligen med sin tyngd hindra hans fart.

Dörren öppnades nu efter en kort knackning, och fröken Maria stod där framför honom, med ett nytt uttryck i ansiktet, liknande smärtsam förebråelse och öfverlägset medlidande.

Hon kom också med känslan af att ha en massopinion med sig, bakom sig och kände sig därför stark mot den ensamme.

Han lät henne tala först för att få någon utgångspunkt.

— Hvar har du varit? — började hon med ett försök att icke låta alltför öfvermodig.

— Jag har varit ute och seglat!

— Utan att bjuda mig med?

— Inte visste jag, att du höll så strängt på det!

— Jo, det visste du, men du ville nog vara ensam med dina mörka tankar!

— Kanske!

— Säkert! Tror du inte, jag märkt det! Tror du inte, jag sett, hur du ledsnat på mig!

— Inte har jag ledsnat på dig, då jag vallat dig dag ut och dag in, och en morgon, då du brukar sofva, tog mig friheten att segla ett par timmar. Men du har visst ledsnat på att lära fisket, ty jag har inte sett dig en enda gång ute på sjön.

— Det fiskar inte nu, som du väl vet! — svarade fröken Maria med full öfvertygelse, att hon talade sant.

— Nej, jag ser det! — invände intendenten med afsikt att nalkas själfva minan, med risk af en explosion. — Jag ser, hur folket öfvergifvit arbetet för att höra predikningar...

Nu var det färdigt till utbrott.

— Var det inte du, som ville ha kyrka härute?

— Jo, om söndagarna. Sex dagar skall man arbeta, men på den sjunde gå i kyrkan. Men här arbetas numera ingen dag, utan predikas alla. Och i stället för att bereda sig och de sina en hyggelig utkomst här på jorden, så löpa alla i kapp efter något så ovisst som himlen.

Själftva arbetarne på kapellet ha lupit ifrån, så att den kyrkan få vi väl aldrig se under tak, och jag väntar hvar stund få höra, att fattigdomen utbrutit, så att vi få vara betänkta på välgörenhet . . .

— Det var just hvad jag ville tala om! — afbröt fröken Maria, glad att ha sluppit taga upp ämnet, förbiseende likväl, att det i förväg var uttömdt af intendenten.

— Jag har icke kommit hit för att utöfva välgörenhet utan för att lära folket reda sig utan välgörenhet.

— Du är en i botten hjärtlös person, fastän du visar dig vara en annan.

— Och du vill visa ditt stora hjärta på min bekostnad utan att vilja offra en meter af plis-séerna på din klädning.

— Jag hatar dig! Jag hatar dig! — utbrast flickan och fick ett ohyggligt uttryck i ansiktet. — Jag vet nog, hvem du är, jag vet allt, allt, allt!

— Nå, hvarför lemnar du mig inte då? — frågade intendenten med en stålkall ton.

— Jag ska lemna dig! Jag ska! — ropade hon och nalkades dörren, men utan att gå.

Intendenten, som satt sig vid bordet, tog en penna och började skriva för att komma ifrån all frestelse att återknyta ett samtal, som var slut, då allt blifvit sagdt.

Han hörde som i en dröm, huru det snyftades och huru dörren stängdes, huru steg ljödo i farstun, knarrade i trappan.

När han så vaknade och läste på papperet, öfver hvilket hans penna flugit, såg han, att där var skrivvet ordet Pandora så många gånger, att han kunde anse en mycket lång stund ha förflutit, sedan uppträdet slöts.

Men så slog honom ordet, och som hans nyfikenhet väckts öfver dess betydelse, hvilket han glömt under årens lopp, ehuru han hade ett svagt minne därom från mytologien, tog han sitt handlexikon från bordet, öppnade och läste:

»Pandora, antikens Eva, jordens första kvinna. Skickades af gudarne såsom hämd för att Prometheus stal elden, ner till människorna med alla olyckor, som sedan dess befolkat världen. Framställes i poesien under skepnad af ett godt, som är ett bländande ondt, en skapelse, anlagd på bedrägeri och öfverrumpling.»

Detta var mytologi likasom sagan om Eva, hvilken förskaffat människan ut ur paradiset. Men när sagan bekräftade sig från tidevarf till tidevarf och han själf erfarit, hurusom närvaron af en kvinna på detta lilla jordstycke ute i hafvet redan gjort skymning, där han velat sprida ljus, så måste det dock ha legat en tanke under den helleniske och judiske poetens bildtal.

Att hon hatade honom, det kände och insåg han, då hon gjorde gemensam sak med hopen därnere, men på hennes kärlek ville han icke heller tvifla, om ock denna kärlek endast bestod i maskrosens dragningskraft till solen för att få låna ljusstrålar till en dålig imitation af

den gula skifvan. Men där fanns något lågt också som hos det låga, något ondt med begär att skada, en maktkamp, som var oberättigad, då det gällde för honom en seger öfver det oförnuftiga. Att säga henne det, ja, det vore att bryta förhållandet, då detta afhängde af hans underkastelse eller åtminstone erkännande af hennes öfverlägsenhet, och det vore ju att bygga ett lif på en nödlögn, som skulle gro, växa och kanske kväfva alla möjligheter till ett ärligt samlif. Däri låg just den djupaste orsaken till alla äktenskaps relativa olycka, att mannen gick in i föreningen med en ibland uppsåtlig lögn, oftast rof för en hallucination, då han diktade in sitt jag i den varelse han ville assimilera. Af denna synvilla, *second sight*, hade Mill blifvit dårad till den grad, att han trott sig ha fått alla sina skarpa tankar af den enfaldiga kvinna, han uppdragit åt sig.

Det var kärlekens pris från urminnes tid, att mannen skulle förtiga, hvem kvinnan var, och på denna tystlåtenhet hade sekler byggt ett kaos af lögner, dem vetenskapen icke vågat rubba, som de modigaste statsmän icke vågade röra vid och som kom teologen att förneka sin Paulus, när det gällde kvinnan i församlingen.

Men hans kärlek hade just börjat och tagit eld, när han i hennes bedjande blickar sett henne skåda upp till honom, och den kärleken hade gått, när hon kom med dumhetens segerleende

efter att ha trampat ner, hvad han velat dana till hennes och mångas lycka.

— Slut! — sade han för sig själf, reste sig och stängde sin dörr.

Slut med hans ungdoms förhoppning att finna den kvinna han sökte: »Den kvinna, som var född med förstånd att inse sitt köns underlägsenhet under det andra».

Han hade visserligen då och då träffat en och annan, som medgifvit faktum, men som slutligen och alltid reserverat sig mot orsaken till förhållandet, skyllande på ett obefintligt förtryck, lofvande sig att med större frihet snart vara förbi mannen, och så hade kampen varit i full gång.

Han ville icke slita ut sin intelligens i en ojämn strid med mygg, dem han icke kunde träffa med käppen, emedan de voro för små och för många, därför skulle det nu vara slut för alltid med det fåfänga sökandet efter det obefintliga. Han skulle låta alla sina krafter gå ut i arbetet, lägga igen släkt-, familj-, hem- och könsdriften och lemna släktförökelsen åt de andra »reproduktionsdjuren».

Känslan att vara fri försatte hans själ i hvila; och det föreföll honom, som om en spärrhake släppt tagen i hans hjärna, hvilken började operera utan hänsyn. Tanken på att han icke mera behöfde göra sitt yttre behagligt, kom honom att lägga af ett viss slags krage, som besvärat honom, men hvilken hans fästmö förklarar vara

chic. Han lade om sitt hår på ett bekvämare sätt och märkte, huru detta lugnade hans nerver, då han legat i beständig strid med den chevelure, hans trolofvade mest tyckt om. Tobakspipan, som han älskat lik en gammal bekant och hvilken han måst stoppa undan, blef åter framtagen; morgonrocken och mockasinerna, dem han icke vågat bruka på lång tid, förlänade åter denna frihet från tryck, som påminde om ett luftigare medium, i hvilket han kunde andas obehindradt, tänka ogeneradt.

Och nu, befriad från allt detta anpassnings-tvång, märkte han först, hvilket tyranni ända i detaljer han genomlevvat. Han kunde gå i sitt rum utan fruktan att bli upprifven af en knackning på dörren; öfverlemna sig åt sina tankar utan att känna sig falsk.

Han hade icke njutit länge af den nyvunna friheten, förrän det knackade på dörren. Det röck till i hans kropp, som om några förtöjningar ännu hållit honom, och när han hörde kammarrådinnans röst, slog honom som en klubba den nedtryckande tanken, att det icke var slut, utan att det måste börjas om igen.

Först ämnade han låta dörren förblifva stängd, men känslan för det passande, fruktan att anses feg förmådde honom att öppna. Och när han såg den gamla damens vänliga, kloka ögon, då hon med ett godt leende och en skalkaktig skakning på hufvudet trädde in, föreföll det honom, som om den sista halftimmens upptråde

endast var en dröm, efter hvilken han uppvaknade glad för att den var öfverstånden.

— Ha vi nu gnabbats igen! — började gumman, förtagande det obehagliga i anmärkningen med det förtroliga *vi*. — Ni ska gifta er, barn, innan ni bryter! Tro en gummas ord; och mena inte, att ni pröfva era hjärtan som förlofvade; ty ju längre förlofvade ni äro, dess värre blir det!

— Men sedan är det för sent att bryta, — svarade intendenten. — Och när man redan upptäckt sådana skiljaktigheter i lynnen och meningar, så . . .

— Hvad är det för meningar? Inte har ni olika meningar, inte, fastän flickan hade tråkigt, när Axel var borta, och därför sprang hon efter kolportören. Och hvad lynnet beträffar, så kommer det och går, allt efter som nerverna äro till. Och Axel, som är en sådan kunnig karl, skulle väl veta, hurudana fruntimren äro!

Han ville kyssa hennes hand i första förtjusningen att träffa den kvinna, som kände sitt kön, men så erinrade han sig, att han hört detta sätt att tala illa om kvinnorna hvarje gång en kvinna velat vinna honom, och att det mera var ett smicker än ett medgifvande, ty när det kom till allvaret, blef alltid yttrandet återtaget med ränta. Han inskränkte sig därför att svara:

— Vi få se tiden an, mor lilla! Gifta mig härute kan jag inte, men låt oss bara komma till stan i höst . . . förutsatt att Maria visar

mera sympati för mitt arbete och mindre motvilja mot mitt sätt att se världen och lefva lifvet.

— Axel är så fasligt djupsinnig, och om en stackars flicka inte kan alltid följa med, så är det ju inte något att undra på.

— Jaja, men om hon inte kan följa med mig uppåt, så kan jag å andra sidan icke följa med henne nedåt, men det senare tycks vara hennes bestämda vilja, så bestämd, att det föreföll mig i dag, som om det låg ett doldt hat bakom densamma.

— Hat? Det är bara kärlek, min vän! Kom nu ner och säg något vänligt, så är hon bra igen.

— Aldrig efter de ord, vi bytt i dag! Ty antingen betydde dessa ord någonting, och då äro vi fiender, eller betydde de intet, och då är åtminstone den ena parten otillräknelig.

— Ja, hon är otillräknelig, men Axel skall väl veta, att en kvinna är ett barn, ända tills hon blir mor. Kom nu, min vän, och lek med barnet, annars väljer hon andra leksaker, som kunna vara farligare!

— Ja, men, käraste, jag kan inte leka hela dagen utan att bli trött; och jag tror inte Maria heller är så road af att bli behandlad som en barnunge.

— Jo, det är hon, bara inte det ser så ut! Ack, hvilket barn Axel är i de här affärerna! Återigen en artighet, som från en annan än en svärmor varit en förolämpning! Och när hon

nu tog hans hand för att leda honom ut, kände han allt motstånd upphöra. Hon hade genom att lemna hans argument obesvarade fört frågan ut från rasonnemanget; hon hade blåst på härfvan i stället för att reda den; smekt hans tvifvel till ro och strukit bort oron samt med sin atmosfer af kvinna, sina modersmanér fått honom att nedlägga sin vilja till personlig frihet.

Och sedan han bytt rock, följde han lydigt, nästan med välbehag den alltjämt jollrande gumman ner för trappan för att forsätta leken och påtaga bojorna.

Men nedkommen i förstugan möttes han af predikanten, som öfverlemnade ett bref med landtbruksakademiens stämpel.

Intendenten bröt sigillet på stället, stoppade brefvet i fickan, och glad såsom om han fått något, ett samtalsämne, en åskledare, skyndade han att meddela nyheten åt kammarrådinnan, som väntade.

— Det kommer främmande, — sade han.
— Ämbetet skickar mig en ung man, som skall lära fiska.

— Nå, det var roligt, att Axel får något manligt sällskap, — sade gumman med uppriktigt deltagande.

Och intendenten gick med lätta steg ner till den väntande fästmön, viss att med en nyhet på handen strax kunna hoppa öfver den obehagligaste af explikationer.

TIONDE KAPITLET.

Bågra dagar senare, då intendenten varit ensam ute och seglat för att i hemlighet lägga laxlinor och nu efter att ha försummat middagstimmen gick upp från hamnen, hörde han glam och skratt från fruntimrens stugukvist. Utan afsikt att lyssna gick han ditåt, och när han kom till vestra gafvelväggen, såg han genom stora kammarens tvenne fönster, hvilka sutto i stughörnets vinkel, att de båda damerna spisade middag ute och hade en manlig gäst vid bordet. Han tog ett steg framåt och fick syn på fröken Maria, som med blixtrande ögon lyfte ett glas vin för att räckta öfver bordet till den manlige gästen, af hvilken han endast såg ett par breda skuldror. Hastigt kom det för honom, att han förr sett denna gest och detta uttryck i flickans ögon, och han erinrade sig hennes första uppenbarelse

på kobben, då hon bjudit båtkarlen ett glas öl, hvarvid han tänkt: hon koketterar för drängen! Men han förvånades nu, att han aldrig sett detta uttryck i hennes ögon, då hon såg på honom själf. Skulle hennes blickar endast reflektera hans? Eller dolde hon sitt innersta alltid för honom, som skulle bli hennes offer?

Han betraktade henne en stund, och ju längre han såg, dess mer främmande tycktes uttrycket i flickans ansikte, så främmande, att han blef rädd, såsom då man upptäcker ett bedrägeri af sina närmaste.

När man får se så mycket, då man är osedd; hvad skall man icke då få höra? tänkte han och stannade bakom knuten för att lyssna.

Modern reste sig nu och gick in i köket, så att de båda unga blefvo ensamma.

I detsamma sänktes deras röster, och fröken Marias blickar blefvo simmiga, under det hon lyssnade till den främmandes med värme uttalade ord:

— Svartsjukan är den smutsigaste af alla laster, och i kärlek finns ingen eganderätt...

— Tack för de orden! Tusen tack! — sade fröken Maria och höjde sitt glas, under det hennes ögon fuktades af några halfgångna tårar. — Ni är en verklig man, fastän ni är ung, ty ni tror på kvinnan.

— Jag tror på kvinnan såsom det härligaste skapelsen frambragt, det godaste och det sannaste, — fortfor den unge mannen med ökad hänförelse.

— Och jag tror på henne, därför att jag tror på Gud!

— Ni tror på en Gud? — återtog fröken Maria. — Det visar, att ni äfven är intelligent, ty det är endast dumheten, som förnekar Skaparen!

Intendenten ansåg sig ha hört nog, och för att i samma drag få se, huru pass stor föreställningsförmåga hans utkorade vän för lifvet kunde besitta, steg han fram helt hastigt, sedan han lagt alla sina ansiktsmuskler till rätta och antagit ett strålände uttryck, som om han vore hänryckt att få återse den efterlängtrade.

Flickan behöll det svärmiska hänförda i sitt ansikte, och med samma eld som den nyss uttalade trosbekännelsen på kvinnan framkallat mottog hon sin fästmans omfamning och återgaf den med en kyss, mera brinnande än någonsin.

Därpå föreställde hon skämtsamt assistenten Blom, hvilken anländt redan tidigt på morgonen och vunnit allas hjärtan på skäret, varande en fiskare som ingen.

— Och vi talade just om sillen i Bohuslän, då du kom och störde oss! — slutade flickan presentationen.

Intendenten lät både lögnen, det farliga ordet 'störde' och det utmanande '*allas hjärtan*', rinna af sig, under det han räckte handen åt en jätteyngling om några och tjugu år, som, saknande större förmåga af förställning, med en brottslings min fattade den räckta handen, framstammande några obegripliga ord.

I detsamma kom modern ut, helsade sin måg och började ordna på bordet.

Samtalet kom strax i gång, och fröken Maria, troligen i känslan af att ha ett stöd, började skämta öfver sin trolofvades toalett.

— Den där slöjan, vet du, är dyrbar, — glammade hon; — du skulle bara ha parasollett med, när du sitter till rors.

— Det kommer, det kommer, — svarade intendenten, döljande det obehagliga intryck, som denna exponering inför en underordnad och en främling gjorde på honom.

Assistenten, som redan kände sig öfver den hänsynsfulle förmannen, men ändock icke kunde underlåta att känna en misstämning i det grymma behandlingssätt han rönte, fattades af ett taktlöst medlidande, och med sina långa fingrar tummande på floret, som intendenten bar om hatten, sade han:

— Ja, men det är ganska praktiskt det där! — Och hastigt infallande i den kurtisangta ton, han från första stunden antagit, tillade han: — Och om fröken Maria vore lika rädd om sin vackra hy...

— Som ni om era vackra händer! — undslapp det flickan, under det hon vidrörde den på bordet hvilande handen, som rullade brödkulor, och hon tycktes strax vara tillbaka i en stämning, hvilken fästmannen kunde gissa ha rådt hela förmiddagen.

Kännande sig löjlig som den, hvilken äter ensam i mättas närvaro, behöfde denne hela sin

nervkraft att undertrycka den beklämning, som den åhörda konversationen framkallat. »De komplimentera redan hvarandras kroppsdelar i min närvaro», tänkte han med vämjelse. Men insåg genast, att han vore förlorad, om han visade ett enda tecken till missnöje öfver detta opassande uppförande, hvilket missnöje strax skulle stämplas som den där smutsiga lasten, han nyss hört omtalas.

— Assistenten har verkligen en ovanligt vacker och om intelligens vittnande hand, — sade han, under det han med kännaremin granskade föremålet för hans fästmörs beundran.

Men hon, som icke önskat denna öfverensstämmelse i åsikter, kastade åt sidan och sökte ett nytt hugg åt hans förmenta dumhet.

— Inte kan man tala om intelligenta händer, — utbrast hon med ett skratt, som lät något beskänkt.

— Därför begagnade jag också det korrektare uttrycket om intelligens vittnande . . .

— O, du filosof! — hånskrattade flickan. — Du drömmer, så du inte ser, att vi ätit upp alla rädisorna för dig.

— Det gläder mig, att det smakat en resande, och jag ser med nöje, att ni förekommit mig i omtanken om hans välbefinnande, — sade intendenten tvångslöst. — Tillåt mig att helsa er välkommen, herr assistent, och önska er mycken huggnad af er sejour här i ensamheten. Och nu lemnar jag er i fröken Marias vård; hon kan ge

er alla förberedande upplysningar om fiskaffärerna, medan jag går upp och hvilar mig. Farväl, min dufva, — vände han sig till flickan; — tag nu hand om den unge mannen och led honom på den rätta vägen. God natt, mor lilla; — dedicerade han sig till kammarrådinnan och kysste hennes hand.

Hans sortie hade kommit alldeles oväntadt, men dess fullständiga motivering och afrundade form utan att lemna efter sig spår af en ovillig sinnesstämning hade räddat honom från protester på samma gång den gaf honom sista ordet och ett öfvertag, som icke var honom unnadt.

* * *

Uppkommen på sin kammare, hann han icke mer än förvåna sig öfver att 'fruktan att förlora' kunnat bibringa honom en sådan otrolig förmåga att förstå sig, undertrycka obehagliga förnimmelser, göra sig hård, förrän han låg på sin soffa med filten öfver hufvudet och sof utan drömmar. När han vaknade efter ett par timmar, reste han sig med ett beslut, som han kände, att han bitit sig fast i för lifvet: att göra sig fri från denna kvinna.

Men likasom hon genom vanan ätit sig in i hans själ, kunde hon endast på samma väg gnagas ut igen; och det tomrum, han skulle lemna hos henne, måste först fyllas af en annan.

Af honom, hvars själ tycktes ha satt henne i brand vid första sammanträffandet.

Längre hann han ej, förrän det knackade.

Det var predikanten, som med många ursäkter trädde in och med någon förlägenhet sökte framkrysta, hvad han hade att förkunna.

— Har nu intendenten, — började han, — märkt något lika som att folket här är mindre samvetsgranna.

— Det märkte jag genast, — svarade intendenten. — Hvad är det nu, som händt?

— Joo, si arbetarne på kapellet säger, att det kommit bort bräder, så att det inte räcker till att få det färdigt.

— Det förvånar mig inte, men hvad kan jag göra åt det?

— Jo si, intendenten var ju med och skaffade ihop, hvad som skulle vara!

— Det var då det! Nu har jag ångrat det, sedan jag sett, att era predikningar dragit folket från arbetet och indirekt gjort dem till tjufvar.

— Det kan man väl inte direkt säga . . .

— Nej, därför sa jag indirekt också! Men vill ni ha pengar, så vänd er till annan person. Säg mig en sak: hvem är den nya assistenten här?

— Jo, han har varit sjökadett, sägs det, förstås, och nu ska han lära på fiske, eftersom hans far är rik, sägs det, förstås.

Intendenten hade satt sig vid fönstret, när samtalet började, och åsåg, huru fröken Maria

och assistenten kastat varpa. Han hade äfven sett, huru hennes klädning lyfts fram till hvarje gång hon lutade sig bakåt för att bränna den andres boll. Nu såg han, huru assistenten skämtsamt lutade sig neråt, när klädningen for upp, liksom med gest och min antydande, att han såg något.

— Hör nu, — upptog han; — jag har tänkt länge på, att här skulle vara till stort gagn för folkets ekonomiska bästa, att det fanns en handelsbod, så att människorna sluppo ro till staden för att handla, och möjligt vore också, att handelsmannen kunde förskottera dem varor, mot det att han afsatte deras fisk. Hvad säger herr Olsson om det?

Predikanten strök sitt långa haksäck, under det hans ansikte uttryckte en hop skiftande begär och vaggande meningar.

Intendenten såg nu genom fönstret, huru assistenten äntrat utkiken och bröt sig ut på armarna, under det fröken Maria klappade i händerna nedanför.

— Jo, säg, herr Olsson, om man kunde få en handelsbod här, skulle det ju icke göra annat än godt.

— Men si, kommunalen tillåter det nog inte, om inte man fick en handelsman, som man kunde lita på, jag menar en person, som . . .

— Vi ta en andligt sinnad och låter andel i vinsten gå till kapellfonden, så få vi både kommunen och stiftelsen på vår sida.

Nu klarnade det i ansiktet på predikanten:

— Ja, på sådant vis skulle det kunna gå för sig!

— Ja, tänk på saken och sök att få någon lämplig person, som inte skinnar folket och inte gör kyrkan orätt. Tänk på det så länge. Nu till en annan sak. Jag har tyckt mig märka, att sedligheten står något lågt här på skäret. Har herr Olsson sett eller misstänkt, att det hänger rätt tillsammans nere hos Vestmans?

— Hm! Ja, det sägs, förstås, att det ska vara något, men det vet man inte! Och jag tror inte, man kan lägga sig i'tet!

— Säger ni det! Men jag undrar, om man inte borde i tid inskrida, innan de själfva röja sig, ty sådant brukar sluta illa härute!

Predikanten syntes inte alls vilja röra i saken, antingen han icke ansåg det vara något att tala om, eller han ej ville stöta sig med folket. Dessutom tycktes hans sjukliga utseende upptaga hans tankar på egna lidanden, hvarför han i en tvär vändning framdrog sitt egentliga ärende.

— Jo, och så skulle jag vilja fråga, om intendenten hade något att ge mig in, för jag har visst gått och fått frossan härute i fukten.

— Frossan? Låt mig se!

I en ögonblicklig ingifvelse och utan att ett ögonblick glömma, att det var en fiende, som utmanat, undersökte intendenten patientens puls, såg på tungan och hvitögat samt var färdig med sin ordination.

— Har ni dålig kost hos Ömans?

— Ja, nog är den eländig, — svarade predikanten.

— Ni har svältfrossan och skall få kost från mitt bord. Ni har väl afsvurit allt starkt också?

— Det vill säga, nog dricker jag öl...

— Ja, här har ni kinapreparat att börja med, som ni skall taga tre gånger om dagen. När det blir slut, så säg mig till.

Därmed öfverlemnade han en butelj kinabitter, fattade predikantens hand och sade:

— Ni skall inte hata mig, herr Olsson, ty vi ha stora gemensamma intressen, fastän vi gå olika vägar. Kan jag vara er till någon tjänst, så är jag redo, när ni behagar.

Ett så enkelt medel som litet skenbar välvilja var nog att förvända synen på den enkla mannen, så att han trodde sig ha fått en vän. Med uppriktig rörelse räckte han sin hand och framstammade:

— Ni har gjort mig ondt en gång, men Gud hafver vändt det till godo; och nu säger jag tack för allt och ber intendenten icke glömma det där med handelsboden och kommunalen.

— Det ska jag visst inte glömma! — avslutade intendenten och gjorde en åtbörd till afsked.

Efter att ha samlat sig ett ögonblick gick han ner på backen för att uppsöka assistenten, hvilken han fann inbegripen i en fäktöfning med fröken Maria, hvars handlofve och öfverarm han

gjorde sig stor möda att bibringa den nödiga böjligheten till en vacker gardeställning.

Intendenten bad, efter en komplimang, om ursäkt, att han störde, men måste tala vid assistenten om dennes boställslägenhet.

— Här finns ingen annan kammare ledig på hela skäret utom vindsrummet ofvanpå damernas, — sade han med en djärfhet, som om han gjort alla ansträngningar att finna en annan.

— Nej, det går inte an! — utropade fröken Maria.

— Hvad för slag? — gendref intendenten. — Hvad skulle det vara för hinder? Det finns bara det rummet, så vida inte herr Blom skulle få mitt, och då måste jag bo i samma hus som damerna och det går då säkert inte an.

När det icke fanns annat val, blef saken afgjord, och assistentens packning blef buren upp.

— Men nu kommer allvaret! — fortfor intendenten, sedan det blifvit lugnt igen. — Strömmingen har kommit, och om åtta dagar börjar fisket. Därför måste assistenten genast, i natt helst, medan den här vinden står, ge sig ut med skötarna och försöka driffisket, som han känner.

— Får jag följa med? — tiggde fröken Maria, härmande ett barns gnällande stämma.

— Visst får du det, min ängel, — svarade intendenten, — om herr Blom inte har något emot det. Men ni får ursäkta, att jag lemnar er ensamma nu, ty jag måste skrifva rapporter hela

natten. Klockan ett måste ni vara ute. — Ni kan ta kaffepannan med er.

— Åh, så roligt, så roligt! — jublade flickan, som tycktes ha blifvit tio år yngre.

— Och nu går jag att låta ställa båt och skötar i ordning. Pass på och lägg er tidigt i kväll, så att ni inte försofver er.

Därmed gick han, förvånad öfver den otroliga säkerhet, hvarmed han genomdref sin vilja, sedan han öfvergifvit ett omöjligt försvar och gått öfver till anfall.

För första gången trädde han in hos den fientlige storfiskaren Öman.

Han märkte strax, att där rådde köld och motvilja, men han gaf sådana bestämda frågor och befallningar, att allt böjde sig. Inlade några vänliga spörsmål om barnen; lofvade, att det snart skulle bli bättre tider på skäret, och åtog sig all risk; kastade fram ett ord om handelsboden; uppmanade folket hålla tunnor och salt i beredskap, och om de icke hade pengar att köpa med, skulle de få förskott. Han gick ut som allas vän och måste lofva att strax sända ner några starka droppar åt gubben, som gått och blifvit kall.

Därpå gick han ner till sjöbodarna och utsåg ett varp skötar med styfva vakare och starka strängar. Granskade den bästa båten och utkommenderade två duktiga pojkar.

När han slutat det förberedande arbetet, ringde det till kvällsvard nere i damernas stuga.

Vid aftonbordet språkade han vid modern, under det de unga, som han numera kallade dem, åto hvarandra med ögonen, gnabbades och knuffades, som om deras kroppar omotståndligt dragits till hvarandra.

— Skall du lemna de två ensamma så där?
— hviskade modern till honom, när han sagt god natt för att gå upp till sig.

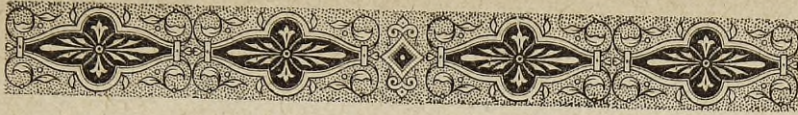
— Hvarför inte? Visar jag mig missnöjd, så blir jag löjlig, och visar jag mig inte missnöjd...

— Så blir du ändå löjligare!

— Alltså: i hvilket fall som helst. Likgiltigt således, huru jag ställer mig! God natt, mor!

ELFTE KAPITLET.

Bet hade regnat i åtta dagar efter första försöket med drifgarnen, hvilket aflupit utan annat resultat än en liten scen mellan de förlofvade. Intendenten, som mycket väl visste, att ingen fisk var att få, då han med afsikt vilseledt de unga, hade gått ner till stranden för att mottaga de hemvändande och därvid blifvit titulerad idiot af sin fästmö, hvilken var alldeles förstörd af nattvak. När båtkarlarne därvid grinat i smyg, hade assistenten, som fruktat en storm, gått emellan med ett skämt. Vid middagsbordet hade gycklet med det nya fisksättet antagit större dimensioner, och intendenten hade spelat djup förkrosselse, så att herr Blom flera gånger ansett sig skyldig taga honom i försvar på ett ytterst sårande sätt.

Regndagarna hade sedan hållit sällskapet instängda, hvarvid ett ytterst intimt samlif utvecklats sig nere i damernas stuga, där assistenten infört bruket att läsa högt ur svenska skalders. Intendenten hade först hört på, men slutligen dragit sig tillbaka med förklaringen, att den svenska poesin vore skriven för konfirmander och damer och att han väntade, tills det komme en skald, som skref för män. Han hade då vid gemensam omröstning förklarats opoetisk, hvarmed han var nöjd, då detta befriade honom från skyldigheten att vara närvarande vid séancerna.

Regnvädret hade äfven kommit arbetet på kapellet att afstanna, och arbetarne sutto inne i stugorna och bjödo på bränvin till det kaffe de kunde erhålla.

Kolportören, som icke kunde samla folket ute på backen, gick de första dagarna omkring i köken och ville läsa ur boken, men mottogs med likgiltighet och råkade i tvist med arbetarne, som mest voro fritänkare. Därpå hade han dragit sig tillbaka på sin kammare, förklarat sig sjuk och skickat efter kinapreparat hos intendenten, sedan hans butelj var tömd. Plötsligt hade han försvunnit och uppgafs ha rest med en ångare in till staden.

Nu hade han aftonen förut återkommit till skäret, åtföljd af en mansperson, som han kallade sin bror och hvilken medförde en båtlast diverse varor, mest öl, som uppäckades i en sjöbod, i hvars öppna dörr en bräda på två tunnor fick

tjäna som disk, sedan kommunalen medgifvit öppnandet af handelsbod.

Under de sista dagarna hade fiskarfolk börjat samlas från öarna inåt land. Och nu öppnades sjöbodar, där hela familjer inhystes; stugorna fylldes med släktingar och bekanta, och på hela skäret rådde ett lif, som bjärt afstack mot den vanliga ensligheten.

Som skäret med fiskvatten tillhörde enskild person uppåt landet, betalade hvarje båt en viss afgift, hvilken skulle upptagas af en ditsänd rättare. Med denne hade intendenten strax råkat på dålig fot, då han ville tala om driffisket, hvilket skulle ha till följd grynnornas öfvergifvande och därmed vattenörets upphörande. Men äfven denna till utseendet ogynnsamma omständighet hade han förstått att begagna till sin fördel, ty rättaren, som af motståndet mot det nya drefs att medelst bränvin göra propaganda för det gamla, skulle därigenom mot sin vilja komma att bilda den dunkla bakgrunden, mot hvilken driffiskets verkan skulle taga sig desto ståtligare ut. Och han var fullkomligt viss på sin seger, efter det att han vid alla tider på dygnet tagit vattenprof, draggat, pimplat och med sin sjökikare undersökt djupen för att få reda på, hvar stimmen gingo.

Alla dessa detaljer hade emellertid intet annat intresse för honom, än att de tjänade till att gymnasticera hans energi för kommande strider, att återgifva honom denna känsla af makt, utan

hvilken ingen kan lefva, som eger ovanliga krafter, hvilka lätt gå förlorade, om de ej brukas.

Och under tiden, som förflutit sedan assistenten anländt, hade det dagliga öfversitteriet från de ungas sida så småningom vant honom in i den underlägsnes roll, att han höll på att lefva sig in i densamma, helst han ej ville bryta själf, utan funnit nödvändigt att framkalla brytningen från hennes sida. Mellan de båda unga förefanns nämligen en fullständig sympati på alla punkter, och han hade åsett, huru den mogna kvinnan strax befann sig i nivå med den omogne mannen, hvars alla ofullgångna tankar, alla improviserade meningar antogos som höjden af visdom. Och hvarje hans försök att bemöta en dumhet strandade mot deras oförmåga att sammanhålla lederna i ett räsonnemang, då de utslutande tänkte under inflytandet af driften att få ega hvarandra. Att upptaga någon konkurrens i akrobatfärdigheter eller lofsånger öfver det lägre könet ville han ej, ty det låg just i hans afsikter att bli utstucken och få ett kapitalt slut på ett band, som hotade hela hans framtida tillvaro. Och denna biandri, i hvilka han lefde, då han på de få ensliga stunderna med sin fästmö endast fick emottaga reflexerna från den andre, känna lika som dennes ande på hennes läppar, höra dennes barnsligheter återljuda från hennes mun, allt detta hade slutat med att ingifva honom vämjelse för ett förhållande, som erinrade om ett *ménage à trois*.

Den unge mannens inbilskhet hade heller inga gränser, och han hade fallit i den vanföreställningen, att han var öfver intendenten, därför att han var *al pari* med fröken Maria, hvilken åter gaf illusion af att vara öfver intendenten, enligt den mycket riktiga formeln: om A är större än B, och C är lika stor som A, så är också C större än B, — utan att dock först undersöka, om A verkligen var större B.

Aldrig hade han trott, att han en gång skulle finna ungdomens hemlighet så lagd i öppen dag, som han här fick den till skänks på en bricka; och hur väl han kände igen sig själf från det tillryggalagda stadiet.

Hur hade han inte gråtit af hunger och brunst? Erfarit Weltschmerz af afund mot de äldre, som redan vunnit hvad han eftersträfvade och nu lågo och tryckte öfver honom, och hvarigenom hans sympati för alla förtryckta och små blifvit väckt. Denna oförmåga att bedöma sina krafter, beroende på antecipationer af det, som skulle kunna uträttas i det långa lifvet, om man tänkte sig detsamma koncentreradt i en enda handling! All denna sentimentalitet, som endast härrörde från otillfredsställda drifter. Detta öfver-skattande af kvinnan, då ännu barnkammarminnena af modern lågo friska. Dessa den ännu mjuka hjärnans slappa halftankar under trycket från blodkärl och testiklar.

Han kände till och med igen dessa ansatser af godt förstånd, som under form af primitiv,

djurisk list och skyende af medel så ofta trodde sig vara högre klokhet, men endast var räfvens enkla försök att vara knepig, och som därför var förvillande lik den berömda kvinnolisten, prästlisten, advokatknepet.

Den unge mannen hade nämligen äfven försökt sig på att anställa tankeläsningar på intendenten, därmed röjande, att han trodde det denne bar på några farliga hemligheter, efter som han var olik andra människor. Men därvid hade han burit sig så klumpigt åt, att intendenten fått reda på allt hvad man tänkte och talade om honom nere hos damerna, och i stället för att ge en enda upplysning hade han med sina svar så mystifierat den unge mannen, att denne börjat tvifla om, huruvida rivalen var ett dumhufvud eller en demonisk natur. Med demonisk menade han en medveten person, som under sken af den största naivitet handlade med full beräkning, alltid vaken och ledande människors öden efter sina planer. Och när begreppet beräkning, hvilket var en dygd, alltid hade en dålig bemärkelse hos de unga, hvilka icke kunde beräkna en handlings följder, så antog hans afund den underlägsnes lidelsefulla lust att få draga ner och trampa under fötterna.

Så stodo sakerna, när den stora dagen var inne, då skärkarlarnes hela tillvaro under den stundande vintern skulle afgöras.

Augustiaftonen hängde sängvarm öfver skäret, hvars alla klippor och stenar voro ljumma, ännu sedan solen gått ned, så ljumma, att daggen icke kunde falla på dem. Hafvet bredde sig slätt och lavendelgrått där utanför, där fullmånen kopparröd krängde sig upp och just nu halfskymdes af en brigg, hvilken tycktes segla midt på drabantens *mare serenitatis*. Närmare stranden syntes alla de utlagda skötvakarne ligga i rader som skaror af sjöfåglar gungande på dyningen.

Och medan folket väntade ut morgonens inbrytande för att vitja, hade det lägrat sig i stränderna kring upptända eldar med kaffepannor och bränvinsflaskor. I sjöboden, där handelsmannen sålde öl, hade predikanten intagit en plats bredvid brodern för att gå honom tillhanda vid den starka trafiken, och med ett blått förkläde om lifvet sågs han draga upp ölbuteljer likt en gammal, van krogvärd.

Intendenten, som gått ut för att observera strömsättning, temperatur och barometerstånd, vandrade nu i sandstranden för att hvila sina tankar. Här och där stötte han upp ett par, som sökt ensamheten. Deras obegripliga naivitet i uppförandet gjorde, att han endast vände dem ryggen med löje och vämjelse. Kommen längre ut på udden, klättrade han ut för klipporna för att finna sin sittplats, där han brukade meditera. Det var en af vågorna fullkomligt glattslipad länstol, hvilken ännu var ljum som en kakelugn af dagens brännande sol.

Han hade suttit en stund och låtit halfsöfva sig af dyningens suckar, då han hörde sanden frasa nedanför i sjökanten. Det prasslade i den torkade tången, och han såg assistenten och fästmän komma sakta vandrande med armarna om hvarandras lif. De stannade mellan den osynlige åskådaren och mångatan på vattnet, så att han kunde se deras gestalter teckna af sig så skarpt, som om han haft dem mellan mikroskopets objektiv och brännspegeln. Och han såg nu med antipatiens skärpta blick hennes roffågelsprofil luta sig mot den andres stora aphufvud med de ofantliga kinderna, utan bruk för andra än trumpetblåsare, och denna toppiga, smala hufvudskål utan panna. Han observerade nu de öfverflödiga köttmassorna i mannens gestalt, hvars oädla linier med alltför stora höfter påminde om en kvinna likasom den farnesiske Herkules. Ett manligt ideal från halfdjurstiden, då näfven ännu rädde öfver stora hjärnan, hvilken ej var färdig.

Kränt, såsom om han ingått en förbindelse med en centaur, kände sin själ besvägras med en nedgångstyp, stående inför början till ett brott, som, fullbordadt, skulle förfalska hans släktledning för alla kommande tider, som skulle narra honom att offra sitt enda lif för en annans barn, på hvilket han skulle slösa sina bästa känslor och sedan en gång fastvuxen vid detsamma släpa sin förnedring som ett block om foten utan att kunna bli fri. Svartsjukan, »denna smutsiga

last», hvad var den annat än den friska, starka släktinstinktens fruktan att bli hindrad i sin lofvärda egoism att fortsätta det bästa hos individen? Och hvem saknade denna sunda passion annat än den sterile familjesutenören, hustrukopp-laren, den svage narren, cicisbeon, gynolatern, som trodde på platonisk kärlek?

Han var svartsjuk, men när första harmen lagt sig öfver skymfen, vaknade ett ohejdadt begär att ega denna kvinna utan att äkta henne. Stridshandsken var kastad, friheten i valet var proklamerad, och han kände lust att upptaga striden, bryta bandet och framträda som älskare för att med vunnen seger kunna gå lugn vidare i medvetandet om, att han icke var den af naturen vanlottade, som blifvit undanstucken i kärlekkampen. Här var ju icke längre frågan om en ärlig täflan med lojala medel utan en lömsk strid mellan inbrottstjufvar. Den utmanande hade valt det simpla vapnet dyrkar, och kampen gällde stöld! Med en kvinna som pris försvunno alla betänkligheter. Djuret hade vaknat, och de vilda instinkterna, som dolde sig under kärlekens stora namn, rasade som lössläppta naturmakter.

Han gick oförmärkt upp från sin klippa och styrde stegen hem för att ordna sina öden, som han kallade det.

TOLFTE KAPITLET.

Det rådde en dof tystnad på skäret vid sjutiden följande morgon, ty grundfisket hade slagit fel af alla de anledningar intendenten uppgifvit. Nedslagna sutto skärkarlarne i sina båtar och redde ut skötarne, då och då plockande en ensam strömming, som kastades i land.

Trafiken vid handelsboden hade afstannat med den sjunkande krediten; predikanten hade aflagt sitt blå förkläde och med boken i handen samlat en liten krets af förtviflade kvinnor omkring sig i en stuga. Med en obegriplig, men icke ovanlig logik hos hans klass talade han om, huru Jesus bespisade fem tusen män med fem bröd och två fiskar. Det fanns ett ungefär *à propos* för så vidt som i föreliggande fall det fanns många munnar och få fiskar, men huru dessa skulle mätta så många, det kunde han icke

angifva. När det nu icke fanns någon hjälp, måste han försöka en förklaring, hvarför undret icke mer kunde ske, och han sökte orsaken i den rådande otron. Om de bara hade tro som ett senapskorn, skulle underverket upprepas. Och tron kunde endast fås genom bön.

Därför uppmanade han församlingen att bedja.

Ehuru ingen af de närvarande trodde på underverket med de två fiskarna, som de flesta aldrig hört talas om, emedan de icke läst den historien, följde de exemplet och upprepade bönen Fader vår, den de hjälpligt lärt sig vid nattvardsläsningen.

Men när de kommit halfvägs, stördes de plötsligen af ett sorl nerifrån hamnen. De som sutto närmast fönstret sågo nu en skötbåt, som just strök ner råseglet, komma in till bron. I fören stod fröken Maria med fladdrande hår under den skotska blå mössan, och vid roret satt assistenten svängande sin hatt till tecken af framgång. Båten var öfverlastad med skötar, genom hvilkas mörka maskor glittrade fisk vid fisk.

— Kom hit, ska ni få strömming, — utropade flickan med segrarens frikostighet.

— Bara jag får den uppmätt först, skall folket få den, — invände intendenten, som från sitt fönster observerat båtens hemkomst och därför infunnit sig för att se resultatet af sina arbeten.

— Hvad skall det vara till? — invände fröken Maria med icke litet öfversitteri.

— Det skall vara till statistiken, min nådiga, — svarade intendenten utan ett tecken till förargelse, då han visste, att utgången af fisket berott på de upplysningar han meddelat, grundande sig på ström, djup, vattentemperatur och bottenförhållanden.

— Du med din statistik, — skämtade fröken Maria med ett uttryck af djupaste förakt.

— Tag den då, men låt mig bara veta efteråt hur mycket det blef, — avslutade intendenten diskursen och gick upp till sig.

— Han är afundsjuk på oss, — anmärkte fröken Maria till assistenten.

— Kanske svartsjuk? — menade denne.

— Det kan han visst inte bli, — replikerade flickan halfhögt likasom för sig själf, därmed gifvande ifrån sig den sedan flera dagar dolda förargelsen öfver sin fästmans otroliga likgiltighet gent emot rivalen och hvilken hon tog som en sårande tvärsäkerhet på hans förmåga att fångsla.

Bönemötet hade blifvit upplöst, och allt skärgårdsfolk samlades omkring den hemkomna skötbåten.

— Ja, si fröken är då en riktig karlakar! — smickrade predikanten, passande tillfället att så ut ett litet oenighetsfrö, som han trodde.

— En sittande kråka, den får inte, den, — gycklade uppsyningsmannen.

— En på soffan liggande, menar han, — hviskade assistenten till fröken Maria.

Flickan svällde af berömmet, utdelande fiskarna med fulla händer åt de på bryggan stående, som aldrig tröttnade att utbrista i loford och välsignelser öfver den räddande ängeln.

Men det var icke tacksamhet för undfången välgärning, som framkallade dessa vackra rörelser, utan det var ett innerligt behof att få slippa gifva sig själfva orätt gent emot intendenten, med hvars fiske de lycklat. Det var baksidan af ett hat mot den verkliga välgöraren, för hvilken de icke ville böja sig i tacksamhet.

När fisken var urtagen ur näten och fördelad bland de fattigaste, befanns den uppgå till tio tunnor, hvilka genast inköptes af handelsmannen och nersaltades. Pengarna förvandlades straxt i kaffe, socker och öl. Ty sin egen vinterströmning antog man med lätthet kunna taga ur sjön, sedan fröken Maria meddelat alla upplysningar om sättet att gå till väga vid det nya driffisket.

* * *

När intendenten kom upp på sitt rum, fann han ett bref, som en hemvändande vaktmästare medfört. Det innehöll en inbjudning till intendenten och hans fästmö att hedra officerarnes bal om bord på korvetten Loke, som skulle ankra innanför skäret klockan åtta på samma dags afton.

Han insåg genast, att ögonblicket var inne att göra slut på förbindelsen, ty att nu föra ut en annans mätress i societeten och föreställa henne som sin blifvande hustru, ville han naturligtvis icke. Därför sköt han af sig förlofningsringen, inlade den i det bref, som han natten förut komponerat till kammarrådinnan och i hvilket han med förtviflans starkaste uttryck beklagade, att hans förbindelse med fröken Maria måste taga slut, emedan ett äldre band, som han lättsinnigt knutit med en kvinna, hvilken födt honom barn, nu uppträdt med lagliga anspråk, hvilka, om de ej kunde tvinga till äktenskap med den käre, dock egde makt att hindra föreningen med en annan. Som gentleman, men utan att vilja såra, förklarade han sig beredd att bistå den så oskyldigt förorättade och kanske i trångsmål försatta flickan, både hvad räddandet af hennes heder och hennes subsistens angick.

Denna dikt hade han ansett vara den enda möjliga utväg till en brytning, då den skyddade båda parternas heder, mest dock flickans, och måste verka oemotståndligt utan hopp om reparation, som ett oundvikligt öde.

När han förseglat brefvet, hvisslade han på sin ordonnans, lemnande skrifvelsen med tillsägelse, att den skulle bäras ner till kammarrådinnan.

Därpå tände han en cigarrett och ställde sig i sitt fönster för att se, huru skottet skulle ta. På förstugukvisten stod den gamla frun och

skakade en sängmatta, då karlen stannade för att aflemna brefvet. Hon mottog det med någon förvåning, som ökades, då hon med venstra handen klämde på kuvertet för att undersöka, hvad detta kunde innehålla. Därpå vände hon sig om och gick in i stugan.

En stund därefter syntes fröken Marias figur röra sig fram och åter bakom gardinen i matsalen. Hon tycktes gå häftigt fram och åter, stundom stannande och gestikulerande med armarna, som om hon ville försvara sig mot förebråelser, hvilka slungades emot henne.

Detta räckte omkring en timme, hvarefter hon syntes ute på förstugukvisten, kastande en hämndfull blick upp emot intendentens fönster. Därpå vinkade hon åt assistenten, som syntes komma ifrån hamnen.

Sedan de båda gått in i stugan och varit osynliga en half timme, visade de sig åter och gingo in i vedboden, hvarifrån de buro ut en koffert och en kappsäck.

Man hade således tagit sitt parti och insett, att ett kvardröjande på skäret var omöjligt.

Om en stund uppträdde assistenten å nyo, denna gång medförande sin egen kappsäck, hvilken intendenten igenkände på dess mässingsbeslag.

Alltså ämnade äfven han resa.

Snart infunno sig stugans värdfolk med tjennare, och hela huset tycktes vändas upp och ner.

Framåt middagen, sedan intendenten tillbragt sina timmar med läsning, såg han assistenten och fröken Maria utträda på förstugukvisten, inbegripna i ett lifligt samtal, hvilket blef allt lifligare och åtföljdt af gester, som antydde ordväxling.

— De ha kommit långt de där, eftersom de gräla redan, — tänkte intendenten.

På eftermiddagen fördes den gamla frun och assistenten på lotsbåten till en ingående ångare. Hvarför fröken Maria stannade, kunde han icke riktigt fatta. Kanske ett hopp om återförening, kanske ett behof af att visa sitt trots eller måhända något annat.

Hon satte sig emellertid vid ett fönster, så att hon kunde ses ifrån tullstugan. Och där blef hon mest sittande; ibland trummande på rutan, ibland läsande i en bok och då och då förande näsduken öfver ansiktet.

Vid sjutiden på aftonen syntes korvetten ånga ifrån Landsortsleden och gick strax därpå till ankar mellan Norsten och Österskären. När den signalerade lots med ånghvisslan, hade flickan rest sig och gått ut för att se efter, hvad som var å färde. Och när hon nu stod på backen, betraktande det granna fartyget, som var smyckadt till fest med flaggor på alla lejdare och med kulörta tält öfver mellandäcket, kunde intendenten se, huru hon blef fascinerad af den lockande synen. Hon blef stående med händerna på ryggen i en fadd gest, tills vinden förde tonerna af

en festmarsch fram till skäret, då hennes fötter först började röra sig på stället. Sakta böjde sig den smärta kroppen framåt, som om den drogs af musikens toner, och så, på en gång, föll hela gestalten tillsammans, händerna betäckte ansiktet, och flickan störtade in i stugan igen, med förtviflan, likt ett barn, som gått miste om ett påräknadt nöje.

Intendenten klädde sig nu till balen; på den svarta doktorsfracken hängde han sina sex ordnar i miniatyrformat på en kedja och påtog sitt armband, hvilket han ej burit sedan förlofningsdagen.

När han slutat sin toalett och han ännu hade en timme kvar, innan båten skulle hämta honom, beslöt han att göra en afskedsvisit hos fröken Maria, mest därför, att han icke ville bli misstänkt för feghet, men äfven därför, att han längtade få pröfva sin makt öfver egna känslor. När han kom in i förstugan, gjorde han buller för att flickan skulle få tid att posera och för att han af posen skulle kunna veta, hvarför hon stannat och hvilka afsikter hon hade.

Han trädde in efter att ha knackat och fann fröken Maria sittande med en sömnad, något som han aldrig förr sett henne handtera. Hennes ansikte uttryckte förkrosselse, ånger, ödmjukhet, ehuru det ansträngde sig att se likgiltigt förnämt ut.

— Tar ni emot, fröken Maria, eller skall jag gå? — började intendenten. Och han kände

åter detta oförklarliga behof att lyfta henne öfver sig som kvinna, när hon uppträdde med kvinnans attributer och lutade sig upp mot honom, lika lifligt som han eljes erfor en okuflig lust att slå ner henne, när hon kom med manliga anspråk och åthäfvor. Och i denna stund föreföll hon honom så skön, som han icke sett henne på mycket länge, så att han gaf vika för sina känslor, och utan att göra motstånd öppnade han sig.

— Jag har gjort er sorg, fröken Maria...

När hon hörde de mjuka tonfallen, rätade hon strax på sig och bet:

— Men ni var för feg att säga mig det själf.

— Hänsynsfull, fröken Maria! Jag har inte så lätt som ni att slå folk i ansiktet. Och ni ser ju, att jag har mod att visa mig, likasom ni att ta emot mig.

Det sista var tvetydigt med afsikt att få höra, om hon trodde på hans motiv till brytningen.

— Trodde ni, att jag fruktade er? — frågade hon och tog ett kast med nålen.

— Jag visste ju inte, hur ni skulle upptaga min förklaring, oaktadt jag trott mig se, att den ej kunde vålla er någon svårtröstad sorg.

Det låg något i ordet svårtröstad, som tycktes sticka flickan likt en allusion på den unge tröstaren, men ingen syntes ha lust att röja sig, den ena fruktande att visa svartsjuka, den andra ängslig att få höra, om han sett något.

Flickan, som suttit öfver sitt arbete, såg nu upp för att läsa ansiktsdragen på sin motståndare och bemärkte med en förundran, som hon ej kunde dölja, de många ordnarna på frackens uppslag. Och med en barnslig elakhet, som endast dolde afunden, gäckade hon:

— Så fin ni är!

— Jag skall på bal också!

Det ryckte i flickans ansikte, ryckte så förfärligt, att intendenten kände reflexen af hennes smärta och fick fatt i hennes hand i samma ögonblick, som hon brast ut i en förfärlig gråt. Och när han lutade sig emot henne, smög hon sitt hufvud mot hans bröst och grät, så att hon skakade som i feber.

— Barn, du! — pjollrade intendenten.

— Ja, jag är ett barn! Därför skulle du haft öfverseende med mig! — snyftade flickan.

— Hör du! Hur långt skall man ha öfverseende med ett barn?

— I oändlighet!

— Nej! Det har jag inte hört! Det finns en alldeles bestämd gräns, där själfsvåldet närmar sig den brottsliga handlingen.

— Hvad menar du?

Och nu flög hon upp.

— Du vet, hvad jag menar; det ser jag, — svarade intendenten, som åter var ute ur förtrollningen, så snart hon blef hård, ty då blef hon ful i samma ögonblick.

— Svartsjuk, alltså! — hånade flickan, som trodde sig ha fångat honom.

— Nej, ty svartsjuka är en obefogad misstanke, stundom ett försiktighetsmått; men mina farhågor ha visat sig vara grundade. Alltså icke svartsjuk!

— Och på en pojke! En valp, som du står så högt öfver, — gick flickan på utan att upptaga förklaringen i kalkylen.

— Desto nesligare för dig!

— Det var således osanning hela historien, — kastade hon åt sidan för att icke träffas af skymfen.

— Från början till slut! Men jag ville icke göra din mor sorg och dig själf skam! Förstår du den finkänsligheten?

— Jo, jag förstår! Men jag förstår mig inte själf!

— Det skulle jag kunna göra, om du gaf mig del af ditt föregående lif!

— Mitt föregående lif! Hvad menar du?

— Det finns alltså ett föregående i ditt lif! Det var det jag alltid misstänkte.

— Du tillåter dig insinuationer...

— Som det inte mera kommer mig vid, hvem du är eller hvad du varit, så... Nu måste jag säga farväl! — afklippte intendenten, då han såg en kanonier komma gående ute på backen för att hämta honom.

— Gå inte ifrån mig ännu! — bad flickan och fattade hans hand, seende in i hans ögon

med drunknande blickar. Gå inte bort, ty då vet jag inte, hvad jag gör.

— Hvarför pina oss längre, då skilsmässan är oåterkallelig?

— Vi ska inte pina oss! Du ska stanna hos mig till kvällen, så att vi få tala, innan vi skiljas. Jag skall berätta dig allt hvad du vill veta, och sedan skall du döma mig på annat sätt.

Intendenten, som af dessa uttalanden trodde sig veta allt och nu var viss på, att han undgått den olyckan att kedja vid sig en eller fleras älskarinna, hade nu fattat sitt beslut. Han gick fram till fönstret, affärdade kanonieren med beskedet, att han skulle komma senare med egen båt.

När detta var gjordt, satte han sig ner i soffan för att få konversationen i gång.

Men sedan flickan blifvit befriad från sin oro, föll hon tillsammans och blef fåordig, så att slutligen fullkomlig tystnad uppstod. Man hade ingenting att säga hvarandra, och fruktan att stöta upp ovädersfåglar pressade alltmera ner stämningen, så att tråkigheten grinade emot dem.

Intendenten började tumma på böckerna, som lågo kvar på divansbordet, och fick ögonen på en bok, som var påskrifven med assistentens namn.

— Ett ungt fruntimmers historia tror jag! Har du läst den? — frågade han.

— Nej, jag har inte hunnit ännu! Hvad är det med den boken?

— Jo, den har sin märkvärdighet, emedan den är skriven af ett fruntimmer och ändock är uppriktig.

— Så! Hvad handlar den om då?

— Den handlar om den fria kärleken. Det är en ung vetenskapsman, som förlofvar sig med en fördomsfri flicka. Och under det han är på en expedition, skänker hon sig åt en artist för att sedan gifta sig med sin fästman.

— Nåå? Hvad säger författarinnan om det?

— Det skrattar hon åt, förstås.

— Fy! — sade flickan och reste sig för att ta fram en butelj vin.

— Hvarför det? Ingen eganderätt i kärlek! Och fästmannen var tråkig, för öfrigt, åtminstone i hennes sällskap, om man får döma af skildringen i boken.

— Nu börja vi på att bli tråkiga också, — afbröt fröken Maria, i det hon fyllde glaset.

— Hvad ska vi roa oss med då? — frågade älskaren med ett cyniskt leende, som ej kunde missförstås. — Kom och sätt dig här hos mig.

I stället för att bli sårad af den brutala tonen och gesten, hvarmed uppmaningen beledsagades, tycktes flickan med en viss beundran se upp till den man, hvilken hon förut nästan föraktat för hans alltför aktningsfulla bemötande.

Skymningen hade fallit, och månen i första aftagandet kastade endast en gulgrön strimma in på golftet, silhuetterande balsaminens skugga.

Genom det öppna fönstret trängde dämpade toner från första valsen, *Balens drottning*, som en förebråelse, en helsning från det förlorade paradiset och på samma gång underhållande hoppet att icke allt var slut.

Och i hoppet att binda honom genom minnet af den högsta sällheten gjorde hon det sista medgifvandet efter en stormande kärleksförklaring från hans sida.

TRETTONDE KAPITLET.

Tre dagar senare landsteg intendenten på Österskären efter att ha uppehållit sig på Dalarö. När han fått veta, att fröken rest för att icke mera återkomma, kände han en obeskriflig lättnad, såsom om luften blifvit högre och renare. Och uppkommen på sitt rum, lade han sig för öppet fönster att röka och i minnet genomgå de sista dagarnas så skiftande sensationer.

När han vid midnatt ryckt sig ur flickans armar, hade han satt sig i båten med en tillfredsställelse, som om han uppfyllt en tryckande plikt. Det var, som om nu först jämvikten blifvit återstald i hans inre. Hans rätt hade blifvit kränkt i ett sådant fall, där lagen icke gaf upprättelse, och därför måste han själf skaffa sig rätt, och han hade endast handlat efter de grundsatser, hvilka motståndarne själfva promulgerat.

När han därefter stigit om bord på korvetten och råkat personer, med hvilka han kunde tala bildadt språk, och med läkaren behandlat lärda ämnen, hade detta först verkat som ett rus. Han behöfde icke trycka ner sin hjärna för att jollra, icke göra sig halfdum för att bli förstådd. Och när han talade i antydningar, med nyanser, blef han genast begripen. Då kände han, huru han lefvat i tre månaders barbari, som så småningom och oförmärkt dragit ner honom i småaktiga strider, som satt hans tankelif nedanför det affektiva och vegetativa, upphöjt reproduktionsbestyret till hufvudsak och narrat honom att inträda som konkurrent vid en beskällartäflan, ur hvilken han sannolikt afgått med seger. Och så förstod han, hvarför den allmänna kristna kyrkans målsmän, hvilka skulle bära civilisationen ut bland vildar af alla folkslag, en gång ålagts att icke grunda familj, icke binda sig vid kvinna eller barn, och han insåg, att det kunde ligga förnuftig mening i fastor och försakelser för dem, som ville lefva ett högre andligt lif. Det var icke heller för ro skull, som anakoreten sökte ensamheten, ty liksom det på en slump på trädan fallna ensamma hvetekornet kunde sätta 60 ax, under det åkerns endast gaf två, där det trängdes bland millioner på gödslad mark, så kunde den individ, hvilken sträfvade till rikare utveckling öfver de andra, endast växa i ödemarken.

Tre dagars erfarenheter hade bekräftat detta, ty då han på korvetten och badorten släpats

ifrån krets till krets, hade han hvarje kväll då han lagt sig märkt, huru under dagens lopp han slipat af sina kanter, hvarigenom han liksom ädelstenen vunnit i utseende men förlorat i karat. Fega medgifvanden, framkallade af allmän sympati för människorna och af anpassningsdriften i umgänget hade han lockats till i så hög grad, att hans i sällskapet improviserade meningar hängde efter och dök upp i minnet med anspråk på att vara hans innersta tankar. Och han hade slutligen tröttnat kännande sig på sista dagen såsom blifven en falsk människa, hvilken sade ett och tänkte ett annat, börjande blygas inför sig själf och märkte, att med den tilltagande aktning, han vann hos sällskapet för sitt affabla sätt, förlorade han all aktning för sig själf.

Ville han undvika att sjunka måste han isolera sig, och ensamheten, som han nu återfunnit, verkade på hans ande som ett ångbad eller en simning i hafvet, där frihet från allt tryck, all beröring med fastare materie upphört, och han beslöt att stanna på skäret öfver vintern.

Till den ändan förhyrde han för egen räkning den stuga, där damerna bott, och började installeringen samma dag. Det ena stora rummet tog han till bibliotek och laboratorium, det andra till matsal och salong, och vindsammaren inredde han till sofrum.

När han vaknade följande morgon i sin nya bostad, efter att ha sofvit utan drömmar, erfor han ett nytt behag i att ega ett hus ensamt

för sig, där han icke behöfde påtvingas suggestioner af andras röster, icke mottaga andra intryck, än dem han själf bestämde.

Då han druckit kaffe, satte han sig ner i sitt bibliotek efter att ha sagt ifrån, att han icke mottog besök förrän klockan tre på eftermiddagen.

Nu tog han fatt en äldre plan till utforskandet af Europas nuvarande etnografi, med inbesparande af alla lönlösa resor. På tryckta cirkulärbref, utfärdade i en fingerad firmas namn, ifyllde han nu adressen och yrkesidkarens titel samt kuverterade och försedde dem med frimärken. För att få de mest fullständiga uppgifter om kranernas mått och kroppens dimensioner hade han uträknat, att cirkulär till hattmakare, likkistfabrikanter, skjort- och strumpfabrikörer i Europas förnämsta städer med anhållan om uppgift på de mått, hvilka mest gingo i handeln inom landet i och för exporterandet af dessa varor *en gros* med större vinst än vanligt, skulle skaffa honom önskad resultat. Därtill hade han fogat ett annat cirkulär till så väl de största som de minsta bokhandlare i Europas hufvud- och småstäder, med anhållan om fotografier af alla slag till högsta pris mot postförskott och satt sig i förbindelse med en tekniker, som uppköpte fotografier för silfrets tillgodogörande. Med dessa och de tusentals porträtt, han klippt ur alla utländska illustrerade tidningar, ämnade han börja sina forskningar.

När han slutat detta arbete, var det middag. Han gick ut för att äta middag, då han märkte, att ett bref var nerstucket i lådan på dörren. Stilen var honom bekant, och då han förvissat sig om, att det var från fröken Maria, öppnade han det ej, utan lät det ligga bredvid sig på bordet, medan han åt sin enkla middag i stor hast. Att skrifvelsen ej kunde innehålla något behagligt, det förstod han, då han brutit sitt löfte att komma tillbaka dagen efter för att taga afsked, och alldenstund han ville bespara sig alla obehagliga intryck, lade han undan brefvet i en bordslåda utan att öppna det.

Men när han sofvit en timme efter middagen och arbets- och matfebern försvunnit, märkte han, att tankarne icke mera gingo till böckerna, utan drogos till den där bordslådan. Och nu började han vandra på golfvet af och an, rof för en häftig och tröttande strid. Det var, som om han haft en del af hennes själ inläst i denna låda; hon fanns i rummet, och hennes andes attraktionskraft låg laddad under det hvita kuvertet, på hvilket ett rödt sigill lyste som en kyss. Han såg henne sitta där i samma soffa, hörde hennes hviskningar, kände hennes ögon glöda i skymningen, och hans kött började åter brinna. Hur dumt, tänkte han, att släppa ur händerna livvets högsta sällhet. Då kärleken var ett ömsesidigt bedrägeri, hvarför icke låta sig bedragas! Intet för intet! Och då den fullkomliga lyckan icke fanns, hvarför ej nöjas med den ofullkomliga?

Nu kände han, att han skulle krupit fram till henne, ljugit sig vara hennes slaf och erkänt sig som besegrad. Han kunde ju ha skrämt bort rivalen; och med henne på tu man hand i fullständig förening hade det varit lätt att binda henne med vanans och intressets band, och hon skulle slutligen icke velat taga nöjet af någon annan.

Men så kom fruktan, att detta bref kunde beröfva honom det sista hoppet, hvilket dock var bättre än intet, och han ville icke läsa det. Han hade satt sig ner vid sitt laborationsbord, och nästan utan att tänka på hvad han gjorde öppnade han en järnretort, stoppade in brefvet och tände blästerlampan inunder. Om en stund pustade röken ut ur retortens hals, och när röken upphört tände han gasen med en sticka. En liten, blågul låga brann några minuter med ett hvinande ljud som en läderlapps pipande.

Brefvets ande, som en alkemist skulle sagt! En pappersmassa som förtärdes och gaf samma förbränningsprodukter af kol och väte som en brinnande själ i en lefvande kropp. Kol och väte! Det var allt och det enahanda!

Lågan flämtade, minskade, kröp in i röret, och det var åter mörkt i rummet!

Det hade mulnat igen ute öfver hafvet, och sjöarna gingo för ostlig vind, dunkande mot stranden, suckande, fräsande, och blåsten skar sig i knuten som en våg mot en stäf, men midt igenom alla dessa klagoljud hördes bojen skrika

ute på sjön, rytmiskt som en tragisk skådespelare, när han reciterar och med pauser, liksom om han hämtade andan eller ville låta det sista ordet tona ut, innan han lät ett nytt strömma fram. Det var ett solo för Titan med ackompanjemang af storm, en jätteorgel, där östanvinden trampade bälgarna.

Rummet blef honom kvaft, och han tog sin kappa för att gå ut i stormen och låta olusten blåsas bort. Dragen mot sin vilja af ljuset från en lykta borta i handelsboden, styrde han sina steg ditåt. Som driffisket varit mycket gifvande, besöktes boden lifligt, och dold af mörkret kunde han komma tätt förbi de pratande fiskarena utan att ses.

— Och assistenten knep bort flickan för honom, — sade gamle Öman, — och så fick hon en riktig karl för den där...

— Ja, inte är han som en människa ska vara, — genmälde Vestman, den ogifta, — för i dag skref han väl sina hundra bref, som skulle med posten. Och hvad han kokar därinne och har för sig, det kan ingen dödlig säga, men jag tänker, hvad jag tänker, jag! Och ögona ska vi allt ha med oss, för sådana där som läser sig inne och kokar, dem känner vi allt.

— Åh fan! — vidtog den gifta Vestman. — Låt'en bränna sin tår själf; det går väl inte värre med honom än gamle Söderlund, som mäska ute på kobbarna och miste pannan! Det där tycker jag inte vi ska lägga oss i.

— Ja, om det bara var det, — återtog Öman, — så skulle han nog få hållas me't, men si jag förgäter inte, att han ville ta noten af mig den gången, och får jag fast'en i fenan, så släpper jag honom inte, förrän jag har honom i sumpen . . .

— Ja, en dålig människa är den som ingen Gud har! — slutade kolportören. — Det är visst det!

Utan att ega det minsta spår af illusion om tacksamhet kunde intendenten icke underlåta att erfara ett obehag vid att vara omgifven i ödemarken af idel fiender och så farliga som de farligaste, hvilka trodde sig i honom se en däre eller en brottsling. De trodde, att han brände bränvin för att förtjäna en femtioöring på en kanna! De misstänkte honom att blanda gift åt dem. Komme här någon olycka att ske, skulle han nog få skulden. Och brukade de sin olaga not, vågade han ej göra beslag utan att själf befara något mer eller mindre skandalöst åtal eller, hvad värre var — deras hämnd.

Det var farligt sällskap, lifsfarligt som dumheten. Och fastän han visste, att han hvilket ögonblick han ville kunde få dem alla till vänner, om han ville bjuda på en kanna bränvin och själf vara med och förtära den, föll det honom icke in ett ögonblick. Deras fiendskap höll honom fri; deras vänskap skulle ha dragit ner honom i deras gyttja. Deras hat kunde endast verka som en strömväckare på hans kraft, men deras tillgifvenhet skulle ha neutraliserat den,

om ock deras andar aldrig kunde inträda i kontakt med hans. Och själfva faran hade sitt behag, emedan den höll hans ande vaken och smidig, gaf honom något att reagera emot, att öfva sig på. För öfrigt var faran härute bland vildarne icke mindre än däruppe i de kretsar, han nyss lemnat och där makten att tillfoga verklig skada var större. Hade icke läkaren på korvetten betraktat honom som en sjuk, då han talat om, att ett sätt måste utfinnas att kunna tillgodogöra sig de oerhörda kvantiteter fritt kväfve, som slösades bort vid svafvelsyrefabrikationen, under det man samtidigt importerade det dyra chilisalpetret för att ersätta jordens kväfveförluster. Eller då han framkastat något om skorstensrökarnes tillgodogörande för tekniska ändamål, huru hade icke vännen tillrådt honom att taga sig en séjour vid en badort och vistas bland människor.

Hellre då stanna i absolut ensamhet och gälla för dåre bland rödskinn än dömas till borgerlig död af jämlikar med auktoritets- och domsrätt utan vad.

Sedan han vandrat en stund i mörkret, återvände han till sin stuga och tände ljus och lampor i sina två rum samt öppnade dörrarna till förstugan och aflägsnade därigenom intrycket af att vara instängd.

När han nu såg på klockan var hon icke mer än åtta. Den långa kvällen och natten, som förestod, skrämde honom, ty hans hufvud

var alltför tröttadt att kunna arbeta, men icke tillräckligt för att sofva. Vindens pinande i knutarna, vågens dån och ljudbojens rytande gjorde honom nervös. För att befria sig från dessa hörselsuggestioner, under hvilka han icke ville vara slaf, lade han in sina i Tyskland köpta »sofkulor,» små stålklot, som, insatta i öronen, hindrade hvarje ljud att intränga och förnimmas.

Men när han nu stängt af den kanske största kommunikationsleden med yttervärlden, började hans fantasi att arbeta med högre tryck. En rasande nyfikenhet att få veta, hvad det brända brefvet innehållit, grep honom oemotståndligt, så att han öppnade retorten för att söka läsa i askan. Men äfven bläcket var förstördt af elden, och där syntes icke ett spår efter skrift. Nu var fältet öppet för alla slags tvifvel och gissningar. Än trodde han sig kunna sluta af allt föregående, hvad brefvet hade innehållit, än förkastade han detta, erinrande sig flickans ologiska sätt att tänka och handla.

Så stannade han slutligen vid att det var omöjligt att räkna ut, och han beslöt att icke mera grubbla däröfver. Men hjärnan hade fallit in i skentakt och grubblade på egen hand, malde och siktade, tills han blef alldeles utmattad, utan förmåga att kunna falla i sömn. Och med den tilltagande svagheten i tankeorganet vaknade de lägre drifterna.

Rasande öfver att hans själ icke kunde hålla ut striden med en bräcklig kropp, klädde han slutligen af sig, tog en dosis bromkalium, och genast stannade hjärnan i sitt vilda lopp, fantasierna släcktes, medvetandet döfvades, och han somnade tungt, som om han dött.

FJORTONDE KAPITLET.

östen hade skridit framåt, men på skäret syntes icke, att sommaren flytt, ty där fanns ej ett löfträd, som kunde gulna, och lafvarna på klipporna blefvo allt frodigare och svällande af fukten, ljungen och kråkriset grönskade upp på nytt, enarna och dvärgtallarna, nordens evigt gröna träd, friskades upp af regnen och putsades från dam.

Fiskarena hade flytt, sedan deras höstarbete var slut; tystnaden hade åter inbrutit, och handelsboden var stängd. Kapellets trästomme blef allt naknare, sedan bräderna blifvit bortplockade till kaffevad och snickarvirke, så att af detsamma endast syntes stolparna, liknande ett komplex af galgar.

Predikanten syntes numera sällan, ty sedan han blifvit absolutist, hade han missbrukat kina-

vin, i hvilket konjak ingick som beståndsdel, och han hade redan öronsusningar, hjärtklappning och sof mestadels.

Intendenten hade efter en månads arbete lyckats operera sin själ från det skottsår, han erhållit under kärleksleken. Med jodkalium och nedsatt diet hade han kufvat begären, och när ensamhetens tristesse intog honom, framställde han en portion lustgas af ammoniumnitrat, då han funnit för länge sedan, att alkoholberusning var simpel och efterföljdes af större nedslagenhet med själfmordsmani. Först hade den underbara kväfveoxidulen muntrat honom och fått honom att skratta, men det banala flinet hade upplöst alla hans stora tankar och sträfvanden till ett intet, åt hvilket han skrattade, men när han då fann sig nere hos grinarna, som grinat åt honom, erfor han behovet att lyfta sig upp igen öfver sig själf, och han saknade sin sorg och sina smärtor.

Men när han fullständigt isolerat sig, så att pigan endast fick städa och bära in mat, medan han var inläst i vindskammaren, började alla minnen från sommaren att spöka upp. Han erinrade sig, utan att vilja det, hvartenda ord, som var fäldt. Och nu framstod predikantens uppträdande på kobben i dimman såsom något planlagdt. De ord, som denne yttrat rörande hans far och hans egna förhållanden, jämförda med fröken Marias om att hon visste, hvem han var, togo nu rot, växte och blefvo stora. Det

måste finnas någon hemlighet i hans lif, som alla kände utom han. Och snart såg han i predikantens uppträdande ett planlagdt spioneri, underhållet af några, som ville förfölja honom. Han trodde ej därpå i lugnare stunder, ty han visste mycket väl, att förföljelsemani var första symptomet af den svaghet, som åtföljer isolering. Menskligheten var ju ett stort elektriskt batteri af många element, och det element, som isolerades, förlorade strax sin kraft. Den med koppartråd öfverspunna trådrullen var ju lam i samma ögonblick den mjuka järnstången togs ur, och han var på väg att bli lam, sedan hans järnstång blifvit stålhårdad.

Ja, men hade icke denna sjukliga förföljelsemani, som kommer från kroppslig svaghet, då han ju faktiskt varit förföljd, motarbetad ända från den stund, då han i skolan røjde sig vara en kraft, en artbildare, som skulle kunnat bryta sig ut ur släktet och liksom den sig differentierande örten ge sig ett eget namn, kanske namnet åt ett nytt släkte. Han hade varit förföljd, instinktmässigt nerifrån af de underlägsna och uppifrån af de medelmåttiga, hvilka senare sutto som krönare och bestämde måttstocken, efter hvilken storhet skulle bedömas. Han hade varit hatad och hackad som den gula racefågeln från Kanarieöarna, när den förflugit sig ur buren och råkar bland grönsiskor ute i skogen, där dess alltför praktfulla skrud retade vildfåglarna.

Men naturen, hos hvilken han förr sökt umgänge, blef nu död för honom, ty mellanledet, människan, saknades. Hafvet, som han dyrkat och hvilket han sökte såsom det enda storslagna i hans tarfliga land med dess gnetiga, småaktiga sommarvillslandskap började förefalla honom trångt, allt efter som hans jag svälde ut. Denna blå, terperingröna, grå ring stängde honom som en fängelsegård, och det enformiga lilla landskapet medförde samma pina, som lär vara straffcellens: bristen på intryck. Att resa ut ifrån alltsammans kunde han icke, ty han satt med rötterna i sin jord, i sina små intryck, sin diet och kunde icke flyttas med roten. Det var nordbons tragik, som yttrade sig i längtan till södern.

Det är då, han började tänka ut och planera för landets, ölandets, ty att det hade landfäste i Lappland ändrade icke saken, förbindelse med fastlandet. Först skulle ett sex timmars blixttåg till Helsingborg i förbindelse med ångfärja öfver sundet göra Danmarks hufvudstad till Nordens centrum. Isfria hamnar vid Djurö och Nynäs med isbrytare skulle hålla handeln och sjöfarten vid lif hela året; den nordiska vintersömnen skulle därigenom indragas och nationalkarakteren: ostadigheten, hvilken tillskrefs detta sex månaders afbrott i all verksamhet, skulle förändra natur. Den ryska handeln på England skulle dras öfver Stockholm och Göteborg, och den gamla planen från Karl XI:e och XII:e att

få Persiens och Indiens handel öfver Ryssland och Sverige förverkligas.

Sverige skulle bli ett turistland, och utlänningar skulle lockas in. Stockholm ville han ändra till en saltsjöstad genom att stänga Mälaren vid Norrbro och Slussen samt öppna kanalsystem från Strengnäsviden genom sjön Båfven ut till Trosaviken. Därigenom skulle man få upp saltvattnet till Skeppsbron och Nybroviken, hvilket skulle förändra de atmosfäriska förhållandena och följaktligen människorna.

Men erinrande sig den tid, då Sverige genom att tillhöra den stora, allmänna kristna kyrkan stod i direkt förbindelse med Rom och därigenom räknades med i Europa, ville han, om det visade sig, att religionen icke kunde öfverges af den stora folkstocken, åter införa densamma, dessa våra fäders tro, som vi med eld och svärd tvungits afsvärja och hvars martyrer, Hans Brask, Olaus och Johannes Magnus, Nils Dacke, Ture Jönsson blifvit så skamligt smutsade i historien. Och katolicismen, romararvet, europeismens första idéförare hade redan gått segrande Europa rundt. Bismarck hade stupat i kulturkampen, gått till Canossa och valt påfven till fredsdomare, sedan han börjat tro på skiljedomstolar utan stålkanoner. Danmark hade byggt katolska katedraler, och det unga Danmark hade redan lånat sina pennor åt saken. Nordens liksom Nordtysklands germanisering var endast ett återfall i barbari efter hunnerdrabbningarna 1870 och hvilkas

följder visat sig i latin förföljelse och franskhät, yttrande sig i utrotningskrig mot fransk litteratur, i nordtysk familjepolitik och lutheransk inkquisition med kättarfängelser och allmänt sjunkande af intelligensnivån.

Lutherdomen, det var fienden! Teutonerkultur, bourgeois religion i svarta byxor, sekteristinskränkt-het, partikularism, afstängning, inspärning och andlig död!

Nej, Europa skulle vara ett igen, och folkets väg gick öfver Rom, intelligensens öfver Paris!

Svenska bonden skulle åter känna sig som världsborgare och utträda ur sin underklass-ställning, åter få den skytt af skönhetskultur, som kyrkan förr erbjöd i bild och toner; hans gudstjänst skulle bli en rätt lofsång på romarspråk, diktad af skalder och ej af psalmboksförfattare och af hvilka han skulle begripa jämt så litet, som kunde väcka hans högsta föreställningar om det han ändå ej förmådde fatta; hans högmässa skulle förrättas af verkliga präster, som egnade sitt lif åt religion och själavård och icke åt åkerbruk, mejerihandtering, viraspel och kontorsgöromål; och då skulle bondens kvinna få en själsörjare, åt hvilken hon i bikten kunde anförtro sina sorger i stället för att ränna i prästmors kök och skvallra om dem för pigorna.

Och med latinets återinförande kunde lika som förr hvarje upsalastudents gradualafhandling läsas af Europas lärde och hvarje svensk forskare

känna sig som medlem af den stora allmänna intelligenskorporationen under pontifikatet i Paris.

Dessa och andra flera tankar satte han ner på papperet och lade i bordslådan, ty han hade icke en tidning, som ville trycka det, allra minst patrioterna, hvilka »af afund icke hade lust att mottaga några förslag till fäderneslandets höjande».

Han hade nu fått svar på sina cirkulär och hade vindsrummet fylldt med material till sin europeiska etnografi. Men nu hade ämnet förlorat sitt intresse, och hans själ hade på allvar sjuknat, så att han icke ens vågade gå ut. Åsynen af en människa väckte en sådan leda, att han vände om hem, bara han såg någon. På samma gång växte dock samtidigt behovet att få höra sin röst och genom kontakt med en annan människa få ladda ur sin öfverproducerande hjärna, känna sig inverka på andras tillvaro och hafva ett umgänge. Han hade ett ögonblick tänkt skaffa sig en hund, men att lägga ner afsättningar af sin själ, sina känslor i en djurkropp, det var att ympa drufvor på tistel, och de smutsiga, matfriande djurens sympati hade han aldrig låtit narra sig af.

Det fanns en enda man, som han känt en viss dragning till, och det var den gifta tullkarlen Vestman, hvars hustru lefde i bigami, utan att mannen visste det. Denne hade ett hederligt utseende och ett vaket förstånd, och med honom återknöt intendenten umgänget genom att skänka

honom en laxlina med krokar. Han hade nämligen i början af sommaren lånat honom böcker och lärt honom skriva efter föreskrift, men sedan fisket tagit fart och sjöfarten blifvit liflig, hade deras vägar skilts.

Men för att nu få karlen att verkligen lägga ut laxlinan ville icke intendenten säga, att det gällde lax, ty då skulle den konservative fiskaren aldrig tagit befattning med en enligt hans mening orimlig och lönlös bragd, därför hölls han i den tron, att det var frågan om ett nytt inbringande torskfiske, där de allra största fiskar skulle erhållas.

När intendenten nu efter en månads isolering rodde ut på sjön med Vestman och han hörde sin röst igen, märkte han, att den af brist på begagnande ändrat klangfärg och blifvit tunnare, så att han tyckte sig höra en främmande tala. Och nu berusade han sig med tal. Hans hjärna, som endast arbetat utåt och producerat genom handen och pennan, bröt nu genom struphuvudets slussar, och alla hans tankar strömmade ut som i en fors, födde nya på vägen, och när han fått tala för ett menskligt öra som räsonnansbotten utan att bli afbruten, utan att få en fråga, föreföll det honom, som om han haft en begripande åhörare för sig. Och efter deras första utfärd var han öfvertygad om, att Vestman var den intelligentaste person, han råkat på länge.

Nu höll han på i åtta dagar och berättade under deras utflykter om alla naturens hemlig-

heter, förklarade månens inverkan på vattenytan, varnade för att tro allt hvad ögat såg vara så, som det »såg ut». Berättade, att månen t. ex. var päronformig, fastän den såg ut som ett klot, och att man därför icke hade någon säkerhet för att jorden var klotformig . . .

Här gjorde Vestman en grimas och vågade för första gången en invändning:

— Ja, men det står i min almanacka i alla fall.

Intendenten hörde, att han gifvit sig för långt ut och måste vända, men det var för sent, ty att ge en framställning af de nyare forskningarna om jordens form såsom utgörande en treaxlig elipsoid, fordrade underbyggnad hos åhöraren, och därför öfvergick han till ett annat ämne. Talade om hägringarna och passade på att fråga, om de besökt Svärdsholmen och sett, huru intendenten huserat där.

— Nog ha vi sett, att det huserats där, men inte tar någon i land där mer, och både notvarp och färbete är tillspillo, — svarade Vestman fullkomligt trovärdigt.

Efter den bekännelsen drog sig intendenten tillbaka, skamsen öfver att ha varit rof för en sådan optisk villa, att hans åhörare förstått, hvad han sagt. Han hade talat mot en mur och tagit sitt eko för den andras röst.

* * *

Åtta dagar senare var det stor uppståndelse på skäret, ty Vestman hade fångat en lax på tjugusex skålpund. Och som han trodde sig vara uppfinnaren af det fisket, stod det snart en notis i tidningen om en ny näringskälla för skärgården, sedan strömmingen börjat aftaga. Den lycklige fiskaren, Erik Vestman vid tullbevakningen, hade därmed gjort sig förtjänt af sina medborgares aktning och tacksamhet...

Kort därefter förekom i en veckotidning för folket en ärerörlig uppsats om fiskeriintendenter, som ingenting begripa, men tro sig ha allt att lära bort.

Härpå följde snart en skrifvelse från Landtbruksakademien till intendenten med anhållan om fullständigare rapporter om fiskeriets bedrivande, särskildt laxfisket, hvarpå intendenten endast svarade med anhållan om entledigande.

Utan allt vidare intresse för befolkningen och utan det lilla stöd, som hans förra ämbetsställning gifvit honom, fick han snart erfara, huru vildarne, som erfarit, att han »blifvit afskedad», började fullkomligt utrotningskrig mot honom. Först började de med att kasta loss hans båt, som drefs på land och slogs sönder, under förbärande, att det icke var plats vid bryggan.

Vid nästa regnväder märkte han, att det regnade in i vindskammaren. Och efter hans klagomål hos Öman började det äfven regna i de andra rummen, utan att han kunde upptäcka någon felande takpanna.

Kort därpå skedde en natt inbrott i hans källare, och gärningsmännen uppgåfvos vara estländingar.

Afsikten att få bort honom var alldeles tydlig, men nu roade det honom att trotsa, och detta skedde endast genom att icke göra några anmärkningar vidare, uta natt tåla allt.

Men när nu han var omgifven af verkliga fiender och utträdt på allvar ur samhället, kom den biltoges fruktan öfver honom med fördubblad fart.

Han sof illa om nätterna, oaktadt han sökt att reglera sina drömmar genom att gifva sig starka suggestioner, innan han somnade. Men när han vaknade, hade han drömt, att han var en lössliten ljudboj, som dref och dref för att söka en strand att kastas upp på. Och i sömnen hade han omedvetet sökt stöd mot sängbrädan för att känna beröring med något föremål, om också dödt. Ibland drömde han, att han sväfvade i luften och hvarken kunde komma upp eller ner; och när han slutligen vaknade efter ett svimningsanfall, hade han gripit med händerna om kudden, på hvilken han lagt sitt hufvud. Nu började minnet af hans afidna mor att dyka upp. Och han vaknade numera ofta efter att ha drömt, att han låg som ett barn vid hennes bröst. Själen var tydligen på återgång, och minnet af modernsprunget, länken mellan omedvetet och medvetet lif, trösterskan, förebedjerskan steg fram. Barndomstankar om ett återseende i ett annat lif slogo upp, och hans första själfmordsplaner

yttrade sig som en obetvinglig längtan att återfinna modern någonstädes i en annan värld, som han icke trodde på.

All vetenskap var hjälplös mot en nedåtgående ande, som förlorat allt intresse vid lifvet; hjärnan hade kämpat, tills den tröttnat, och fantasien arbetade utan regulator.

Ännu gick han uppe, när det led mot julen, men han åt föga och tog endast eter till natten. Hela lifvet äcklade honom, och han log numera åt sina förra sträfvanden. Regnvattnet hade förstört hans böcker och papper; apparaterna hade ergat, rostat.

Omsorgen om egen person hade mattats, så att skägget vuxit ut; håret förblef okammadt, och han skydde vatten. Linnet hade han icke lämnat till tvättning på mycket länge, och han hade förlorat förmågan att se smuts.

Kläderna saknade knappar, och rocken var alltid fläckig framtill, nerspild, ty handen, som förde knif och gaffel, lydde icke mera viljan.

När han någon gång gick ut, stodo barnen och lipade åt honom och hade öknamn på honom.

En morgon hade han fått barnsvärmen omkring sig. De drogo honom i rocken, och när han vände sig om, kastades en sten, som träffade midt på hakan, så att blodet rann. Då föll han i gråt och bad, att de icke skulle vara onda på honom.

— Jo, du ska dän, du Tokfan, — ropade en tolfårig pojke, — för annars få vi dig på fattigvården.

Och så kastade de sten allihop. Men då kom Ömans piga ut och tog pojken i håret. Och när hon tuktat honom, gick hon fram till den öfverfallne och torkade blodet ur hans ansikte med sitt förkläde.

— Stackars lilla han! — sade hon.

Då lutade han sitt hufvud mot hennes fulla barm och sade:

— Jag vill sofva hos dig.

— Åh skäms! — snäste pigan och stötte honom ifrån sig.

— Så rätt du tänkte! Fy!

En afton några dagar senare kom Vestmans piga nerspringande och bad doktorn stiga upp och se till madamen, som höll på att dö. Uppdraget föreföll intendenten något oväntadt, men med den klarsynthet, som på ljusa mellanstunder åtföljde hans sjukdom, insåg han, att här förelåg ett mord och att man ville begagna hans namn och titel i stället för en medikolegalbesiktning. Saken var honom likgiltig, men ryckte upp honom för en stund. Det hade händt något, och det ovanliga hade gjort ett länge saknadt intryck. Han gick därför upp till tullstugan och mottogs af de båda bröderna, som förde honom in i sjukrummet med en artighet, som föreföll intendenten ytterligt misstänkt. Men han sade intet, frågade intet, ty han ville tvinga fram den dunkla be-kännelsen genom att nödga mannen att tala först, viss på, att han skulle röja sig vid första ord.

Vid ett talgljus satt barnet och åt på en saffransfläta, som icke för ro skull blifvit framtagen, och hon var iförd sina bästa kläder, troligen för att hon skulle känna sig högtidlig och iakttaga ett tvunget uppförande.

Sedan intendenten sett sig omkring i rummet och märkt, att brodern Vestman smugit sig ut, gick han fram till sängen, där kvinnan låg.

Han såg strax, att hon var död. Och på hennes sammanknipna ansiktsmuskler förstod han, att något våld var begånget, och när han tillika märkte, att hennes hår var omsorgsfullt kammadt öfver hjässan, förstod han strax, att det gamla, goda sättet med spiken var användt.

Men han ville ha mannen att tala först, och med halföppna läppar och talande ögon, liksom han ville fråga något, vände han sig till Vestman. Denne lät strax narra sig, och litande på, att han icke behöfde vara vidare listig med en däre, sade han:

— Doktorn kan ju intyga, att hon är slut, så få vi begrafva strax, för se vi, fattiga, kan inte ha råd att ta ut någon läkare.

Mera behöfdes icke för att ge half visshet. Men i stället för svar vände sig intendenten halfhviskande till den efter ärendets framförande fullkomligt lugnade mannen och frågade:

— Hvar är hammaren?

Först flög karlen baklänges två steg, som om han ville strypa sin motståndare, hvilken

dock afväpnade honom genom att kasta en blick på flickan, och sedan blef han stående skälfvande.

— Han vet inte, hvar hammaren är, men jag vet, hvar spiken sitter, — fortfor nu intendenten med ett orubbligt lugn. — Öfverkloda åsnor, som inte kunna uppfinna något nytt, utan likt barnen alltid gömma sig på samma ställe, när de leka dunk. Jag är öfvertygad, att den där spikningen i hjärnan är uppfunnen af en adelsman eller en präst under medeltiden och nu först har sjunkit ner till underklassen, där den gräfts upp som ett prof på folkets slughet. Allting kommer uppifrån, lax, arsenik, spik, vådaskott, revolutioner, folkfrihet, ekonomiskt välstånd, folkvisor, landsmål, bondepraktika, antropologiska museer, men först som stöld, ty ni, pöbel, stjal hellre än ni tar en gåfva, därför att ni äro för lumpna för att vilja säga tack. Och därför sätter ni era välgörare på dårhuset och era adelsmän på schavotten. Sätt mig nu på dårhuset, så slipper du fängelse!

Nerkommen i sin stuga erinrade han sig, att nöjet få tala ut hade lockat honom till en oförsiktighet, och med kännedom om folkets lynne visste han, att själfförsvaret mot ett farligt vittne kunde förmå mördaren att bringa detta till tystnad. Han sof därför om natten med revolvern i sängen och hade elaka drömmar, som väckte honom.

Följande dag höll han sig instängd och såg, huru hvita lakan hängde för fönstren i tullstugan. Tredje dagen bars liket ut och fördes bort på

en båt, och på fjärde dagen kommo karlarne igen. Han sof icke mer sedan, och sömnlösheten fullbordade förstörelseverket. Frukthan för att bli vansinnig och sättas på dårhus blandad med farhågan att när som helst bli lönmördad stärkte hans beslut att träda ut ur lifvet godvilligt. Nu, när döden nalkades och slutet på ett lif, på en släkt framstod i dess ödslighet, var det, som om släktdriften krupit fram, yttrande sig i längtan att ega ett barn. Men att gå hela den banala vägen att söka en kvinna, binda sig genom familj vid jorden och samhället, var honom emot mer än någonsin, och i sitt svaga, sönderslitna tillstånd spekulerade han ut en genväg, som skulle skänka honom släktglädjen, om endast några timmar.

På omvägar, för hvilka hans finkänslighet för några månader skulle ha upprest sig, skaffade han sig efter någon väntan ett människofrö, sedan han under mikroskopet konstruerat en *couveuse*, som kunde hållas vid trettiosex till fyrtioen graders värme. När befruktningen verkstälts, såg han hanarna svärma kring den orörliga honan, hvilken han inbillade sig kunna se rodna. Och nu trängdes de, knuffades, piskade hvarandra i kampen om att få ge impulsen åt ett släkte, fortplanta hans anlag, ympa hans lifliga, alstringsrika ande på ett kraftigt, vildt underlag. Men det var icke de gröfsta, de med stora, dumma hufven och tjocka svansar, utan de kvickaste, smidigaste; de

eldigaste, som först genomträngde membranen för att få tränga in till kärnan.

Med spritlampans skruf under tummen och med ena ögat på termometern betraktade han detta kärlekens afslöjade mysterium ett par timmar. Såg, huru cellen började klyfva sig, huru arbetsfördelningen mellan de olika groddbladen redan egde rum, och han hade med oro afvaktat det främre märgrörets uppsvällning till den blåsa, som skulle bilda hjärnan, drömde sig se detta tänkandets säte skönt hvälfva sig, erfor en sekunds stolthet öfver denna sin skapelse, som löst problemet om Homunculus, då en rörelse på lampskrufven kom ägghvitan att löpna och lifvets gnista att slockna.

Han hade lefvat så intensivt denna andra varelses lif under dessa stunder, att nu, då han såg den malthvita runda fläcken på glaset, det föreföll honom, som om han varnade ett af döden brustet öga. Och förstorad i hans sjukliga sinne växte smärtan till en sorg, sorgen öfver hans döda barn. Bandet mellan detta och det kommande var slitet, och han hade icke krafter längre att börja om.

När han vaknade till besinning, kände han en stark och varm hand hålla om hans högra hand, och han erinrade sig ha drömt, huru han varit ett strandadt fartyg, som kastats på vågorna mellan luft och vatten, tills han slutligen kände ankarkettingens ryckning och erfor ett lugn, som om förbindelsen med fasta jorden återknutits.

Utan att se upp tryckte han den fasta handen för att känna beröring med ett lefvande väsen, och han inbillade sig, att han märkte, huru kraft öfverflyttades på honom genom den svagare nervströmmens anknytning vid den starkare.

— Hur är det med honom? — hörde han predikantens stämma ofvanför sitt hufvud.

— Om du vore en kvinna i stället, skulle jag åter lefva, ty kvinnan är mannens rötter i jorden, — svarade den sjuke, duande för första gången sin gamla kamrat.

— Prisa din lycka, att du förlorade den murkna roten!

— Utan rot kunna vi icke växa och blomma!

— Men med en sådan kvinna, Borg!

— En sådan? Vet du, hvem hon var? Jag har aldrig fått veta det.

— Ja, då behöfver du bara veta, att hon var en sådan, som en man icke gifter sig med. Men nu är hon förlofvad i alla fall . . .

— Med honom?

— Med honom! Det stod i bladet i förgår.

Efter en stunds tystnad ville predikanten resa sig och gå, men den sjuke höll honom kvar.

— Tala om en saga för mig, — sade han med en barnslig, bevekande röst.

— Hm! En saga?

— Ja, en saga! Om Tummeliten till exempel. Gör det, när jag ber dig!

Predikanten satte sig igen, och när han såg, att den sjuke menade fullt allvar, gjorde han honom till viljes och berättade.

Intendenten hörde på med stor uppmärksamhet, men när predikanten, trogen sin vana, ville utdraga någon moralisk lärdom, afbröts han af den sjuke, som bad honom hålla sig till texten.

— Det gör så godt att höra gamla sagor, — sade han, — det är som en hvila att få sjunka ner i de bästa minnena från den tid, då man var ett litet djur och älskade det onyttiga, det orimliga, det meningslösa. Läs Fader vår för mig nu!

— Du tror ju inte på Fader vår?

— Nej, inte mer än på sagorna; men det gör lika godt ändå, och när döden nalkas och man går tillbaka igen, älskar man det gamla och blir konservativ. Läs Fader vår. Du ska få min kvarlåtenskap och din skuldsedel tillbaka, om du läser.

Predikanten tvekade ett ögonblick. Därpå började han läsa.

Den sjuke hörde först tyst på, därefter följde hans läppar med ljuden och uttalade dem slutligen tydligt och med en bedjandes tonfall.

När de slutat, sade predikanten:

— Det är godt att bedja, tror jag!

— Det är som medicin. Orden, de gamla, väcka minnen och gifva krafter, samma krafter, som de fordome gifvo den jaglöse, hvilken sökte,

gud utanför sig. Vet du, hvad gud är? Det är Arkimedes' önskade fasta punkt utanför, med hvilken till stöd han skulle kunnat lyfta jorden. Det är den fingerade magneten in i jorden, utan hvilken magnetnålens rörelse skulle förblifva oförklarad. Det är den etern, som måste uppfinnas för att tomrummet skall kunna fyllas. Det är molekylen, utan hvilken de kemiska lagarna skulle bli underverk. Ge mig litet mera hypoteser, framför allt den fasta punkten utom mig, ty jag är alldeles lös.

— Vill du, att jag skall tala om Jesus? —
frågade predikanten, som trott, att den sjuke yrat.

— Nej, inte Jesus! Det är hvarken en saga eller en hypotes. Det är ett påfund af hämdgiriga slafvar och onda kvinnor; det är mollusker-nas gud gent emot vertebraternas . . . men vänta, jag är ju en mollusk. Tala om Jesus! Tala om, hur han umgicks med tullvaktmästare och lösaktiga kvinnor, som jag fått göra; tala om, hur de andligen fattiga skola besitta himmelen, emedan de icke rådde på jorden; hur han lärde handtverkare att slå dank och tiggare, lättingar, förlorade söner, som ingenting egde, att lefva i egendomsgemenskap med de arbetande, som egde något.

— Nej, du hädare, jag sitter inte som narr åt dig! — afbröt predikanten och reste sig på allvar.

— Gå inte, gå inte! — ropade den sjuke!
— Håll mig i handen och låt mig höra din röst.
Tala för mig om hvad som helst! Läs! Läs i
almanackan eller bibeln, det gör mig detsamma.
Horror vacui, fruktan för det tomma intet
måste weg!

— Ser du, att du fruktar döden, du!

— Visst gör jag det liksom allt lefvande, som
utan fruktan för döden aldrig skulle ha lefvat;
men domen, ser du, den fruktar jag inte, ty
verket dömer mästaren, och jag har icke skapat
mig själf!

Predikanten hade gått!

* * *

Det var nu dagen före julafton, då han,
efter en stormig natt, under hvilken han trott
sig höra kanonskott och rop af menniskor, gick
ut att vandra på den nyfallna snön. Himlen var
svartblå som järnplåt, och sjöarna vräkte mot
stranden under det ljudbojen skrek i ett enda
sammanhängande tjut, som om den ropade om
hjälp.

Och nu såg han i sydost ute på hafvet en
stor, svart ångare, hvars cinnoberröda botten
lyste som ett blodigt, sönderrifvet bröst. Skor-
stenen med dess hvita ring låg bruten åt ena
sidan, och i master och rår hängde mörka figurer,
vridna som metmaskar på krok.

Ur en remna midskepps syntes vågorna släpa ut styckegods, paket, balar, askar, kartonger, och sänka de tyngsta, men föra de lättaste till land.

Med en likgiltighet för de skeppsbrutnes öde, som den måste känna, hvilken anser som en lycka att dö, gick han framåt stranden och kom ut till udden, där stenkumlet och korset stod. Där skummade vågen våldsammare än någonstädes, och på det gröna vattnet såg han kringströdda föremål af underlig form och färg, öfver hvilka måsarna kretsade med ilska skrik, som om de blifvit bedragna i sin snåla väntan på rof.

Sedan han betraktat de sällsamma tingen, hvilka kommo allt närmare, såg han, att de liknade mycket små barn, mycket grant klädda. Somliga hade blonda luggar i pannan, andra svarta, deras kinder voro rosiga och hvita, och deras stora, öppna, blå ögon blickade upp mot den svarta himmeln, orörliga och utan att blinka. Men när de kommo närmare stranden, märkte han, att när de gungade på vågen, rördes ögonen på somliga, såsom om de tecknat åt honom, att han skulle bärga dem. Och vid nästa svallsjö kastades fem stycken upp på stranden.

Han hade sin fixa önskan om att ega ett barn så rotad i den mjuka hjärnan, att han ej leddes ut på den tanken, att det var dockor, som det försenade och strandade fartyget infört till julmarknaden, att han samlade famnen full med de små hittebarnen, dem hafvet, den stora modern, skänkt honom. Och med sina våta

skyddslingar tryckta mot bröstet skyndade han tillbaka till stugan för att torka dem. Men han egde ingenting att göra upp eld med, ty folket hade förklarat, att de icke egde någon ved att sälja. Själf märkte han icke kölden, men hans lilla julfrämmande skulle ha varmt, och därför bröt han sönder en bokhylla och gjorde en flammande eld i den stora spiseln, drog fram soffan och satte de fem småttingarna i rad midt framför elden. Sedan han insett, att de ej kunde torka, utan att han klädde af dem, började han taga af dem kläderna, men när han såg, att det var flickor allesammans, lät han deras små linnen sitta kvar.

Nu tvättade han deras fötter och händer med sin svamp, kammade sedan deras hår, klädde dem och lade dem att sofva.

Det var, som om han fått främmande i stugan, och han gick på tå för att icke väcka dem.

Han hade fått något att lefva för, något att pyssla om, att skänka sitt deltagande åt. Och när han en stund gått och betraktat de sofvande små och såg, att de lågo med öppna ögon, trodde han, att ljuset plågade dem, hvarför han släppte ner rullgardinerna.

När det blef skumt i rummet, öfverfölls han af en tyngande sömnlusta, som härrörde af hunger, ehuru han numera icke kunde förlägga förnimmelsernas orsak till rätt ställe och således icke visste, när han var hungrig eller törstig. Som

emellertid soffan var upptagen af de små, lade han sig på golfvet och somnade.

När han vaknade, var det mörkt i rummet, men dörren var öppnad, och en kvinna stod med en tänd lykta på tröskeln.

— Herre Jesus, han ligger på golfvet, — hördes Ömans piga utbrista. — Men kära lilla herrn, vet han inte, att det är julafton i dag?

Han hade sofvit öfver ett dygn och in på andra dagens eftermiddag.

Medvetslös reste han sig, saknade något, ty tullkarlarne hade varit nere och konfiskerat strandgodset, men han kunde ej erinra sig, hvad han saknade. Han kände endast en förfärlig tomhet som under en stor sorg.

— Nu ska han komma upp till Ömans och äta julgröt, för man är ändock en kristen människa på julafton. Åh, herre Jesus, ett sådant elände!

Och flickan föll i gråt.

— Att se en människa gå åt på det sättet, det är ju, så att man kan gråta blodstårar! Kom nu! Kom nu!

Den halft vansinnige gaf endast ett tecken, att han skulle komma, sedan flickan gått förut.

När hon gått, dröjde han en stund i stugan, tog den lemnade lyktan och gick fram till spegeln. När han såg sitt ansikte, som liknade en vildes, tycktes det ljusna i hans förstånd, och hans vilja spändes till en sista ansträngning.

Lemnande lyktan, gick han ut.

Vinden hade gått vestlig och saktat sig något, luften var klar, och stjärnhimmeln gnistrade. Ledd af ljusen från stugorna, gick han ner till hamnen, smög sig in i en sjöbod och tog ut segel till en båt.

Sedan han hissat på, kastade han loss, tog roret och höll med förlig vind rätt ut till hafs.

Först gjorde han ett slag för att ännu en gång se på det lilla fragment af jorden, där han sist lidit, och när han såg ett trearmadt grenljus i tullstugans fönster, där mördaren firade Jesus, förlåtaren, alla brottslingars och uslingars afgud, med hvilken allt ondt, som den borgerliga lagen straffade, blifvit ursäktadt, vände han sig om och spottade, halade skotet och tog fullt. Med ryggen åt land styrde han ut under den stora stjärnkartan och tog pejling på en stjärna af andra storleken mellan Lyran och Kronan i öster. Han tyckte den lyste starkare än någon annan, och när han letade i minnet, skymtade något om julstjärnan, ledstjärnan till Betlehem, dit tre afsatta konungar vallfärdade för att som fallna storheter tillbedja sin litenhet i den minsta af människors barn och som sedan blef alla smås förklarade gud. Nej, det kunde icke vara den, ty de kristne trollkarlarne hade till straff för att de förde mörkret öfver jorden, icke fått en enda ljusprick på himlahvalfvet att bära ett af deras namn, och därför firade de den mörkaste årstiden — så sublimt löjligt — med att tända vaxstaplar! Nu ljusnade det i hans minne — det

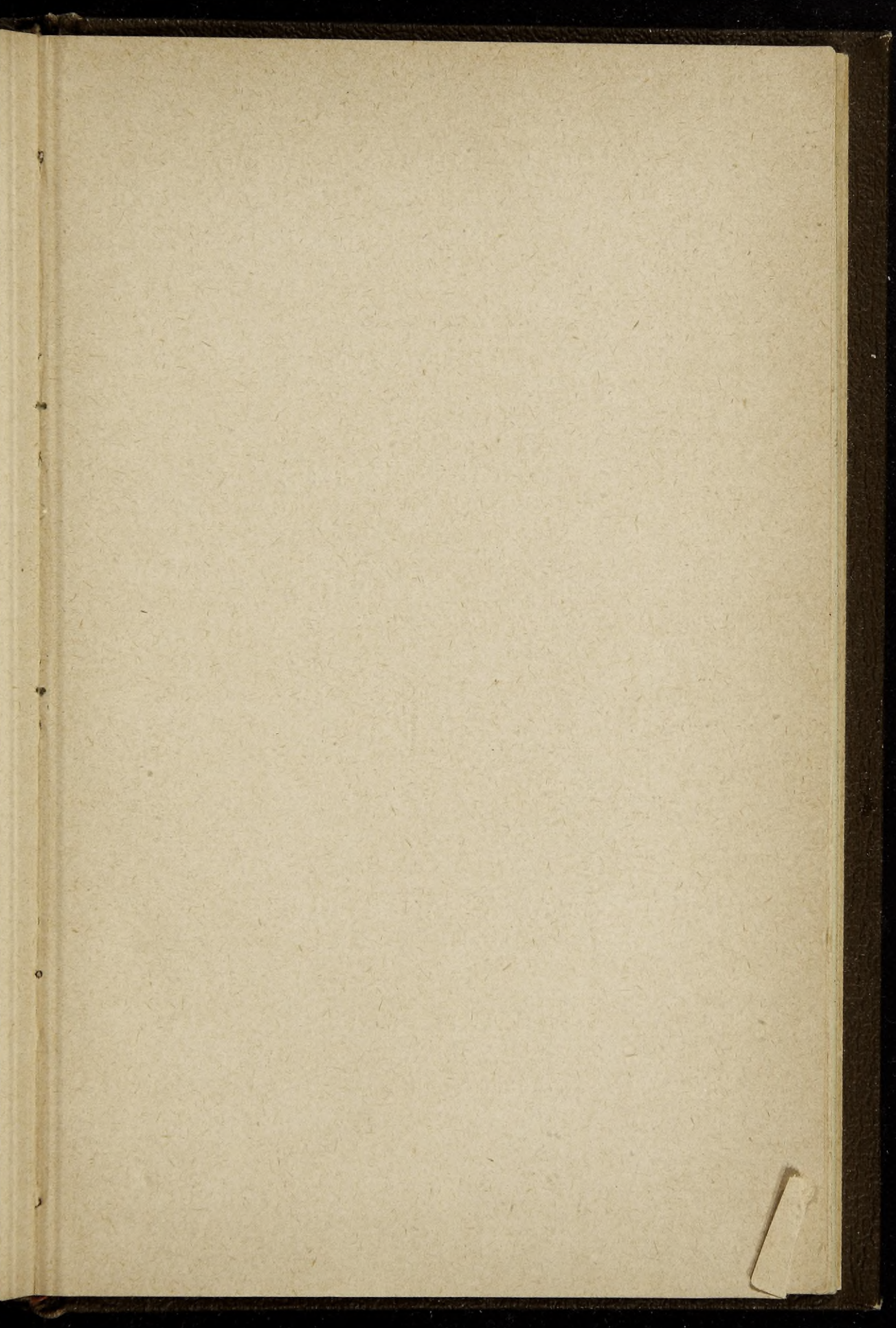
var stjärnan *Beta* i Herkules. Herkules, Hellas' sedliga ideal, styrkans och kloketens gud, som dödade den lerneiska hydran med hundra hufvuden, som rensade Augias stall, fångade Diomedes' menniskoätande stutar, ref gördeln af amazondrottningen, tog Cerberus upp ur helvetet för att slutligen falla för en kvinnas dumhet, som förgiftade honom af idel kärlek, sedan han i vanvett tjänat nymfen Omfale i tre år . . .

Ut mot den åtminstone i himlen upptagne, som aldrig lät piska sig eller spotta sig i ansiktet utan att som en man slå och spotta tillbaka, ut mot själfförbrännaren, som endast kunde falla för sin egen starka hand utan att tigga om nåd från kalken, mot Herakles, som befriade Prometheus, ljusbringaren, själf son af en gud och en kvinnomoder, som sedan vildarne förfalskade till en jungfrupilt, hvars födelse helsades af mjölkdrickande herdar och skriande åsnor.

Ut mot den nya julstjärnan gick färden, ut öfver hafvet, allmodern, ur hvars sköte livvets första gnista tändes, fruktsamhetens, kärlekens outtömliga brunn, livvets ursprung och livvets fiende.

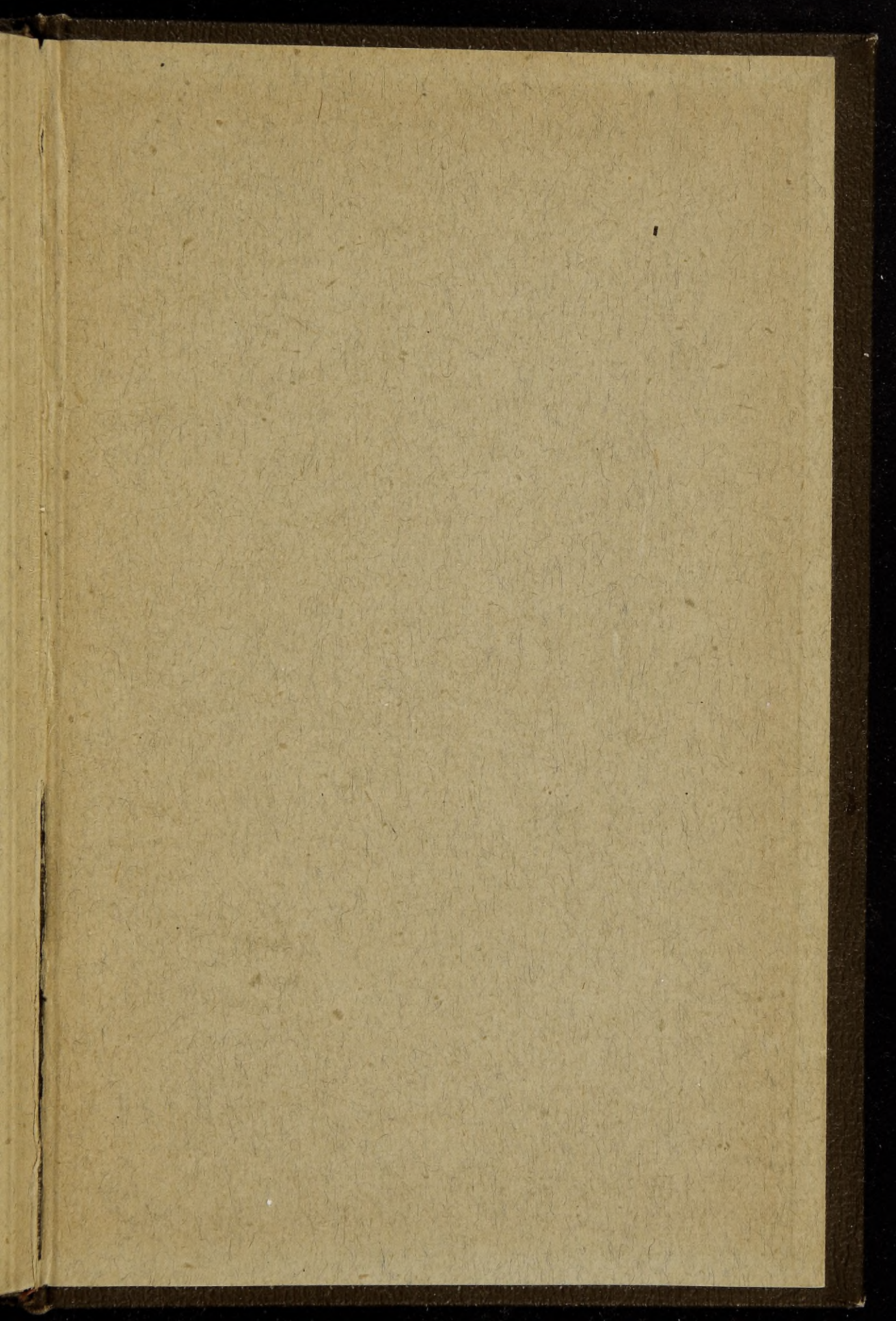

LUNDS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

15000

600531516